

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.03

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ В.В. Карцева
«__» _____ 2019 року

ДИПЛОМНА РОБОТА
на тему:

ДІЛОВА АКТИВНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: МЕТОДИЧНИЙ
ІНСТРУМЕНТАРІЙ ТА НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ

(на матеріалах ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»)

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Виконавець роботи Ковба Вікторія Олександрівна

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н, доцент Яріш Олена Валентинівна

(підпис, дата)

Рецензент Подольська Тетяна Валентинівна

Полтава 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	6
1.1 Поняття ділової активності як фінансової категорії та фактори, що впливають на її рівень	6
1.2 Основні напрями оцінки ділової активності підприємства.....	20
1.3 Методичне забезпечення діагностики ділової активності підприємства.....	25
Висновки за розділом 1.....	31
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПАТ «БЕРДИЧІВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД «ПРОГРЕС»».....	33
2.1 Загальна характеристика основних тенденцій фінансово-господарської діяльності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»».....	33
2.2 Оцінка ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на основі традиційних методик фінансового аналізу...	53
2.3 Інтегральна оцінка ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»».....	66
Висновки за розділом 2.....	77
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПАТ «БЕРДИЧІВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД «ПРОГРЕС»».....	79
3.1 Факторний аналіз стійкості економічного зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»	79
3.2 Обґрунтування напрямів активізації ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»».....	88
Висновки за розділом 3.....	99
ВИСНОВКИ.....	101
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	107
ДОДАТКИ.....	116

ВСТУП

За умов ринкової економіки підприємство здійснює свою діяльність самостійно, але конкуренція, що полягає в змаганні підприємств за споживачів своєї продукції та послуг, змушує продавця (виробника) враховувати інтереси й побажання покупців і виробляти ті послуги та продукцію, яка їм потрібна і при цьому підтримувати високу ділову активність. Стійкість фінансової активності підприємства в умовах ринкової економіки значною мірою обумовлена діловою активністю самого підприємства, яка залежить від різних факторів, таких як: конкурентоспроможність підприємства, кількість ринків збуту продукції, повноти виконання плану за основними показниками господарської діяльності, у швидкості обороту його коштів і стабільності економічного зростання.

Виникнення і розвиток поняття ділової активності діалектично зумовлене та практично виправдане, оскільки в цілому показує суть змін в економіці, коли гостро постає потреба зіставлення розмірів вкладених ресурсів з проміжними та кінцевими результатами їх використання, що безпосередньо впливає на фінансовий стан суб'єкта господарювання і тісно пов'язане з ним.

Теоретико-методичні та практичні засади ділової активності досліджуються вітчизняними та закордонними науковцями, зокрема: М. І. Бакановим, О.М. Бандуркою, М.Д. Білик, О.Г. Білою, И.А. Бланком, П.Ю. Буряком, Н. І. Власюк, К.В. Ізмайлова, К.Д. Кемпбел, Г.Г. Кірейцевим, А. І. Ковальовим, Г.О. Крамаренко, Л.А. Лахтіоновою, О. І. Марченко, В.О. Мец, О.В. Мицак, Є.В. Мнихом, О.В. Павловською, А.М. Поддєрьогіним, В.О. Подольською, Г.В. Савицькою, Р.А. Слав'юком, О.О. Терещенком, Ю.С. Цал-Цалком, І.Р. Чуй, О.О. Шеремет, О.В. Яріш та іншими. Незважаючи на досягнуті здобутки науковців, не достатньо дослідженою й надалі залишається низка основних проблем. Зокрема, відсутність єдиного обґрунтованого підходу до оцінки ділової активності підприємства, методики розрахунку окремих показників, механізму зміцнення ділової активності тощо.

Метою дипломної роботи є розвиток теоретико-методичних основ ділової активності підприємства та розробка практичних рекомендацій щодо її активізації.

Досягнення зазначеної мети в роботі зумовлює необхідність вирішення таких завдань:

- висвітлити теоретичні питання, що стосуються сутності ділової активності підприємства та їх значення для суб'єктів господарської діяльності;
- охарактеризувати основні напрями оцінки ділової активності підприємства;
- дослідити та узагальнити вітчизняний і зарубіжний досвід щодо методичного забезпечення оцінки ділової активності підприємства з метою його подальшого розвитку;
- проаналізувати динаміку основних фінансово-економічних показників ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»;
- оцінити рівень ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на основі традиційних методик фінансового аналізу;
- здійснити інтегральну оцінку ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»;
- провести факторний аналіз стійкості економічного зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»;
- обґрунтувати напрями активізації ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на основі комплексного дослідження детермінант внутрішнього і зовнішнього середовища підприємства.

Об'єкт дослідження – ділова активність підприємства.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти оцінювання і прогнозування ділової активності підприємства.

У дипломній роботі були застосовані класичні методи і прийоми наукового дослідження, засновані на використанні системного підходу,

діалектики, порівняльного аналізу, а також інструменти індукції і дедукції. Зокрема, логічний і абстрактний методи використано для розкриття сутності поняття «ділова активність підприємства». За допомогою методу порівняльного аналізу здійснено оцінку значень фінансових показників, їх динаміки і співвідношення з нормативними значеннями. Структурний і системний методи використані для розробки основних напрямів удосконалення методики оцінки ділової активності підприємств. На підставі статистичних методів визначено вплив факторів на ключові параметри ділової активності підприємства.

Інформаційну базу дослідження становили матеріали монографій, наукових статей вітчизняних та зарубіжних вчених, наукових конференцій, фінансова звітність ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 роки.

Результати проведеного дослідження апробовано на Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика управління розвитком економіки» (10 жовтня 2019 р., м. Київ) (додаток А).

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Поняття ділової активності як фінансової категорії та фактори, що впливають на її рівень

Радикальна реформа господарського механізму, що здійснюється в Україні останнім часом, має на меті підвищення ефективності діяльності як окремих суб'єктів господарювання, так і національного господарства в цілому і передбачає пошук реальних шляхів виходу нашого суспільства з кризового стану.

В умовах дефіциту ресурсів, що склалися в Україні, проблеми ефективного розподілу та використання ресурсів підприємств виходять на одне з перших місць. Основним інструментом для оцінки ефективності використання ресурсів підприємства в умовах нестабільної економіки є оцінка й аналіз ділової активності суб'єкта господарювання, за допомогою якого можна об'єктивно оцінити результативність господарсько-фінансової діяльності підприємства та визначити перспективи його розвитку. Від об'єктивності та точності оцінки й оптимізації ділової активності підприємства залежить якість важливих та відповідальних управлінських рішень, які дають змогу не пристосовуватися до змін на ринку, а активно реагувати та впливати на ринкову ситуацію, що постійно змінюється.

Виникнення і розвиток поняття ділової активності діалектично зумовлене та практично виправдане, оскільки в цілому відображає суть змін в економіці, коли гостро постає потреба зіставлення розмірів вкладених ресурсів з проміжними та кінцевими результатами їх використання, що безпосередньо впливає на фінансовий стан суб'єкта господарювання і тісно пов'язане з ним.

У вітчизняній літературі термін «ділова активність» (Activity Analysis) з'явився порівняно недавно. Тракткування його досить різне.

У широкому розумінні ділова активність охоплює всі заходи і зусилля підприємства, спрямовані на підвищення його конкурентоспроможності. Такий підхід передбачає оцінку конкурентних переваг продукції, ділової репутації підприємства та його клієнтів, широти ринків збуту тощо.

У контексті фінансового аналізу цей термін розглядають у вузькому сенсі, а саме — на рівні поточної операційної і комерційної, діяльності/. Передусім оцінюється ефективність використання ресурсів підприємства та визначаються резерви її підвищення. В свою чергу, наявність і ефективність використання ресурсів значною мірою визначають результативність діяльності підприємства.

Отже, в рамках фінансового аналізу ділова активність відображає ефективність використання ресурсів підприємства та можливості підвищення результативності його господарської діяльності. Звідси словосполучення «ділова активність» являє собою не зовсім вдалий переклад англomовного терміну «business activity», що характеризується відповідною групою показників діяльності підприємства.

На сьогоднішній день ділова активність розглядається з трьох позицій: індивідуума; підприємства (мікрорівень); країни (макрорівень). На рівні підприємства ділова активність найчастіше розглядається як результативність роботи підприємства щодо величини авансованих ресурсів або величини їхнього споживання в процесі виробництва [1; 9; 10; 12]. Таке визначення практично ототожнює поняття ділової активності й ефективності роботи.

З позиції соціологів ділова активність - це сукупність дій, що сприяють економічному росту організації (у тому числі виробничо-збутової системи) на основі погодженого розвитку її складових у гармонії з зовнішнім середовищем.

У широкому розумінні під діловою активністю мають на увазі весь спектр зусиль, спрямованих на просування фірми на ринках продукції, праці, капіталу [19; 23].

Характеристику ділової активності підприємств у підручниках та посібниках з фінансового аналізу нерідко пов'язують з певними (заданими) темпами економічного розвитку підприємства, які забезпечуються сукупністю

цілеспрямованих заходів і впливів [8]. Темпи економічного розвитку можуть характеризувати результативність ділової активності й на макрорівні, однак вони не враховують якісну сторону ділової активності - рівень мотивації працівників, оцінку ролі підприємців у бізнес-середовищі.

В зв'язку з тим, що ділова активність виникла в ринкову епоху, то вона передбачає оцінку ринкової ситуації, яка характеризується обсягом виробництва інвестицій, кількістю і розміром угод, станом портфелю замовлень [10], динамікою зайнятості, цін, завантаження виробничих потужностей, що в кінцевому підсумку у фінансовому аспекті проявляється, передусім, у швидкості обороту його засобів [34].

Багато сучасних економістів приділяють увагу діловій активності лише на мікрорівні, визнаючи її дослідження важливим напрямом економічного аналізу і важливим завданням господарської практики. Серед дослідників ділової активності економічних суб'єктів немає єдності думок з приводу її визначення і змісту. Так, Будзиган М. сформулювала поняття ділової активності як сукупність кількісних характеристик, що відображають інтенсивність господарської діяльності підприємства і ефективність використання ресурсів, що знаходяться в його розпорядженні, і потенціалу [10].

Кащенко Н.Б. вказує, що «ділова активність підприємств характеризується позитивною динамікою об'єму виробництва і реалізації продукції, прибутку, підвищення конкурентоспроможності продукції і інших показників, що відображають результати роботи підприємства» [23].

Беляєвський І.К. розглядає ділову активність як ринкове явище, що характеризується числом і розміром операцій, їх динамікою, станом і заповненням портфелю замовлень [6].

Коваленко Л.О. вважає, що ділова активність характеризує результати і ефективність основної виробничої діяльності. Оцінка ділової активності на якісному рівні може бути отримана в результаті порівняння діяльності однотипних, однорідних підприємств по сукупності показників [27].

Беляєвський І.К., Польова Т.В., Тимчишин-Чемерис Ю. та ін. відзначають, що «показники динаміки товарообігу входять до числа головних характеристик ділової активності» [6, 53, 72].

Раїцький К.А. вважає, що «фінансовий стан є найважливішою характеристикою ділової активності і надійності підприємства. Вона дозволяє оцінити конкурентоспроможність підприємства, його потенціал і можливості в діловій співпраці виявити, наскільки ефективно забезпечується реалізація економічних інтересів всіх учасників господарської діяльності (працівників, керівників, кредиторів і так далі)» [60].

Теоретична позиція згаданих авторів полягає в тому щоб дати характеристику категорії «ділова активність» стосовно господарюючого суб'єкта. Ділова активність відображає рівень ефективності використання матеріальних, трудових, фінансових і інших ресурсів і в той же час характеризує якість управління, а також можливості потенційного розвитку організації. Останніми роками формулювався єдиний методологічний підхід до оцінки ділової активності як якісної характеристики ділового циклу, залученості, що виявляється в різному ступені, і ефективності використання ресурсів, в динаміці об'ємів діяльності.

Оцінка ділової активності передбачає визначення результативності діяльності суб'єкта господарювання шляхом застосування комплексної оцінки ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів, що формують оптимальне співвідношення темпів зростання основних показників, а також зумовлюють проміжні та кінцеві результати діяльності.

Ключовим словом такого визначення є поняття «ефективність», дослідження економічної суті якого дасть змогу, на наш погляд, виявити багатогранний характер ділової активності підприємства, визначити показники її оцінки, з'ясувати фактори впливу на рівень останньої.

В умовах ринкових перетворень поняття «ефективність» тісно пов'язане з використанням фінансово-виробничих ресурсів. Це зумовлено тим, що метою кожного суб'єкта господарювання є отримання найвищого результату,

досягнення якого стає можливим за умови оптимального формування й ефективного використання всіх видів ресурсів. Саме тому визначення, які наведено в економічній літературі, зводяться в основному до того, коли ефективність пропонується розглядати як відношення результату діяльності (процесу, операції, проекту) до витрат, що зумовили його отримання.

Аналізуючи теоретичні підходи як вітчизняних, так і зарубіжних науковців до економічної сутності «ефективності», можна назвати такі характеристики:

- якісний результат певної діяльності, що характеризує її результативність;
- результат ефективного та раціонального використання всіх видів ресурсів;
- співвідношення конкретного, кінцевого результату до витрат, що забезпечили його отримання.

Оскільки результати аналізу ділової активності є підґрунтям та вагомою складовою в розробці доходів щодо забезпечення результативної діяльності суб'єкта господарювання, доцільно при оцінці його стану виділити рівні ділової активності та притаманні їм виробничо-господарські ситуації, що зумовлюють певні результати фінансово-господарської діяльності підприємства.

В умовах нестабільної економіки виділяють такі рівні ділової активності:

- 1) високий (достатній);
- 2) середній (задовільний);
- 3) низький (незадовільний).

Характеристику рівнів ділової активності підприємства та способів їх підвищення наведено в табл. 1.1 [11,23].

Слід зазначити, що кожному рівню ділової активності відповідає характерна виробничо-господарська ситуація, у зв'язку з чим виділяють нормальну, проблемну і кризову ситуації.

Нормальна ситуація властива високому рівню ділової активності та означає такий збіг умов і обставин, коли створюються сприятливі умови для

функціонування суб'єкта господарювання, при яких формується стійка тенденція підвищення темпів зростання оціночних показників.

Таблиця 1.1 - Характеристика рівнів ділової активності підприємства [11,23]

Рівень ділової активності	Виробничо-господарська ситуація	Характеристика рівня ділової активності	Способи підвищення та стабілізації рівня ділової активності
Високий (достатній)	Нормальна	Стійкий фінансовий стан, активна інвестиційна та інноваційна політика, стійка тенденція зростання темпових показників, підвищення рівня показників ефективності використання ресурсів	Підвищення якості продукції, розробка нових її видів, постійний пошук резервів зниження витрат усіх видів сировини та матеріалів, періодичне оновлення виробничої бази на новій технологічній основі, застосування безвідхідних технологій, формування запасів виробничих і фінансових ресурсів відповідно до оптимально необхідних потреб підприємства, оптимізація структури джерел фінансування, раціональне їх розміщення в майні
Середній (задовільний)	Проблемна	Нестійкий фінансовий стан, інертне (епізодичне) здійснення інвестиційної та інноваційної діяльності, нестійка динаміка зростання оціночних показників, суттєве зниження рівнів показників ефективності використання ресурсів	Нейтралізація надмірно великих залишків запасів товарно-матеріальних цінностей, реалізація продукції, що не користується попитом, за демпінговими цінами, дослідження ринкового середовища, аналіз власних позицій і конкурентів, скорочення тривалості виробничо-комерційного циклу за рахунок невинновданної тривалості основних його етапів, забезпечення ритмічної та злагодженої роботи підприємства; ліквідація простоїв обладнання, збоїв у постачанні, постійне здійснення аналізу ділової активності на всіх рівнях, розробка й прийняття управлінських рішень з урахуванням результатів аналізу
Низький (незадовільний)	Кризова	Кризовий фінансовий стан, відсутність інноваційної діяльності, звужений тип виробництва, стійка негативна тенденція спаду оціночних показників, неефективне використання ресурсів	Локалізація ризикової ситуації відповідно до джерел її виникнення, зміна стилю управління в умовах кризової ситуації, експрес-аналіз ділової активності, оперативне реагування на виникнення проблемної ситуації

Проблемна ситуація існує на підприємстві, рівень ділової активності якого відповідає середньому і визначається як збіг господарських умов та чинників, при яких формується тенденція до погіршення стану підприємства та спостерігається нестійка динаміка оціночних показників ділової активності.

Кризова ситуація характеризує низький рівень ділової активності і виникає в разі відсутності оперативного реагування на стратегічні питання, які потребують термінового вирішення. Її можна визначити як збіг обставин, які формують стійку негативну тенденцію оціночних показників ділової активності та погрожують підприємству банкрутством.

Визначення проблемної, а тим більше кризової, ситуації при оцінці стану ділової активності викликає необхідність термінового регулювання виробничо-господарської діяльності через прийняття оперативних управлінських рішень.

Очевидно, що в умовах ринкової економіки суттєво зросла роль та значення управлінських рішень, які приймаються на всіх етапах розвитку діяльності підприємства. Зміна технології виробництва, вихід на нові ринки, розширення обсягів випуску та асортименту продукції потребують прийняття своєчасних та зважених управлінських рішень, результативність яких суттєво підвищується, якщо їх обґрунтування здійснюється з урахуванням факторів, що впливають на виробничо-господарську ситуацію підприємства, а також відповідний їй рівень ділової активності. Такий підхід до управління ефективною діяльністю підприємства ґрунтується на поглибленому аналізі ділової активності, результати якого дають змогу розробити дійові заходи, спрямовані на зниження негативного впливу наведених чинників на виробничо-фінансовий стан підприємства і, як наслідок, запобігти утворенню кризової ситуації.

Аналіз та оцінка ділової активності підприємства (рис. 1.1) необхідна для власників підприємства для ефективного здійснення управління, своєчасне виявлення та подолання виникаючих проблем, прийняття відповідних рішень, які виникають у процесі виробництва продукції та подальшої діяльності підприємства.

Для досягнення поставлених цілей власники повинні здійснювати контроль за всіма процесами, що відбуваються на підприємстві за допомогою підпорядкованих їм відділів. Власники здійснюють оцінку ділової активності з

метою виявлення резервів підвищення показників ефективності використання резервів та ресурсів.

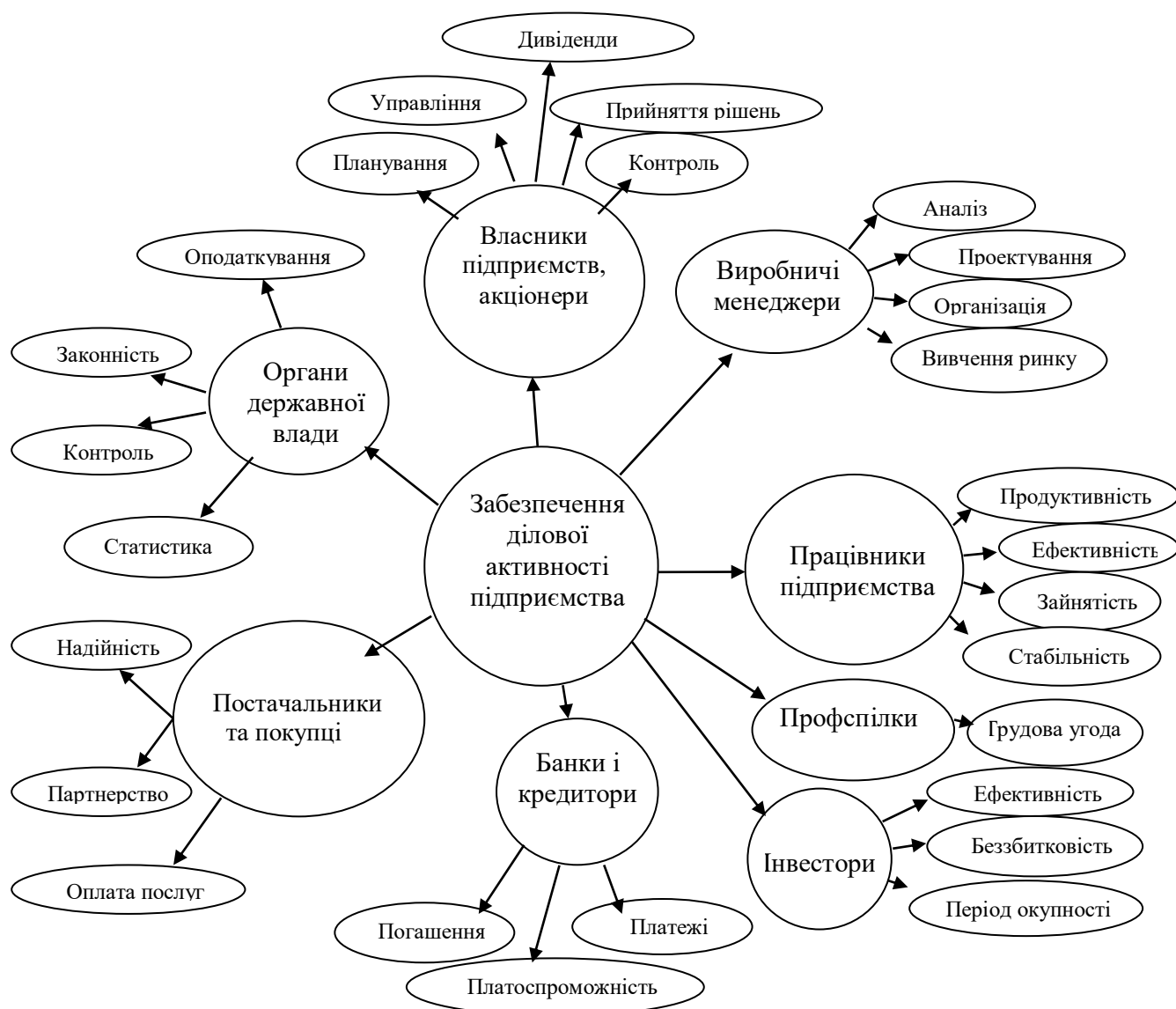

Рисунок 1.1 - Суб'єкти, які зацікавлені в забезпеченні ділової активності підприємства

У результаті аналізу ділової активності менеджер одержує певну кількість основних, найбільш інформативних параметрів, які дають об'єктивну та точну картину фінансового стану підприємства. При цьому в ході аналізу менеджер може ставити перед собою різні цілі: аналіз поточного фінансового стану або оцінку фінансової перспективи підприємства. Виробничі менеджери спираються на оцінку ділової активності, коли проводять комплексний аналіз

його діяльності, визначаючи сильні та слабкі сторони, вплив конкурентів та ін. Вони використовують ці данні при розробці бізнес планів, розробці нової технології чи нового виду продукції. Саме оцінка ділової активності дає можливість виявити негаразди у роботі та спрямовувати зусилля на їх подолання, за допомогою досконалої організації виробничого процесу. Для пошуку нових ринків збуту, впливу конкурентів на діяльність підприємства менеджер повинен досконало володіти інформацією про ділову активність власного підприємства.

Позитивне значення показників ділової активності має задовольнити усіх працівників підприємства у питаннях зростання оплати праці, соціального забезпечення, покращення умов праці, навчання персоналу, забезпечення працівників роботою. Це буде стимулом для усіх працівників ефективно виконувати свою роботу, знизить до мінімуму відтік кваліфікованих кадрів.

При інвестуванні коштів у будь-яку діяльність інвестор прагне знати на якому етапі знаходиться підприємство. Чи доцільно вкладати кошти у дане підприємство? Тому саме оцінка фінансової діяльності підприємства дає повну характеристику його діяльності.

Наочно класифікацію суб'єктів, які зацікавлені в забезпеченні ділової активності підприємства наведено на рисунку 1.1.

Саме після її аналізу інвестор приймає рішення про ефективність чи доцільність даного проекту. Йому важливо аби підприємство мало беззбиткову діяльність і найменший період окупності вкладених коштів, саме тому інвестори, як і кредитори, оцінюють фінансовий стан з метою мінімізації своїх ризиків.

Кредиторам, як і інвесторам, необхідні дані аналізу ділової активності для оцінки спроможності підприємства погасити кредитні платежі у встановлені договором строки. Кредитори й інвестори аналізують ділову активність підприємств, щоб мінімізувати свої ризики за позичками та внесками, а також для обов'язкового диференціювання відсоткових ставок.

Постачальники сировини та ресурсів використовують дані аналізу для

визначення можливості підприємства оплатити поставлені товари, надані послуги, виконані роботи. Крім того його дані можуть бути використані для подальшого співробітництва та партнерства.

Органи державної влади використовують дані фінансового стану підприємства як засіб контролю за всіма його операціями. Державні органи управління слідкують за дотриманням чинного законодавства, за сплатою всіх необхідних податкових платежів, за політикою ціноутворення на підприємстві, за якістю випущеної продукції, за не порушення прав працівників та ін.

Кожна група користувачів інформації переслідує власні цілі при проведенні аналізу ділової активності. Для керівництва підприємства цей аналіз виступає вихідною точкою при формуванні фінансової і комерційної стратегії, що впливає на розвиток подій у майбутньому. Використання результатів аналізу дозволяє керівництву контролювати діяльність підприємства та зносити позитивні зміни в його роботу. Представники банків (аналітики, кредитори, аудитори) використовують аналіз розрахункових показників для оцінки платоспроможності підприємства. Фінансові аналітики та фінансисти на біржових ринках і ринках капіталів зацікавлені в оцінці ефективності та можливостей розвитку підприємства, а також надійності капіталовкладень. Інвестор прогнозує перспективи потенційних інвестицій у дане підприємство.

Стала ділова активність підприємства забезпечується єдністю таких функцій господарської діяльності, як [48]:

- 1) корисність (економічна вигода);
- 2) здатність до відтворення – забезпечення економічного зростання вартості підприємства з мінімальним ризиком;
- 3) безперервність – сталий розвиток підприємства на основі ефективного використання ресурсного потенціалу;
- 4) пропорційність – розподіл доданої вартості на основі гармонізації інтересів різних груп учасників економічних відносин.

Фактори, що впливають на рівень ділової активності, поділяють на: зовнішні, які не залежать від діяльності суб'єктів господарювання, та

внутрішні, які безпосередньо пов'язані з діяльністю підприємств.

Зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на діяльність підприємства, формують його бізнес-середовище, яке фактично визначає становище підприємства на ринку, його економічний потенціал та фінансове благополуччя. Виходячи з того, що всі аспекти діяльності суб'єктів господарювання традиційно поділяють на зовнішні та внутрішні, розрізняють дві основні складові бізнес-середовища. Йдеться про зовнішнє і внутрішнє оточення, аналіз якого передбачає ідентифікацію його учасників, особливості їх відносин з підприємством, що досліджується, а також характеристику притаманних йому факторів впливу [12].

Ринкове середовище, в якому підприємство діє, називають зовнішнім, оскільки формують його зовнішні по відношенню до підприємства суб'єкти економічної діяльності. Насамперед це бізнес партнери, з якими підприємство пов'язує ділові інтереси: клієнти, постачальники, замовники, контрагенти. Більш глибоку класифікацію зовнішніх факторів наведено в табл. 1.2.

Оскільки вплив середовища на ділову активність підприємства характеризується багатьма факторами, розглянемо їх групи, що відповідають складовим бізнес-простору.

Так, до зовнішніх відносять фактори:

- міжнародного рівня, які поєднують у собі загальноекономічні чинники, вплив міжнародної політики та конкуренції;
- національні, що включають політичні, економічні, демографічні чинники;
- ринкові, до яких належать конкурентні, науково-технічні та споживчі чинники.

Відомо, що держава може підтримувати підприємницьку діяльність двояко: прямим регулюванням або непрямым шляхом — за допомогою податкового впливу та інших важелів економічного характеру.

Проте досвід інших країн показує, що провідна роль прямих методів регулювання приводить до безініціативності компаній, тому потрібно

акцентувати увагу на податковій, кредитній, амортизаційній політиці.

Таблиця 1.2 - Зовнішні чинники, що визначають діяльність підприємства [11,12,23,36]

Рівень	Форма	Характеристика
Міжнародні	Загально економічні	Циклічність економічного розвитку, фінансова політика транснаціональних банків і фондів
	Міжнародні економічні відносини	Стабільність економічної та валютно-фінансової політики, стійкість міжнародних зв'язків, розвиток міжнародної спеціалізації та кооперації виробництва, особливості розвитку світових товарних ринків, розширення міжнародних науково-технічних зв'язків, зрушення у структурі міжнародного розподілу праці, укладання міжнародних угод — створення вільних економічних зон, зон вільної торгівлі, тарифні угоди (митний союз), міжнародний маркетинг
	Міжнародна конкуренція	Фінансова спроможність зарубіжних партнерів, рівень витрат на виробництво одиниці товару на зарубіжних підприємствах, рівень цін на товари у конкурентів, рівень якості товарів, що виготовляються зарубіжними компаніями, ліцензійна торгівля, організація спільних підприємств
Національні	Політичні	Стан фінансової системи, відношення до власності, принципи земельної політики держави, відношення держави до підприємництва, податкова, кредитна, амортизаційна політика, обмеження монополізму, захист конкуренції
	Економічні та демографічні	Купівельна спроможність населення, можливості отримання кредиту, інвестиційний клімат у країні, рівень інфляції, рівень мінімальної заробітної плати, зміни галузевої та професійно кваліфікаційної структури, рівень безробіття, підприємницька активність
Ринкові	Форми конкуренції	Якість продукції, послуг (сервісне обслуговування), рівень витрат виробництва, рівень ціни на продукцію
	Науково-технічні	Споживчі властивості товару, надійність його в експлуатації, новизна конструкції, технологій, конкурентоспроможність продукції, техніко-економічні параметри продукції, тривалість життєвого циклу, можливість його збільшення
	Психологія споживача	Споживчий вибір, звички, традиції та норми споживання, зміна моди, стилю, вимоги споживача до функціональних особливостей товару

Серйозний вплив на діяльність підприємства мають і конкуренти, переваги яких у виробничій, технологічній, інноваційній сферах виступають рушійною силою в пошуку ідей та засобів досягнення більш вагомих результатів у стратегічно важливих галузях діяльності підприємства [23].

У зв'язку з тим, що діяльність будь-якого суб'єкта господарювання спрямована на кінцевого споживача, він також своїми вимогами до продукції

та фінансовими можливостями впливає на діяльність підприємства.

Наступною складовою бізнес-середовища є внутрішнє середовище підприємства, яке являє собою сукупність агентів, що діють усередині підприємства, та їх відношень, які виникають у процесі фінансово-господарської діяльності. До них належать керівництво, співробітники та власники.

До внутрішніх факторів відносять:

- конкурентну позицію підприємства;
- принципи діяльності;
- маркетингову ситуацію й політику;
- фінансовий менеджмент (табл. 1.3) [74].

Таблиця 1.3 - Внутрішні фактори формування бізнес-середовища підприємства [74]

Конкурентна позиція підприємства	Мета діяльності (місія), традиції, репетиція, імідж, кваліфікація керівництва та співробітників, частка ринку, стадія життєвого циклу підприємства, територіальне розміщення підприємства, віддаленість від ринків збуту, доступність до матеріальних, трудових, фінансових ресурсів, рівень адаптивності підприємства до змін ринкової ситуації
Принципи діяльності	Концепція основної діяльності підприємства, форма власності, стимулювання творчої, результативної праці, інноваційна активність підприємства, диверсифікація виробництва, позитивна репутація підприємства
Фінансовий менеджмент	Структура балансу, платоспроможність, ліквідність, співвідношення власних і позикових коштів, вартість капіталу, структура майна, інвестиційна привабливість, рівень прибутку, рентабельності, дохід на акцію
Маркетингова стратегія і політика	Сегментація ринку (співвідношення масових і цільових ринків збуту, ринкові вікна), товарна, цінова, збутова, комунікаційна, рекламна політика

Значення всебічного аналізу внутрішніх чинників для прийняття зважених управлінських рішень переоцінити важко. Такий аналіз дає змогу визначити межі виробничих і збутових можливостей підприємства та обрати ті напрями перетворень, розвиток яких дасть максимальний господарський ефект у довгостроковій перспективі.

Таким чином, бізнес-середовище підприємства можна зобразити наступною схемою (рис. 1.2) [9].

Рисунок 1.2 - Бізнес-середовище підприємства [9]

Для досягнення головної мети будь-якого підприємства — отримання максимального прибутку — недостатньо лише забезпечити виробництво необхідними сировиною, матеріалами та високотехнологічним обладнанням. Більш дієвими інструментами у вирішенні цього завдання є впровадження ефективних методів управління та форм структурної організації, які б забезпечували підприємству ритмічну і злагоджену роботу, підтримували його платоспроможність та інвестиційну привабливість. Однак і таких заходів буде замало для досягнення вагомих результатів діяльності підприємства, якщо «людський фактор» не займе провідного місця в системі цінностей керівництва і на підприємстві не буде створено нову модель використання трудових ресурсів, спроможну створити творчу атмосферу в колективі, стимулювати ініціативу та підвищити зацікавленість працівників у результатах своєї та спільної праці.

1.2 Основні напрями оцінки ділової активності підприємства

Оцінка ділової активності — один з основних аспектів аналізу діяльності суб'єкта господарювання, якому належить провідне місце в системі завдань фінансового аналізу. Це зумовлено тим, що такий аналіз дає змогу оцінити внутрішній і зовнішній стан підприємства, визначити рівень прибутковості та перспективи його розвитку, дослідити ефективність використання виробничо-фінансових ресурсів.

Аналіз ділової активності підприємства здійснюється на якісному та кількісному рівнях. Якісний рівень оцінки може бути отриманий у результаті порівняння діяльності даної компанії з однотипними за сферою застосування капіталу підприємствами. Такими якісними критеріями є:

- широта ринків збуту продукції;
- наявність продукції, що експортується;
- наявність унікальної продукції, техніко-економічні параметри якої перевищують або відповідають світовим аналогам;
- репутація підприємства;
- стійкість зв'язків з клієнтами, партнерами тощо.

Кількісну оцінку та аналіз ділової активності здійснюють за двома напрямками:

- ступенем виконання плану на основі показників, що забезпечують задані темпи їх зростання;
- рівнем ефективності використання ресурсів [13].

Підвищення темпів зростання основних показників ділової активності в умовах ринку є одним із найважливіших завдань кожного економічного суб'єкта, вирішення якого тісно пов'язане із забезпеченням останнього ефективними засобами виробництва, впровадженням ресурсозберігаючих технологій та застосуванням досконалих форм управління. Це вказує на те, що проблема забезпечення зростання основних темпових показників має

формуватися на принципово новому підході. Так, підвищення темпів зростання основних показників має бути досягнуто не будь-якою ціною, а вибором оптимального варіанта розвитку, який передбачає мінімальне витрачання виробничо-фінансових ресурсів [24].

Реалізація другого напрямку аналізу ділової активності полягає в оцінці ефективності використання ресурсів підприємства.

У процесі своєї виробничо-господарської діяльності підприємство використовує такі види ресурсів:

- фінансові;
- матеріальні;
- трудові.

Дослідження економічної суті та призначення кожного виду ресурсів дозволяє помітити, що вони, незважаючи на різну свою природу, форму та характер використання, тісно пов'язані між собою, і низький рівень якості одного виду ресурсів (навіть при ефективному використанні всіх інших) не дає змоги підприємству досягти бажаних результатів. Дійсно, якщо на підприємстві більшість працівників має низьку кваліфікацію, знання, майстерність, то використання якісної сировини та технологічно досконалого обладнання не зменшить кількості бракованої продукції, що, у свою чергу, призведе до зниження обсягів реалізації, а можливо й виникнення збитків. У разі, коли підприємство використовує не тільки морально, а й фізично застаріле обладнання, високопродуктивна праця робітників у поєднанні з якісними матеріалами не змінить тенденції до зниження прибутку.

Отже, можна зробити висновок, що всі види ресурсів, які використовуються підприємством у процесі виробничо-господарської діяльності, являють собою комплексну взаємозалежність та взаємозв'язок складових його економічного потенціалу, що формується залежно від потреб виробництва з метою отримання економічних вигід у майбутньому.

Серед основних особливостей ресурсів підприємства можна виділити такі:

- ресурси є невід'ємною складовою економічного потенціалу операційної діяльності підприємства;
- структура ресурсів (рис. 1.3) складна, але гнучка та динамічна і тісно взаємопов'язана з процесом виробництва;
- використання будь-яких видів ресурсів відбувається в комплексі та передбачає зміну форми їх прояву та відтворення в процесі фінансово-господарської діяльності;
- забезпеченість підприємства виробничими і фінансовими ресурсами та ефективність їх використання визначають можливості та темпи розвитку підприємства, рівень його ділової активності.

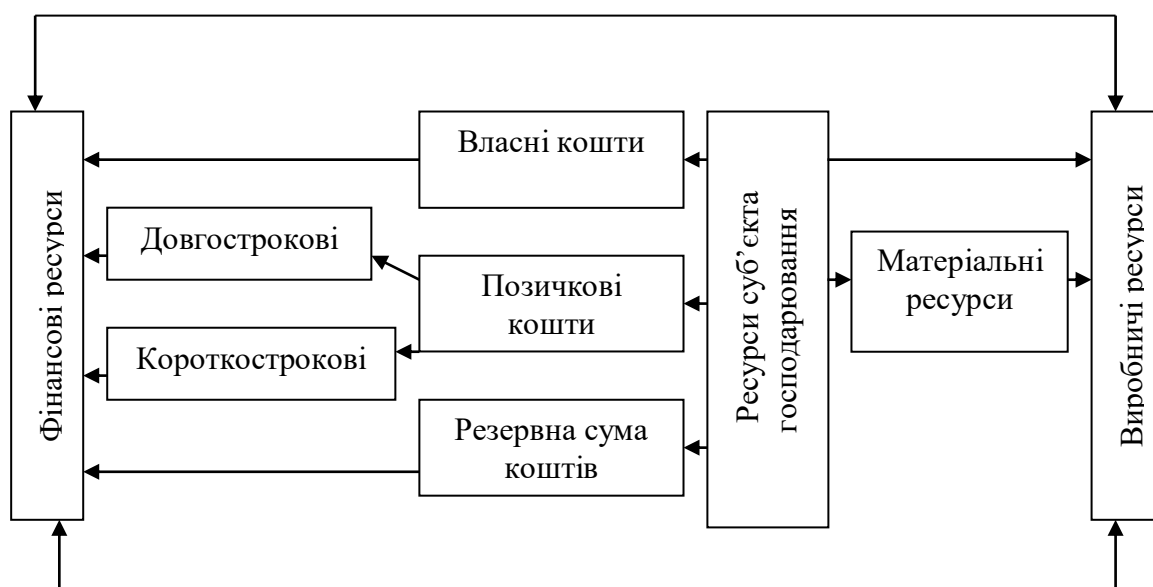

Рисунок 1.3 - Складові фінансово-виробничих ресурсів підприємства [74]

Метою аналізу ділової активності підприємства є розрахунок відповідних аналітичних показників, виявлення тенденцій і причин їх змін для дослідження досягнутого рівня ефективності виробничо-господарської діяльності та визначення потенційних можливостей підприємства щодо підвищення останнього.

Аналіз ділової активності проводиться в інтересах як внутрішніх, так і зовнішніх споживачів інформації. У зв'язку з цим його поділяють внутрішній і зовнішній.

Внутрішній аналіз ділової активності проводиться управлінським персоналом підприємства всіх рівнів за даними оперативного, фінансового та бухгалтерського обліку. Основною його метою є забезпечення підвищення ефективності використання виробничих та фінансових ресурсів і на цій основі — збільшення прибутку та зниження собівартості.

Зовнішній аналіз ділової активності підприємства здійснюється зовнішніми відносно підприємства споживачами інформації. До них належать: інвестори, постачальники, покупці, конкуренти, ділові партнери, фінансово-кредитні та податкові органи. Вони вивчають інформацію виходячи зі своїх інтересів.

Цілі дослідження досягаються в результаті вирішення низки аналітичних завдань. До них відносять [66,67]:

- аналіз виробничо-господарської ситуації, що склалася на підприємстві в попередні періоди його функціонування, оцінка її відповідності рівням ділової активності;
- діагностика бізнес-середовища підприємства, виявлення основних факторів впливу на зміни рівнів ділової активності суб'єкта господарювання за період, що досліджується;
- аналіз темпів зростання основних результативних показників;
- з'ясування причин їх відхилення від ідеальної моделі залежностей, що існують між ними;
- оцінка ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів;
- визначення резервів підвищення ефективності виробництва та розробка оптимальних заходів їх використання з метою підвищення ділової активності підприємства.

Аналітична процедура дослідження рівня ділової активності та причин її змін протягом попередніх періодів має відповідний механізм здійснення, який складається з двох блоків. Один із них зосереджений на оцінці темпів зростання результативних показників, а другий — на визначенні ступеня ефективності використання ресурсів (рис.1.4).

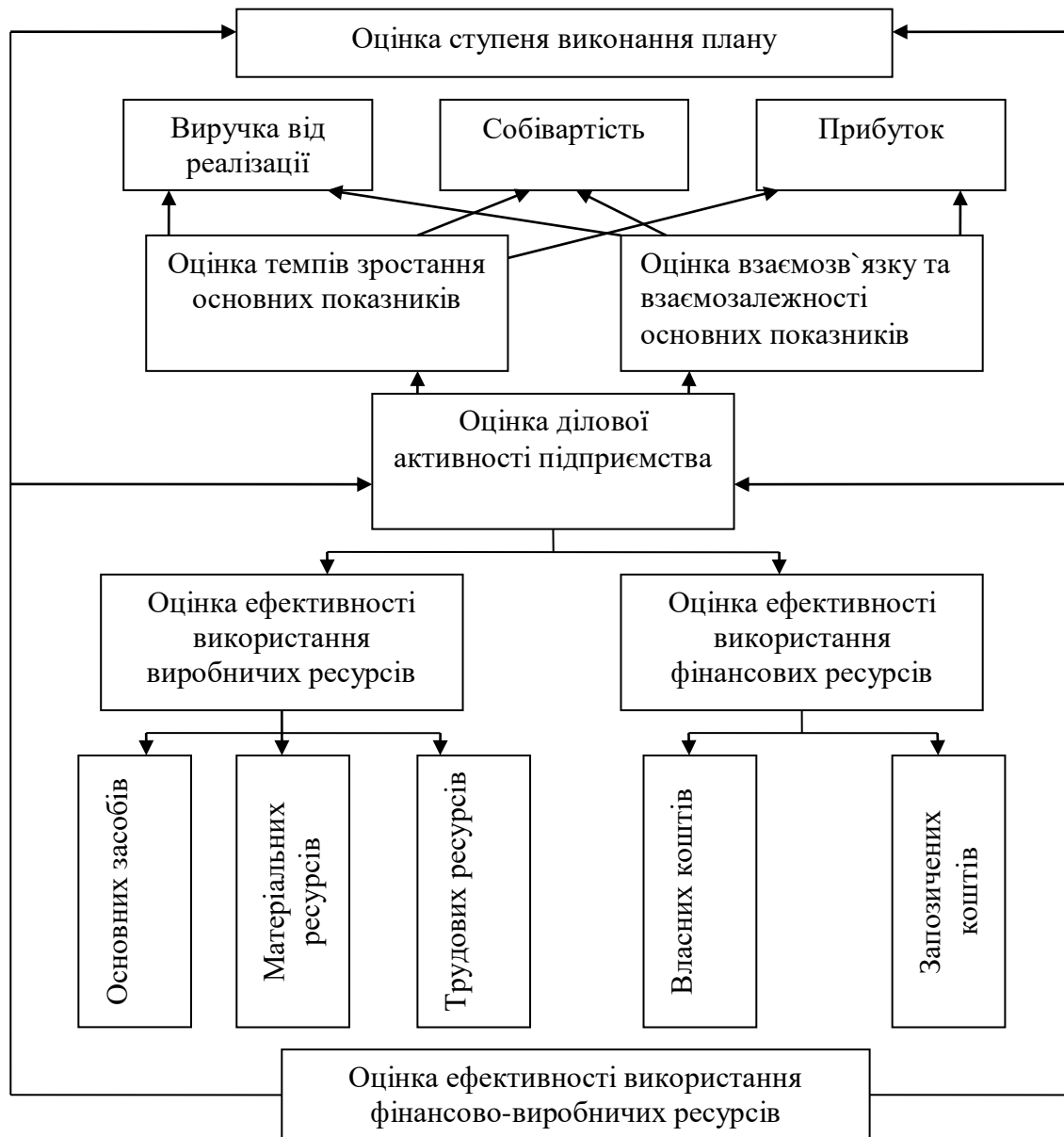

Рисунок 1.4 - Структурно-логічна схема оцінки ділової активності суб'єктів господарювання [52]

Аналітичним інструментарієм, за допомогою якого підприємство виконує окреслене коло завдань і визначає стан ділової активності в минулому, сучасному, майбутньому, є сукупність показників, економічну інтерпретацію та методику розрахунку яких подано в наступному підрозділі дипломної роботи.

1.3 Методичне забезпечення діагностики ділової активності підприємства

На рівні окремого підприємства ступінь його ділової активності визначається за допомогою цілої системи показників економічної ефективності господарювання та вимірюється одним з двох способів, які відображають результативність роботи підприємства відносно або розміру авансованих ресурсів, або розміру їх споживання (витрат) у процесі виробництва, а саме:

1. Забезпечення запланованих темпів росту та динаміки основних показників діяльності підприємства.
2. Розрахунку системи показників, які характеризують ефективність використання ресурсів підприємства.

Прерогатива показників ділової активності полягає у визначенні інтенсивності економічного зростання.

Отже, показники ділової активності - це, перш за все, показники ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, що автоматично відносить їх до системи показників економічної ефективності. До показників ділової активності, у першу чергу, слід віднести: швидкість обороту матеріальних та фінансових ресурсів підприємства за відповідний період, а також швидкість обороту вкладеного в них капіталу. Аналіз стану оборотних активів, а також названих вище показників оборотності, дозволяє:

- оцінити ефективність використання ресурсів підприємства;
- з'ясувати, у що вкладаються кошти підприємства протягом фінансового циклу;
- визначити наявні можливості та реально вжити необхідних заходів щодо зміцнення фінансового стану підприємства (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Економічна характеристика показників ділової активності підприємства [1,13,52,55]

Показник	Характеристика
1	2
Коефіцієнт оборотності капіталу	Відображає швидкість обороту капіталу підприємства в цілому. Зростання значення даного показника свідчить про прискорення оборотності коштів підприємства або інфляційне зростання цін (у разі зниження рентабельності)
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Визначає швидкість обороту власного капіталу підприємства, що для акціонерних товариств означає активність засобів, якими ризикують акціонери. Різке зростання значення показника вказує на підвищення рівня продажу, що має в значній мірі забезпечуватись кредитами банків і, як наслідок, знизити частку власників у загальному капіталі підприємства. Суттєве його зниження відображає тенденцію до бездіяльності частини власного капіталу суб'єкта господарювання
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Відображає розширення або, навпаки, зниження обсягів комерційного кредиту, що надається підприємству. Зростання значення коефіцієнта засвідчує прискорення сплати підприємством власної поточної заборгованості, а його зниження - додаткове залучення комерційного кредиту
Тривалість обороту кредиторської заборгованості	Визначає середній термін повернення підприємством власних боргів (за виключенням зобов'язань перед банками та за іншими позиками), Поряд з показниками, що визначають швидкість обороту заборгованості, у фінансовому аналізі застосовуються показники оборотності кредиторської заборгованості, які є індикаторами стану платіжної дисципліни, а також ефективності національної системи розрахунків. Їх оцінка є неодмінною і досить важливою складовою аналізу ділової активності підприємства
Коефіцієнт оборотності оборотних активів	Відображає швидкість обороту усіх мобільних активів підприємства. Його зростання може характеризуватися позитивно, за умови прискорення обороту виробничих запасів та незавершеного виробництва (матеріальної частини оборотних активів), або негативно – у разі уповільнення їх оборотності
Тривалість обороту оборотних активів	Характеризує тривалість операційного циклу підприємства.
Коефіцієнт закріплення оборотних активів	Є зворотнім до коефіцієнта оборотності оборотних активів і визначає розмір коштів, необхідних для виробництва та реалізації одиниці продукції.
Коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних активів	Відображає ефективність виробничого процесу. Поряд з тривалістю обороту готової продукції показник тривалості обороту матеріальних оборотних активів визначає характер виробничого процесу
Коефіцієнт оборотності готової продукції	Характеризує швидкість обороту (реалізації) готової продукції. Зростання його значення свідчить про підвищення попиту на продукцію підприємства, а поступове зниження – про затоварювання складів підприємства власною продукцією через її не конкурентоздатність.
Тривалість обороту готової продукції	Характеризує термін повної реалізації виготовленої підприємством продукції

Продовження таблиці 1.4

1	2
Коефіцієнт оборотності грошових коштів	Характеризує рухливість вільних коштів, що знаходяться в розпорядженні підприємства. Його зростання свідчить про певну активність в діях підприємства, яка виражається вкладенням тимчасово вільних коштів у активи, що дають змогу отримати додаткові прибутки. Разом з тим, це також може бути свідченням нестачі у підприємства вільних коштів, що в силу різних причин значно знижує рівень його ліквідності
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Визначає швидкість обороту дебіторської заборгованості. Його зростання може відображати скорочення обсягів продажу в кредит, а зниження, навпаки, - збільшення суми комерційного кредиту, що підприємство надає замовникам
Тривалість обороту дебіторської заборгованості	Характеризує середній термін інкасації (погашення) дебіторської заборгованості, тому позитивно оцінюється його скорочення. Для більш детального аналізу оборотності поточних активів підприємства важливе значення має детальна оцінка структури його дебіторської заборгованості, а також швидкості обороту заборгованості замовників за розрахунками за поставлену їм продукцію
Операційний цикл підприємства	Представляє собою період повного обороту суми оборотних активів, у ході якого відбувається зміна окремих їх форм, тобто, період часу від моменту витрачання підприємством грошових коштів на придбання матеріальних оборотних активів до надходження грошей від дебіторів за реалізовану їм продукцію
Виробничий цикл підприємства	Характеризує період повного обороту матеріальних елементів оборотних активів, що використовуються для обслуговування виробничого процесу, починаючи з моменту надходження сировини, матеріалів та напівфабрикатів на підприємство й закінчуючи моментом відвантаження виготовленої з них готової продукції замовникам
Фінансовий цикл підприємства	Це період повного обороту грошових коштів, інвестованих в оборотні активи, починаючи з моменту погашення кредиторської заборгованості за отримані сировину, матеріали та напівфабрикати і закінчуючи повною інкасацією дебіторської заборгованості за поставлену готову продукцію

Оскільки розмір прибутку, отриманого як результат діяльності, також характеризує ділову активність підприємства, для якісної оцінки її рівня можна використовувати систему показників рентабельності, котрі є узагальнюючими показниками, що всебічно характеризують діяльність підприємства. За таких умов показники рентабельності розглядаються саме у якості критеріїв ділової активності підприємства і поряд з показниками оборотності активів оцінюють його результативність, тобто, визначають кінцевий результат господарювання (прибуток або виручку) на одиницю залучених ресурсів чи понесених витрат. Разом з тим, рентабельність, як, власне, й інвестиційна привабливість, виражає,

насамперед, зовнішній прояв ділової активності.

Під час поточного аналізу в якості критеріїв ділової активності найчастіше використовують такі показники, як обсяг реалізації продукції, товарів, наданих послуг, прибуток, величину капіталу, авансованого в активи підприємства. При цьому, обов'язково враховують, так зване, «золоте правило» економіки підприємства, згідно якого прибуток повинен зростати більш високими темпами, ніж обсяг реалізації продукції та вартість майна підприємства. Це означає, що витрати виробництва повинні знижуватись, а ресурси підприємства використовуватись ефективніше.

Оптимальним вважають наступне співвідношення:

$$T_{\text{ПР}} > T_{\text{ДР}} > T_{\text{К}} > 100\% , \quad (1.1)$$

$T_{\text{ПР}}$ - темп росту прибутку до оподаткування, %;

$T_{\text{ДР}}$ - темп росту доходу від реалізації, %;

$T_{\text{К}}$ - темп росту авансованого капіталу, %.

Якщо вище зазначені умови виконуються, то це є свідченням того що :

- обсяг реалізації продукції зростає більш високими темпами ніж вкладений капітал, тобто, ресурси підприємства використовуються більш ефективно;
- прибуток підприємства збільшується більш інтенсивно, ніж обсяг реалізації, що свідчить про відносне зниження витрат виробництва;
- економічний потенціал підприємства зростає, оскільки всі темпи зміни показників більші за 100%.

Другий напрям аналізу ділової активності підприємства полягає у розрахунку показників, які характеризують ефективність використання матеріальних, трудових і фінансових ресурсів. Методику їх розрахунку наведено в табл. 1.5.

Таблиця 1.5 - Алгоритми розрахунку основних показників ділової активності підприємства [52]

Показник	Алгоритм розрахунку
1. Дохід від реалізації	ряд. 2000 форма №2
2. Середній розмір капіталу	(валюта балансу гр. 3 + гр. 4) форма №1 / 2
3. Середній розмір власного капіталу	(розділ I пасиву гр. 3+ 4) форма №1 / 2
4. Середній розмір власного оборотного капіталу	[(оборотні активи – поточні зобов'язання і забезпечення) гр. .3+ 4)] форма №1 / 2
5. Середній розмір дебіторської заборгованості	(дебіторська заборгованість гр. 3+4) форма №1 / 2
6. Середній розмір запасів	(запаси гр. 3+4) форма №1 / 2
7. Середній розмір кредиторської заборгованості	(кредиторська заборгованість гр. 3+4) форма №1 / 2
8. Чистий фінансовий результат	форма №2
9. Власний капітал	розділ I пасиву гр. .4 форма №1
10. Коефіцієнт оборотності капіталу (трансформації)	пок.1 : пок.2
11. Оборотність дебіторської заборгованості:	
11.1. днів	(пок.5 x кількість днів у періоді) / пок.1
11.2. оборотів	пок.1 / пок.5
12. Оборотність запасів	
12.1. днів	(пок.6 x кількість днів у періоді) / пок.1
12.2. оборотів	пок.1 / пок.6
13. Тривалість операційного циклу, дні	пок.11.1 + пок.12.1
14. Оборотність кредиторської заборгованості:	
14.1. днів	(пок.7 x кількість днів у періоді) / пок. 1
14.2. оборотів	пок.1 / пок.7
15. Оборотність власного капіталу	
15.1. днів	(пок.3 x кількість днів у періоді) / пок.1
15.2. оборотів	пок.1 / пок.3
16. Тривалість фінансового циклу, дні	пок.13 - пок.14.1
17. Період окупності власного капіталу	пок.3 : пок.8
18. Коефіцієнт сталості економічного росту	(пок.8 – сплачені акціонерам дивіденди) / пок.9

Як відомо сталими (нормальними) джерелами фінансування діяльності підприємства повинні бути: власний оборотний капітал, довгострокові, короткострокові кредити і позики. На сьогоднішній день значне погіршення фінансового стану суб'єктів господарювання супроводжується: зменшенням розміру власного капіталу; відволіканням власного капіталу на покриття

занадто дорогої за вартістю матеріально-технічної бази; наявністю значних розмірів незавершених капітальних інвестицій; ростом дебіторської заборгованості; незабезпеченістю оборотними активами; зростанням поточних зобов'язань за розрахунками і т.п.

Зазначимо, що саме забезпеченість підприємства власним оборотним капіталом, структура позикового капіталу, рівень фінансової незалежності дозволяє, на думку Г.О.Крамаренко, Г.Г.Кірейцева та ін., спрогнозувати темпи розвитку підприємства і покладені ними в основу розробки багатofакторних моделей коефіцієнта стійкості економічного зростання [31, 26].

Зокрема, на думку проф. Г.О.Крамаренко розширена факторна модель для розрахунку коефіцієнта стійкості економічного зростання може мати вигляд [31]:

$$K_{\text{сез}} = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_6 \times K_7, \quad (1.2)$$

де $K_{\text{сез}}$ - коефіцієнт стійкості економічного зростання;

K_1 - частка прибутку, реінвестована у виробництво (чистий прибуток за мінусом виплачених дивідендів / чистий прибуток);

K_2 - рентабельність реалізації, продажу (чистий прибуток / чистий дохід від реалізації);

K_3 - оборотність власного оборотного капіталу (чистий дохід від реалізації / середній розмір власного оборотного капіталу);

K_4 - забезпеченість власним оборотним капіталом (середній розмір власного оборотного капіталу / середній розмір оборотних активів);

K_5 - коефіцієнт загальної ліквідності (середній розмір оборотних активів / середній розмір короткострокових зобов'язань);

K_6 - частка короткострокових зобов'язань у капіталі підприємства (середній розмір короткострокових зобов'язань / середній розмір капіталу);

K_7 - коефіцієнт фінансової залежності (середній розмір капіталу / середній розмір власного капіталу).

Г.Г.Кірейцев пропонує застосовувати у процесі аналізу модель типу [26]:

$$K_{\text{сез}} = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times K_5 \times K_6, \quad (1.3)$$

де $K_{\text{сез}}$ - коефіцієнт стійкості економічного зростання;

K_1 - частка прибутку, реінвестована у виробництво (чистий прибуток за мінусом виплачених дивідендів / чистий прибуток);

K_2 - рентабельність реалізації, продажу (чистий прибуток / чистий дохід від реалізації);

K_3 - оборотність власного оборотного капіталу (чистий дохід від реалізації / середній розмір власного оборотного капіталу);

K_4 - забезпеченість власним оборотним капіталом (середній розмір власного оборотного капіталу / середній розмір оборотних активів);

K_5 - коефіцієнт загальної ліквідності (середній розмір оборотних активів / середній розмір короткострокових зобов'язань);

K_6 - коефіцієнт заборгованості (середній розмір короткострокових зобов'язань / середній розмір власного капіталу).

Результати аналізу дозволяють виявити «хворі місця», які потребують особливого контролю з боку керівництва підприємства. Застосування багатофакторних моделей коефіцієнта стійкості економічного зростання дозволяє також спрогнозувати темпи розвитку підприємства, оцінити вплив кожного фактору на загальну стійкість економічного зростання. При цьому, доречним є використання прийомів ланцюгових підстановок, абсолютних різниць, відносних різниць, дольової участі та ін.

Висновки до розділу 1

За результатами узагальнення теоретико-методичних аспектів оцінки ділової активності підприємства можемо сформулювати наступні висновки:

1. Виникнення і розвиток поняття ділової активності діалектично

зумовлене та практично виправдане, оскільки в цілому відображає сутність економічних відносин в умовах ринку, коли гостро постає потреба зіставлення обсягів інвестованих ресурсів з проміжними та кінцевими результатами їх використання, що безпосередньо впливає на фінансовий стан суб'єкта господарювання і тісно пов'язане з ним.

Рівень ділової активності обумовлюється низкою факторів, які за характером впливу на кінцевий результат поділяються на зовнішні, які не залежать від діяльності суб'єктів господарювання, та внутрішні, що безпосередньо пов'язані з діяльністю підприємств. Зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на діяльність підприємства, формують його бізнес-середовище, яке фактично визначає становище підприємства на ринку, його економічний потенціал та фінансовий добробут.

2. Оцінка ділової активності підприємства здійснюється з використанням різноманітних методичних підходів на якісному та кількісному рівнях. Кількісна оцінка ділової активності здійснюється за показниками ефективності та інтенсивності використання ресурсів, враховуючи темпи і напрямки їх змін. Якісний рівень оцінки є результатом порівняння діяльності суб'єкта господарювання з аналогічними йому за сферою застосування капіталу підприємствами.

3. Основними напрямками оцінки ділової активності є: аналіз ефективності використання ресурсів підприємства; аналіз розрахунків з покупцями і замовниками; аналіз стійкості зростання. Ділова активність суб'єкта господарювання проявляється в динамічності його розвитку, досягненні поставлених цілей, що знаходить відображення у відповідних натуральних і вартісних показниках, ефективному використанні економічного потенціалу, розширенні ринків збуту продукції. Фінансовий аспект оцінки ділової активності суб'єкта господарювання полягає в дослідженні швидкості обороту його активів та капіталу, ефективності використання ресурсів за всіма напрямками фінансово-господарської діяльності.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ ПАТ «БЕРДИЧІВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД «ПРОГРЕС»»

2.1 Загальна характеристика основних тенденцій фінансово-господарської діяльності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»

ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» одне з найстаріших підприємств України, історія якого налічує понад 130 років - сьогодні займає провідні позиції на ринку світового машинобудування.

Підприємство має в своєму розпорядженні сучасні ефективні розробки в сфері виробництва фільтрувального, сушильного, ємнісного обладнання технологічного призначення для багатьох галузей промисловості.

Устаткування під маркою «ПРОГРЕС» успішно експлуатується в екологічній, хімічній, гірничорудній, вугільній, металургійній та інших галузях промисловості.

Отримавши світове визнання, продукція, що випускається заводом, експлуатується більш ніж у 35 країнах світу і зарекомендувала себе, як надійне, високоефективне і якісне обладнання.

ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» має потужну виробничо-технологічну базу і забезпечене висококваліфікованим науковим, інженерним і технічним персоналом. Заводські цехи, оснащені сучасним технологічним обладнанням, за допомогою якого виконуються ливарні, заготівельні, ковальсько-пресові, складально-зварювальні роботи, механічна обробка різних матеріалів. Виробничі площі дозволяють організовувати виробництво нетрадиційних видів продукції і виготовляти металоконструкції вагою від 100 кг до 30 тон, діаметром до 5 метрів і довжиною до 20 метрів.

Після отримання ліцензії на будівництво і проектування, основним напрямком діяльності підприємства, стало проектування технологічних ліній «під ключ», здійснення координації робіт проектних і будівельних організацій,

вибір основних постачальників обладнання та матеріалів, наладчиків та шеф-монтажників, а також супровід контракту до здачі об'єкта в комерційну експлуатацію.

Конкурентна боротьба на ринку промислового обладнання постійно посилюється та проводиться в дуже жорстких умовах. Усі підприємства-конкуренти постійно намагаються вдосконалити власну продукцію та сервісне обслуговування і за рахунок цього збільшити свою частку ринку. Також одним з основних чинників, що призводить до жорсткої конкуренції є постійне збільшення присутності на ринках потужних закордонних виробників, таких як LAROX, PUTSCH, DIEMME. HOESCH, а також виробники з таких країн як Китай та Туреччина. З метою збереження конкурентних позицій підприємство постійно впроваджує нові види обладнання, особливу увагу приділяє якості продукції і запиту замовників, а також впроваджує нові технології. Впровадження нових технологій в першу чергу направлено на удосконалення продукції, що випускається і її конкурентноспроможність на ринку.

Постійними партнерами заводу є передові дослідні і проектні інститути, будівельні і монтажні організації, що дозволяє забезпечувати замовників високою якістю сервісу і своєчасним виконанням контрактних зобов'язань.

До складу підприємства входять:

- економічно відособлені підрозділи: механічно-складальні цеха; Прогрес-заготпром; Прогрес-електромонтаж; Прогрес-литво; Прогрес-рембудтара; Прогрес-трансбуд; Прогрес-інструмент; Прогрес-ремонтенерго; Прогрес-зварювання; Прогрес-здоров'я;

- дочірні підприємства: Прогрес-житлосервіс; Прогрес-буд;

- управління: Технічний відділ; Планово-економічне управління; Виробниче управління; Управління матеріально-технічного забезпечення; Управління охорони праці; Бухгалтерія; Зовнішньо-торгова фірма; Договірноправовий відділ; Воєнізована охорона; Бюро організації управління якістю.

Основними видами діяльності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» є:

- 28.29 Виробництво машин и устаткування;
- 27.52 Виробництво неелектричних побутових приладів;
- 28.11 Виробництво двигунів і турбін, крім авіаційних, автотранспортних и мотоциклетних двигунів;
- 28.14 Виробництво кранів и клапанів;
- 28.15 Виробництво підшипників, елементів механічних передач и приводів;
- 28.21 Виробництво духових шаф, печей и пічних пальників;
- 28.22 Виробництво підіймального та вантажно-розвантажувального устаткування.

Основними ринками збуту є замовники, підприємства близького зарубіжжя: Росія, Білорусь, Естонія, Казахстан, Фінляндія, Німеччина, США.

Основні ризики в діяльності підприємства:

- діловий ризик, пов'язаний з макроекономічними змінами, зокрема зміни структури попиту на продукцію;
- ринковий ризик, пов'язаний з можливими змінами ситуації на товарному і фінансових ринках.

Проте, найголовнішою проблемою, яка впливає на діяльність емітента є високі податки, високі ціни на енергоносії, матеріали та комплектуючі.

Основними заходами щодо зменшення ризиків та захисту своєї діяльності є виготовлення продукції після підтвердження її оплати та акредитиву.

Основними конкурентами ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на ринках України та за кордоном є:

- по фільтр-пресах камерних: OUTUTEK, LAROX (Фінляндія), PUTSCH, HOESCH (Німеччина), DIEMME (Італія), НПК «Восточная Украина» (Україна), Андріц, Делькор;
- по фільтрах дискових вакуумних: «УралХіммаш» (Росія), «Пензахіммаш» (Росія), «РудГорМаш» (Україна), РІДТЕК;
- по сушарках, холодильниках: «Урал-Хіммаш» (Росія), «Стром машина» (Росія).

Товариство працює з шістьма основними постачальниками за основними видами сировини та матеріалів, що займають більше 10% в загальному обсязі постачання. Найбільшими основними постачальниками сировини є підприємства України, а саме: ТОВ «СетавСтальсервіс» м.Дніпропетровськ, ТОВ «Проммашредуктор» м.Дніпропетровськ, ТОВ «Оланд» м.Бердичів.

З метою дослідження загальних тенденцій діяльності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» розглянемо динаміку основних показників його фінансово-господарської діяльності. Розрахунки показників фінансово – господарської діяльності підприємства наведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 - Динаміка основних показників фінансово-господарської діяльності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016 – 2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення		Темп приросту, %	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017р.	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7	8
1. Капітал:							
- станом на кінець періоду, тис.грн.	174874	292980	307403	118106	14423	67,54	4,92
- середньорічна вартість, тис.грн	146128,5	233927	300191,5	87798,5	66264,5	60,08	28,33
1.1. Власний капітал:							
- станом на кінець періоду, тис.грн.	59491	61447	50603	1956	-10844	3,29	-17,65
- середньорічна вартість, тис.грн	40090	60469	56025	20379	-4444	50,83	-7,35
у тому числі власний оборотний капітал							
- станом на кінець періоду, тис.грн.	33405	11933	-1002	-21472	-12935	-64,28	-108,40
- середньорічна вартість, тис.грн	-12147	815,5	-14322,5	12962,5	-15138	-106,71	-1856,28
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	21756	23712	12868	1956	-10844	8,99	-45,73
1.2. Позиковий капітал	115383	231533	256800	116150	25267	100,66	10,91
- у тому числі поточні зобов'язання	84941	212347	235898	127406	23551	149,99	11,09

Продовження таблиці 2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Ресурси							
2.1. Середньорічна вартість основних засобів основного виду діяльності (первісна вартість), тис.грн	131723,5	131414,5	137825,5	-309	6411	-0,23	4,88
2.2. Середньорічна вартість оборотних активів, тис.грн.	187785	348549	459690	160764	111141	85,61	31,89
- у тому числі запасів	48548	87966,5	130122,5	39418,5	42156	81,19	47,92
2.3. Середньооблікова чисельність працівників, осіб	949	992	1023	43	31	4,53	3,13
Економічні показники							
3.1 Чистий дохід від реалізації, тис.грн	139658	211067	272866	71409	61799	51,13	29,28
3.2. Собівартість реалізованої продукції, тис.грн	91315	160957	210008	69642	49051	76,27	30,47
- на 1 грн доходу від реалізації, грн	0,6538	0,7626	0,7696	0,11	0,01	16,63	0,92
3.3. Фінансовий результат, тис.грн: - від операційної діяльності	11769	2688	9936	-9081	7248	-77,16	269,64
- до оподаткування	9148	1956	-11354	-7192	-13310	-78,62	-680,47
3.4. Чистий фінансовий результат, тис.грн	9146	1956	-11354	-7190	-13310	-78,61	-680,47
3.5. Продуктивність праці, тис. грн	147,163	212,769	266,731	65,606	53,962	44,58	25,36
3.6. Фондовіддача, грн	1,060	1,606	1,980	0,546	0,374	51,49	23,27
Фінансові показники							
Рентабельність, %	х	х	х	х	х	х	х
- продажу	6,550	0,927	-4,161	-5,624	-5,088	-85,85	-549,00
- основних засобів	6,945	1,488	-8,238	-5,456	-9,726	-78,57	-653,47
- оборотних активів	18,843	2,224	-8,726	-16,620	-10,949	-88,20	-492,41
- активів	6,259	0,836	-3,782	-5,423	-4,618	-86,64	-552,34
- власного капіталу	22,814	3,235	-20,266	-19,579	-23,501	-85,82	-726,51
- власного оборотного капіталу	-75,294	239,853	79,274	315,147	-160,579	-418,55	-66,95

Для дослідження показників та експрес-аналізу фінансового стану аналізованого товариства за 2016-2018 роки нами застосовані декілька методів

фінансового аналізу: вертикальний, горизонтальний, коефіцієнтний. Перші два методи є найбільш простими і показують структуру та динаміку досліджуваних показників (капіталу, активів, зобов'язань, фінансових результатів, тощо).

Метод коефіцієнтів базується на розрахунку системи співвідношень, що відображають певні аспекти діяльності підприємства: ліквідність та платоспроможність, фінансову стійкість, ділову активність, рентабельність.

З табл. 2.1 видно, що складовими ресурсного потенціалу досліджуваного підприємства є фінансові, матеріальні та трудові ресурси. На наш погляд, найбільш важливим елементом є фінансові ресурси - власні й позикові кошти ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»», які формуються в процесі виробничої та іншої фінансово-господарської діяльності за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел і використовуються в статутних цілях. За 2016-2018 роки середньорічний розмір капіталу заводу збільшився на 289529 тис. грн. і склав 300191,5 тис.грн.

Одним із джерел формування капіталу підприємства є власний капітал (зареєстрований капітал, додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, амортизаційні відрахування). Варто зазначити, що зареєстрований капітал ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» протягом усього аналізованого періоду складав 35990 тис.грн, який розподілений на 11996800 штук простих іменних акцій. Сума власного капіталу товариства протягом періоду, який досліджувався, мала стійку тенденцію до зростання. Так, станом на кінець 2018 року вона становила 50603 тис. грн., що на 10844 тис.грн. менше ніж у попередньому році, та на 1956 тис.грн більше у 2017 році ніж у 2016 році.

Відмічаємо, протягом аналізованого періоду ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» широко залучає і позикові кошти. Їх розмір за досліджуваний період збільшився на 141417 тис.грн. і за 2018 рік склав 256800 тис. грн. Порівняно з попереднім роком позиковий капітал підприємства зріс на 25267 тис.грн або на 10, 91 %. Таким чином, у 2018 році спостерігаємо перевищення темпів зростання позикового капіталу порівняно із власним.

Більш чітку уяву про динаміку розглянутих показників дає графічне зображення процесу зростання основних складових капіталу (рис. 2.1).

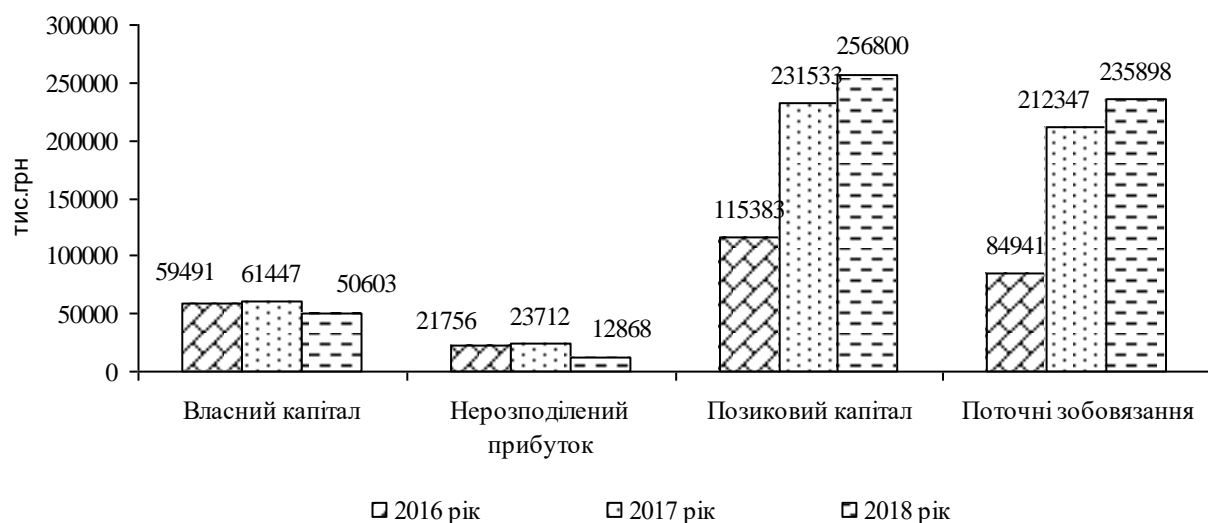

Рисунок 2.1 - Динаміка джерел формування фінансових ресурсів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на кінець 2016-2018 рр.

Важливу роль в забезпеченні діяльності підприємства відіграють його активи. Їх склад, структура та ефективність використання визначають не лише вид та обсяги діяльності господарюючого суб'єкта, а й впливають на його ліквідність, платоспроможність, ділову активність.

Характерною особливістю галузі є висока фондомісткість виробництва. Відмічаємо стійкий ріст середньорічної вартості основних засобів за первісною вартістю. Так, у 2018 році вона складала 137825,5 тис.грн і зросла проти 2016 року на 6102,0 тис.грн, а проти 2017 року - на 6411,0 тис.грн.

Середньорічна вартість оборотних активів за 2018 рік порівняно з 2016 роком зросла у 2,4 рази і склала 459690 тис. грн., а за 2017 рік зросла на 85,61% і становила 459690 тис.грн.

Таким чином, динаміка активів ПАТ свідчить, що темпи росту вартості оборотних активів є дещо вищими у порівнянні з вартістю основних засобів. Цей висновок підтверджує графічне зображення виявленого процесу (рис. 2.2). Слід зауважити, що збільшення вартості оборотних активів підприємства у 2018 році відбулося за рахунок зростання у 1,5 рази запасів підприємства, а за 2017 рік – у 1,8 рази.

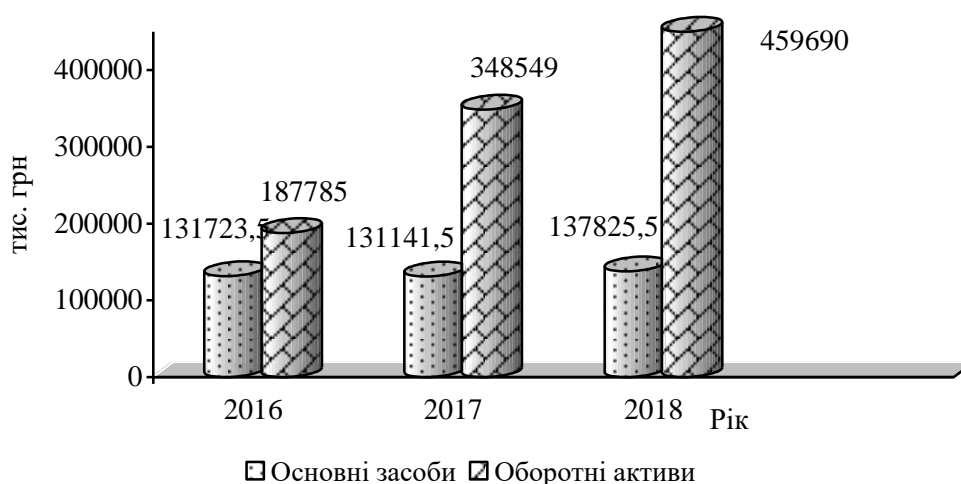

Рисунок 2.2 - Динаміка середньорічної вартості основних засобів і оборотних активів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Низький рівень фінансової стійкості підприємства – «хвороба», на яку страждають переважна більшість вітчизняних підприємств, що не мають власних пасивів для фінансування оборотних активів. Індикатором проблем розвитку ПАТ є дефіцит власного оборотного капіталу станом на кінець 2018 року. Причому за три роки він зріс на 34407 тис.грн або 34,3 рази.

Чистий дохід від реалізації продукції товариства за 2018 рік становив 272866 тис.грн., що вище порівняно з попереднім роком на 29,28%, а у 2017 році проти 2016 року спостерігалася зростання обсягів чистого доходу від реалізації на 71409 тис.грн або на 51,13%. Тенденції зміни обсягів собівартості виготовленої продукції за аналізований період аналогічні. Проте протягом аналізованого періоду темп зростання собівартості продукції перевищував темп зростання обсягу чистого доходу за відповідний період, що спричинило підвищення витратомісткості виробництва та негативно вплинуло на величину його фінансових результатів. І дійсно, рівень витрат виробництва до чистого доходу від реалізації продукції заводу підвищився у звітному році порівняно з 2016 роком на 11,58 коп. або на 17,71% і склав 76,96 коп.

Аналітичне дослідження динаміки фінансових результатів машинобудівного заводу проведемо за даними фінансової звітності підприємства (Ф№2) за 2016-2018 роки (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 - Динаміка фінансових результатів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр., тис.грн

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення		Темп приросту %	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017р.	2017 р. до 2016 р.	2018 р. до 2017 р.
1.Чистий дохід від реалізації продукції	139658	211067	272866	71409	61799	51,13	29,28
2.Собівартість реалізованої продукції	91315	160957	210008	69642	49051	76,27	30,47
- на 1 грн чистого доходу	65,38	76,26	76,96	10,87	0,71	16,63	0,92
3.Валовий прибуток (збиток)	48343	50110	62858	1767	12748	3,66	25,44
- на 1 грн чистого доходу	34,62	23,74	23,04	-10,87	-0,70506	-31,41	-2,97
4.Інші операційні доходи	41080	81835	97106	40755	15271	99,21	18,66
- на 1 грн чистого доходу	29,41	38,77	35,59	9,36	-3,18	31,81	-8,21
5.Адміністративні витрати	29597	40875	55592	11278	14717	38,11	36,00
- на 1 грн чистого доходу	21,19	19,37	20,37	-1,83	1,01	-8,62	5,20
6.Витрати на збут	2615	4759	14458	2144	9699	81,99	203,80
- на 1 грн чистого доходу	1,87	2,25	5,30	0,38	3,04	20,42	135,00
7.Інші операційні витрати	45442	83623	99850	38181	16227	84,02	19,40
- на 1 грн чистого доходу	32,54	39,62	36,59	7,08	-3,03	21,76	-7,64
8.Фінансовий результат від операційної діяльності	11769	2688	0	-9081	-2688	-77,16	-100,00
- на 1 грн чистого доходу	8,43	1,27	0,00	-7,15	-1,27	-84,89	-100,00
9.Інші фінансові доходи	0	0	213	0	213	0	100,00
- на 1 грн чистого доходу	0,00	0,00	0,08	0,00	0,08	0	100,00
10.Інші доходи	2421	723	61	-1698	-662	-70,14	-91,56
- на 1 грн чистого доходу	1,73	0,34	0,02	-1,39	-0,32	-80,24	-93,47
11.Інші витрати	4973	1455	1692	-3518	237	-70,74	16,29
- на 1 грн чистого доходу	3,56	0,69	0,62	-2,87	-0,07	-80,64	-10,05
12.Фінансовий результат до оподаткування	9148	1956	-11354	-7192	-13310	-78,62	-680,47
- на 1 грн чистого доходу	6,55	0,93	-4,16	-5,62	-5,09	-85,85	-549,00

Слід зазначити, що розмір прибутку від операційної діяльності товариство мало у 2016, 2017 роках, а саме 11769 тис.грн та 2688 тис.грн відповідно. У 2018 році підприємство прибутку не отримало. А отже спостерігаємо зменшення прибутку за звітний рік на 2688 тис.грн, а відносно 2016 року - на 11769 тис.грн..

Прибуток від фінансової діяльності товариство одержало теж лише у 2018 році (213 тис.грн) за рахунок перевищення фінансових доходів над

фінансовими витратами.

Збиток від інвестиційної діяльності спостерігаємо у продовж усього аналізованого періоду: у 2016 році – 2552 тис.грн, у 2017 році – 732 тис.грн, у 2018 році – 1631 тис.грн.

Прибуток до оподаткування ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2017 році склав 1956 тис.грн, що менше його розміру в 2016 році на 7192 тис.грн. У 2018 році товариство отримало 11354 тис.грн збитку до оподаткування або 4,16 коп. на 1 грн. доходу від реалізації.

У 2017 році ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» мав чистого прибутку у сумі 1956 тис.грн або скоротився на 7190 тис.грн проти 2016 року. Розмір чистого збитку заводу за 2018 рік склав 11354 тис.грн.

Загалом стійка тенденція до зменшення прибутку товариства протягом аналізованого періоду свідчить про погіршення ефективності його господарювання (рис.2.3).

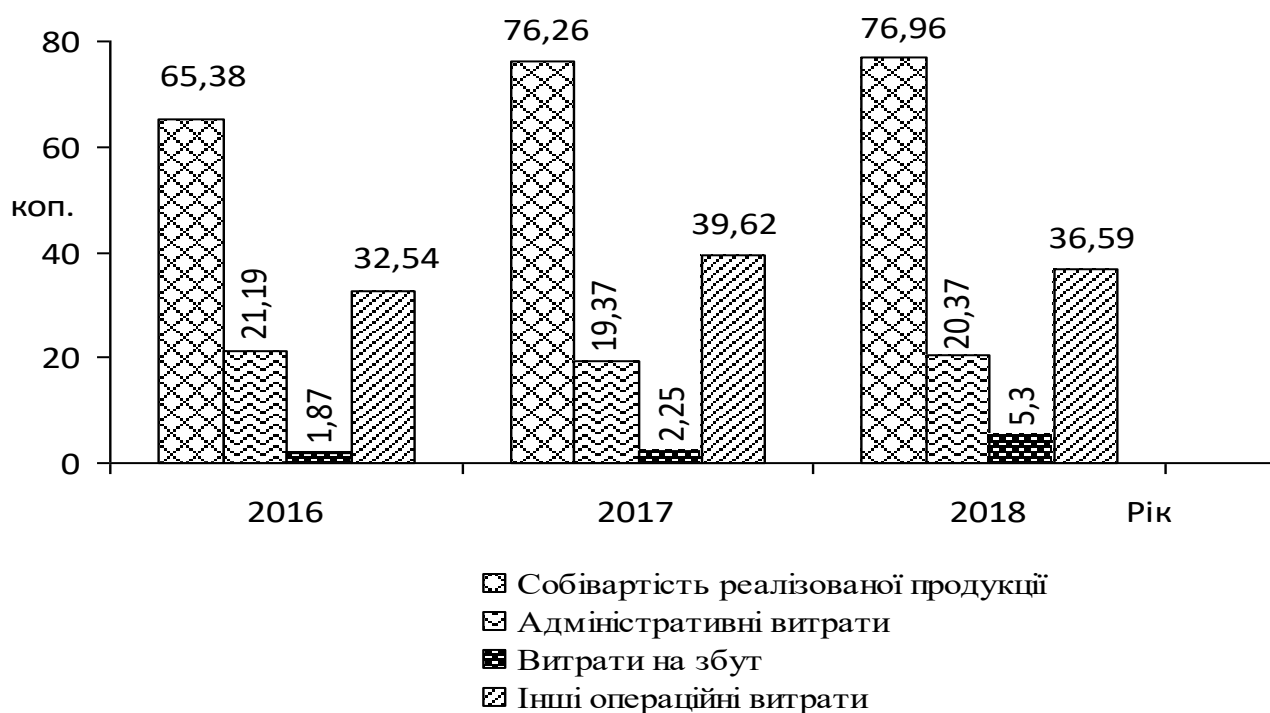

Рисунок 2.3 – Динаміка витрат операційної діяльності на одну гривню доходу від реалізації ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Аналітичне дослідження динаміки доходів, витрат від операційної діяльності машинобудівного заводу за 2015-2017 роки надано у табл. 2.3.

Дані таблиці свідчать, що загальна сума витрат від операційної діяльності заводу у 2018 році зросла на 89694 тис.грн, або на 30,91%. Основною причиною стало щорічне підвищення собівартості реалізованої продукції, адміністративних, витрат на збут та інших операційних витрат підприємства. Протягом 2017 року витрати зросли на 121245 тис.грн або 71,76%. Найбільшу частку у загальному обсязі витрат займає собівартість реалізованої продукції, яка у 2018 році склала 55,28%.

Її зростання протягом усього аналізованого періоду було обумовлено негативним впливом інфляції та зростанням цін на сировину.

Аналогічна тенденція характерна і для динаміки витрат на збут. Так, за 2017 рік їх обсяг збільшився на 2144 тис.грн або на 81,99%, а за 2018 рік - на 9699 тис.грн або у 3,0 рази. Причиною вказаного є активізація у 2018 році рекламної діяльності товариства.

Доходи від операційної діяльності заводу за 2016-2018 роки зросли на 189234 тис.грн або у 2,0 рази. Основну частку у загальній сумі доходу займає чистий дохід від реалізації продукції – 73,75%. Однак за три роки вона знизилася на 3,52%, у той же час у звітному році проти 2017 року навпаки зросла на 1,69%. Інші операційні доходи протягом аналізованого періоду зросли у 2,36 рази. Особливо значним зростання інших операційних доходів спостерігаємо у 2017 році - на 40755 тис.грн або 99,02%.

Аналіз попередніх даних не дає повного уявлення про витрати, понесені на виробництво продукції. Згруповані витрати машинобудівного заводу за економічними елементами дозволяють провести аналіз складу, структури та ефективності витрат (табл. 2.4).

Відмічаємо, що основну частку витрат у звітному році становлять матеріальні витрати – 51,40%. У 2017 році вони зросли у 2,3 рази та на 16,77% у звітному році проти 2017 року, що є підтвердженням того що, за останні декілька років ціни на сировину на внутрішньому ринку зросли.

Таблиця 2.3 - Динаміка доходів, витрат операційної діяльності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

сума – тис.грн, питома вага - %

Показник	2016 рік		2017 рік		2018 рік		Відхилення			
							2017 р. від 2016 р.		2018 р. від 2017 р.	
	сума	питома вага	сума	питома вага	сума	питома вага	у сумі	у структурі	у сумі	у структурі
Чистий дохід від реалізації продукції	139658	77,27	211067	72,06	272866	73,75	71409	-5,21	61799	1,69
Інші операційні доходи	41080	22,73	81835	27,94	97106	26,25	40755	5,21	15271	-1,69
Разом доходів	180738	100,00	292902	100,00	369972	100,00	112164	0,00	77070	0,00
Собівартість реалізованої продукції	91315	54,04	160957	55,46	210008	55,28	69642	1,42	49051	-0,18
Адміністративні витрати	29597	17,52	40875	14,08	55592	14,63	11278	-3,43	14717	0,55
Витрати на збут	2615	1,55	4759	1,64	14458	3,81	2144	0,09	9699	2,17
Інші операційні витрати	45442	26,89	83623	28,81	99850	26,28	38181	1,92	16227	-2,53
Разом витрат	168969	100,00	290214	100,00	379908	100,00	121245	0,00	89694	0,00
Фінансовий результат від операційної діяльності	11769	х	2688	х	-9936	х	-9081	х	-12624	х

Таблиця 2.4 - Склад операційних витрат за економічними елементами ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Елемент витрат	2016 рік		2017 рік		2018 рік		Відхилення у сумі		Темп приросту, %	
	сума	питома вага	сума	питома вага	сума	питома вага	2017р. від 2016 р.	2018р. від 2017р.	2017р. до 2016р.	2018р. до 2017р.
Матеріальні витрати	63085	47,67	144543	57,71	168781	51,40	81458	24238	129,12	16,77
Витрати на оплату праці	40937	30,93	74132	29,60	104597	31,85	33195	30465	81,09	41,10
Відрахування на соціальні заходи	10854	8,20	15642	6,25	22275	6,78	4788	6633	44,11	42,41
Амортизація	3078	2,33	3819	1,52	4338	1,32	741	519	24,07	13,59
Інші операційні витрати	14385	10,87	12311	4,92	28402	8,65	-2074	16091	-14,42	130,70
Разом	132339	100,0	250447	100,0	328393	100,0	118108	77946	89,25	31,12

Витрати на оплату праці становлять 31,85 % від загальної суми витрат, за 2016 - 2018 роки їх сума зросла у 2,55 рази. Основними причинами росту витрат на оплату праці є зростання мінімальної заробітної плати на рівні держави.

Значну частку витрат також становлять інші операційні витрати, які у звітному році зросли на 16091 тис.грн в порівнянні з 2017роком, але зменшилися на 2074 тис.грн у порівнянні за 2017 рік. Не значних змін зазнали відрахування на соціальні заходи та амортизація.

Про фінансову стійкість суб'єкта господарювання судять за системою узагальнюючих та часткових показників. Розрахунок узагальнюючих показників дає змогу оцінити фінансовий стан підприємства, виходячи із ступеня забезпеченості робочим капіталом, та періодом, протягом якого покривається нестача оборотних активів за рахунок кредиторської заборгованості (табл. 2.5).

Враховуючи показники фінансової стійкості, фінансовий стан ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» оцінюється як кризовий та протягом періоду, що аналізується він не змінився.

Вище зазначені зміни призвели на кінець 2018 року до нестачі джерел фінансування на 194,45 днів або 1,01 грн у розрахунку на 1 грн запасів.

Таблиця 2.5 - Узагальнюючі показники фінансової стійкості ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на кінець 2016 - 2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік
Наявність власного капіталу для формування запасів, тис.грн	8628	-6997	-21648
Наявність власного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень для формування запасів, тис.грн	33405	11933	-1002
Наявність власного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень, короткострокових кредитів для формування запасів, тис.грн	38814	11933	-1002
Запаси, тис.грн	62070	113863	146382
Надлишок (+) нестача (-) власного капіталу для формування запасів, тис.грн	-53442	-120860	-168030
Надлишок (+) нестача (-) власного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень для формування запасів, тис.грн	-28665	-101930	-147384
Надлишок (+) нестача (-) власного капіталу, довгострокових зобов'язань і забезпечень, короткострокових кредитів для формування запасів, тис.грн	-23256	-101930	-147384
Запас стійкості фінансового стану (нестача джерел фінансування), днів	-59,95	-173,85	-194,45
Надлишок (+), нестача (-) джерел фінансування на 1 грн. запасів, грн.	-0,37	-0,90	-1,01
Номер типу фінансової ситуації відповідно класифікації	4	4	4

Поряд з абсолютними показниками фінансову стійкість характеризують також фінансові коефіцієнти (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка часткових показників фінансової стійкості ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на кінець 2016 – 2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017р.
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт економічної незалежності	0,340	0,210	0,165	-0,130	-0,045
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,660	0,790	0,835	0,130	0,045
Коефіцієнт фінансової залежності	2,940	4,768	6,075	1,829	1,307
Коефіцієнт фінансування	0,516	0,265	0,197	-0,250	-0,068

Продовження таблиці 2.6

1	2	3	4	5	6
Коефіцієнт заборгованості	1,940	3,768	5,075	1,829	1,307
Коефіцієнт забезпеченості запасів	0,538	0,105	-0,007	-0,433	-0,112
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у валюті балансу	0,240	0,145	0,154	-0,094	0,009
Коефіцієнт реальної вартості основних засобів і запасів у валюті балансу	0,594	0,534	0,630	-0,061	0,096
Коефіцієнт маневреності	0,562	0,194	-0,020	-0,367	-0,214
Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,294	0,236	0,290	-0,059	0,054
Коефіцієнт інвестування	1,420	1,446	1,069	0,026	-0,376
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	1,858	9,542	-146,090	7,684	-155,632
Коефіцієнт покриття запасів	0,625	0,105	-0,007	-0,521	-0,112
Коефіцієнт фінансової стійкості (I)	0,482	0,274	0,232	-0,208	-0,043
Коефіцієнт короткострокової заборгованості	0,785	0,918	0,920	0,133	0,001
Коефіцієнт фінансової стійкості (II)	0,657	0,289	0,214	-0,368	-0,075
Коефіцієнт фінансового левириджу	0,416	0,308	0,408	-0,108	0,100
Коефіцієнт нагромадження амортизації	0,677	0,681	0,667	0,005	-0,014
Коефіцієнт придатності основних засобів	0,323	0,319	0,333	-0,005	0,014
Коефіцієнт забезпеченості власним оборотним капіталом	0,269	0,053	-0,004	-0,216	-0,057

Дані розрахунків свідчать про те, що фінансовий стан підприємства і порівняно з попередніми роками погіршився. Майже всі розраховані коефіцієнти не відповідають нормативному значенню.

Розрахована система часткових показників фінансової стійкості свідчить про те, що аналізоване підприємство втрачає економічну незалежність та зростає його фінансова залежність від зовнішніх джерел фінансування. Про це свідчить зокрема зниження значення коефіцієнта автономії, який у 2018 році майже у тричі нижче за оптимальне значення. Правильність цього висновку підтверджує і зміна коефіцієнта фінансової залежності. Значення цього показника станом на кінець 2018 року не лише зросло проти 2017 року, а у 3,03 рази перевищує оптимальне значення, прийняте в світовій практиці.

ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» має задовільну структуру майна, яким володіє, адже у 2017 році 76,64%, у 2018 році 76,50% від

валюти балансу займають оборотні активи.

Основну частку у загальному розмірі капіталу підприємства займає позиковий капітал, станом на кінець 2018 року - 83,5%. Причому він на 92,0% представлений поточною кредиторською заборгованістю за розрахунками, на що вказує значення коефіцієнта короткострокової заборгованості, яке протягом аналізованого періоду зросло на 17,3%. Вкрай негативним є те, що підприємство використовує власний оборотний капітал для формування необоротних активів і не бере участі у фінансуванні діяльності.

Як свідчать розрахунки ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» мало дефіцит власного оборотного капіталу у 2018 році та не забезпечено ним у достатньому розмірі у 2016, 2017 роках. Лише за звітний рік його розмір зменшився на 12935 тис.грн.

Про нераціональність розподілу та ефективність використання власного оборотного капіталу свідчать також значення коефіцієнта маневреності та коефіцієнта маневреності власного оборотного капіталу. При оптимальному значенні цього коефіцієнта більше за 0,5, станом на кінець 2018 року воно становить (-0,020), що ще раз підтверджує зроблені нами висновки стосовно не задовільності структури капіталу.

У практичній діяльності оптимальним співвідношенням між обсягами активів і поточними зобов'язаннями вважається (2-2,5):1. ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» при залишках оборотних активів у 235152 тис.грн має розмір короткострокових зобов'язань у 236154 тис.грн. Отже, порушується одне із основних правил фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, тому не випадковим є не відповідність значень коефіцієнтів фінансової стійкості оптимальним та стійка тенденція до їх погіршення.

Отже, розрахувавши основні показники фінансової стійкості, стверджуємо, що ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» має кризовий фінансовий стан та не забезпечене стабільними джерелами фінансування поточної фінансово-господарської діяльності (рис 2.4).

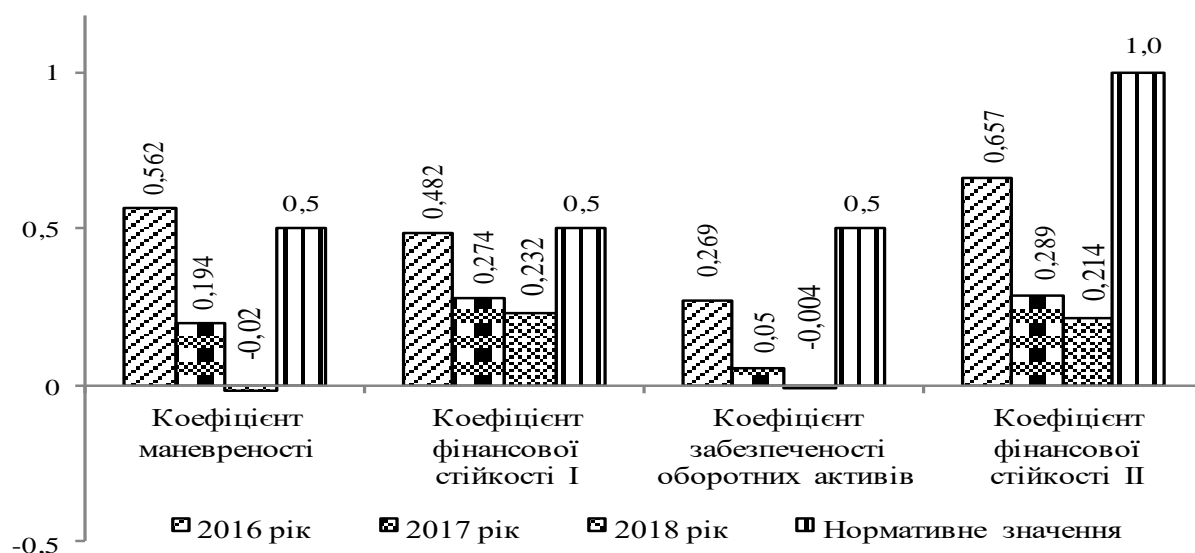

Рисунок 2.4 - Динаміка показників фінансової стійкості ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на кінець 2016 - 2018 рр.

Зазначимо, що, в першу чергу, суб'єкт дослідження відчуває нестачу власного оборотного капіталу для покриття найбільш мобільної частини активів – оборотних активів. У цій ситуації підприємству необхідно проводити заходи щодо економічного та фінансового оздоровлення.

Тому слід пам'ятати, що в умовах ринкових відносин забезпечення фінансової стійкості підприємства є однією з найбільш важливих проблем, оскільки не достатня фінансова стійкість може привести до неплатоспроможності і відсутності у підприємства коштів для розвитку.

Ліквідність поточних активів є головним фактором, що визначає ступінь ризику вкладень в оборотні активи. Ступінь ліквідності оборотних активів і кожної їх групи визначається як відношення відповідної частки оборотних активів до поточних зобов'язань. Аналіз ліквідності балансу ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» (табл. 2.7) свідчить, що баланси підприємства не є ліквідними на кінець 2016, 2017, 2018 років, так як найбільш ліквідні активи не покривають найбільш термінові зобов'язання.

Підприємство не має достатньої суми наявних грошових коштів для розрахунків з кредиторами. На кінець 2016, 2017, 2018 років найбільш ліквідні активи покривають найбільш термінові зобов'язання лише на 6,7 %, 3,3 %, 1,1 %, відповідно.

Таблиця 2.7 - Оцінка ліквідності балансу ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на кінець 2016 - 2018 рр., тис. грн

Активи	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Пасиви	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Нестача (-) або надлишок (+) платіжного капіталу		
								2016 рік	2017 рік	2018 рік
1. Найбільш ліквідні активи (A1)	4970	6679	2516	1. Найбільш термінові зобов'язання (П1)	74247	201653	225204	-69277	-194974	-222688
2. Середньо-ліквідні активи (A2)	56971	103994	86254	2. Короткострокові кредити банків і позики (П2)	5409	0	0	51562	103994	86254
3. Низько-ліквідні активи (A3)	62070	113863	146382	3. Довгострокові зобов'язання (П3)	24777	18930	20646	37293	94933	125736
4. Важко-ліквідні активи (A4)	50863	68444	72251	4. Постійні пасиви (П4)	59491	61447	50603	-8628	6997	21648
Баланс	174874	292980	307403	Баланс	174874	292980	307403	X	X	X

У той же час на кінець 2016 року із чотирьох умов по товариству виконуються лише дві, а саме: друга та третя. На кінець 2017, 2018 років неліквідною є перша група активів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»». Отже, загалом найбільш ліквідних активів недостатньо для погашення найбільш термінові зобов'язання та власного капіталу недостатньо для покриття важко-ліквідних активів.

Відмічаємо, що взагалі зміни в балансі ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» свідчать про деяке погіршення його фінансового стану, так як баланси на вказані дати не є повністю ліквідними.

Для оцінки рівня платоспроможності підприємства використовують систему показників, що розрізняються між собою розміром ліквідних активів та розглядаються як джерело покриття зобов'язань (табл. 2.8).

Таблиця 2.8 – Динаміка показників платоспроможності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на кінець 2016 – 2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,055	0,031	0,011	-0,023	-0,021
Коефіцієнт термінової ліквідності	0,684	0,521	0,376	-0,163	-0,145
Коефіцієнт загальної ліквідності	1,369	1,056	0,996	-0,313	-0,060
Коефіцієнт ліквідності запасів	0,629	0,489	0,365	-0,149	-0,124
Коефіцієнт ліквідності коштів у розрахунках	0,685	0,536	0,620	-0,140	0,084
Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,282	2,179	3,565	0,896	1,386
Коефіцієнт мобільності активів	0,709	0,766	0,765	0,057	-0,001
Коефіцієнт співвідношення активів	2,438	3,281	3,255	0,842	-0,026

Впродовж аналізованих періодів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» втратив абсолютну платоспроможність, так як коефіцієнт абсолютної ліквідності складав лише 5,5%, 3,1% та 1,1% на кінець 2016, 2017, 2018 років відповідно, що у 3,6, 6,5 та 18,2 разів нижче за оптимальне значення.

Протягом аналізованого періоду не відповідає оптимальному значенню і коефіцієнт загальної ліквідності. Таким чином, на кінець 2018 року погасити свої поточні зобов'язання підприємство не зможе, навіть після реалізації поточних активів. На кінець 2016, 2017 років значення коефіцієнту загальної ліквідності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» нижче за оптимальне у 1,5 раз та 1,9 раз відповідно.

Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» показує, що станом на кінець 2016 року на 1 грн дебіторської заборгованості підприємство залучало 1,262 грн кредиторської, у 2017 році – 2,179 грн, у 2018 році – 3,565 грн, тобто при потребі воно використовувало у господарському обороті кошти своїх кредиторів.

Коефіцієнт співвідношення активів протягом аналізованого періоду значно перевищує оптимальне значення (>1), що свідчить про перевищення вартості оборотних активів над необоротними.

Таким чином, отримані результати показників фінансово-господарської діяльності показали, що фінансовий стан ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» станом на кінець 2016 -2018 років з урахуванням забезпеченості сталими джерелами фінансування є кризовим, а відповідно до ліквідності оборотних активів – нормальний. А тому керівництво повинно прийняти усі можливі заходи щодо його покращення.

Загалом, на нашу думку, підприємству слід оптимізувати структуру балансу, шукати нових інвесторів і замовників, розширювати ринки збуту, реорганізувати систему управління і покращити ефективність використання наявних ресурсів - це підвищить його конкурентоздатність та конкурентоспроможність.

2.2 Оцінка ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на основі традиційних методик фінансового аналізу

Щоб приймати ефективні рішення і мати можливість впливати на середовище, в якому доводиться діяти підприємству, йому необхідно здійснювати пошук найкращих взаємозв'язків між набором економічних ресурсів і кількістю економічних благ, що виготовляються за допомогою цих ресурсів. Оцінка ділової активності – це та основа, на якій ґрунтуються раціональні й розумні рішення про обсяги та об'єкти витрачання ресурсів.

Визначаючи порівняльну динаміку абсолютних показників ділової активності, оцінюється відповідність їх оптимальному співвідношенню, що називають «золотим правилом економіки», згідно якого прибуток повинен зростати більш високими темпами, ніж обсяг реалізації продукції та вартість майна підприємства [51].

Вихідна інформація для оцінки відповідності «золотому правилу економіки» характеризується даними таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 - Оцінка відповідності «золотому правилу економіки» на ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

тис. грн

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Чистий прибуток	9146	1956	-11354	-7190	-13310
Чистий дохід від реалізації	139658	211067	272866	71409	61799
Середньорічна вартість активів	146128,5	233927,0	300191,5	87799	66265

Отже, співвідношення між вищезазначеними показниками діяльності підприємства матимуть наступний вигляд:

$$\begin{aligned}
 & \text{у 2017 році} \quad - \quad 21,39 \times 151,13 \times 160,08 > 100,0 \\
 & \text{у 2018 році} \quad - \quad 0,00 \times 129,28 > 128,33 > 100,0
 \end{aligned}$$

Констатуємо їх невиконання протягом аналізованого періоду, що вказує на досить низький рівень ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес».

Проведення такої оцінки доповнюється аналізом динаміки відносних показників: показників ділової активності, аналізом ділової активності за показниками ресурсовіддачі, та обертанням дебіторської та кредиторської заборгованості. Проаналізуємо показники ділової активності у табл.2.10.

Таблиця 2.10 - Динаміка показників ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6
Чистий дохід від реалізації товарів (робіт, послуг)	139658,0	211067,0	272866,0	71409,0	61799,0
Середній розмір капіталу	146128,5	233927,0	300191,5	87798,5	66264,5
Середній розмір власного капіталу	40090,0	60469,0	56025,0	20379,0	-4444,0
Середній розмір власного оборотного капіталу	-12147,0	815,5	-14322,5	12962,5	-15138,0
Середній розмір дебіторської заборгованості	37732,0	69172,0	74605,5	31440,0	5433,5
Середній розмір запасів	48548,0	87966,5	130122,5	39418,5	42156,0
Середній розмір кредиторської заборгованості	63921,5	127990,0	205209,5	64068,5	77219,5
Чистий прибуток(збиток)	9146,0	1956,0	-11354,0	-7190,0	-13310,0
Власний капітал	59491,0	61447,0	50603,0	1956,0	-10844,0
Коефіцієнт оборотності капіталу (трансформації)	0,956	0,902	0,909	-0,053	0,007
Оборотність дебіторської заборгованості:	x	x	x	x	x
- днів	98,6	119,6	99,8	21,0	-19,8
- оборотів	3,7	3,1	3,7	-0,6	0,6
Оборотність запасів:					
- днів	126,9	152,1	174,1	25,2	21,9
- оборотів	2,9	2,4	2,1	-0,5	-0,3
Тривалість операційного циклу, дні	225,5	271,7	273,9	46,2	2,1
Оборотність кредиторської заборгованості:	x	x	x	x	x
- днів	167,1	221,3	274,5	54,3	53,2
- оборотів	2,2	1,6	1,3	-0,5	-0,3
Оборотність власного капіталу	x	x	x	x	x
- днів	104,8	104,6	74,9	-0,2	-29,6

Продовження таблиці 2.10

1	2	3	4	5	6
- оборотів	3,5	3,5	4,9	0,0	1,4
Оборотність власного оборотного капіталу	x	x	x	x	x
- днів	-31,7	1,4	-19,2	33,2	-20,6
- оборотів	-11,5	258,8	-19,1	270,3	-277,9
Тривалість фінансового циклу, дні	58,4	50,4	-0,6	-8,0	-51,1
Період окупності власного капіталу	4,4	30,9	-4,9	26,5	-35,8
Коефіцієнт сталості економічного росту	0,089	-0,064	-0,328	-0,154	-0,263

На низький рівень ділової активності підприємства вказує, перш за все, уповільнення оборотності капіталу підприємства на 0,0523 обороти в 2017 році порівняно з 2016 роком. Такі зміни свідчать про неефективність вкладення фінансових ресурсів у формування активів. Звичайно це пояснюється неефективністю управління активами, що є безпосереднім наслідком кризових явищ, які спіткали підприємство у попередніх роках. Значне зростання суми кредиторської заборгованості протягом 2016-2018 років є вимушеним кроком підприємства щодо залучення зовнішніх джерел фінансування власних поточних активів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості уповільнюється у 2017 році на 0,5 обороти, а у 2018 році на 0,3 обороти. Незважаючи на уповільнення оборотності кредиторської заборгованості, ефективність її «утримання» підприємством з позицій дотримання платіжної дисципліни та забезпечення стійкого фінансового становища визначається порівнянням термінів погашення кредиторської та повної інкасації дебіторської заборгованості. Розрахунки свідчать, що погашення поточної заборгованості підприємства перед кредиторами відбувається у 2,8 рази повільніше за інкасацію боргів контрагентів перед підприємством. Якщо середній термін погашення кредиторської заборгованості підприємства у 2018 році становив 274,5 днів, то термін інкасації заборгованості дебіторів – 99,8 дні.

Оборотність дебіторської заборгованості указує, скільки днів у середньому потрібно підприємству для збору заборгованостей з покупців, тобто

перетворення боргу в гроші. У 2017 році спостерігається уповільнення оборотності дебіторської заборгованості на 0,6 обороти відносно 2016 року, що є негативним явищем, оскільки підприємство збільшує обсяги продажу в кредит. Однак у 2018 році спостерігаємо незначне її прискорення на 0,6 обороти порівняно з 2017 роком,.

Коефіцієнт оборотності запасів дає можливість встановити швидкість обороту запасів для забезпечення виконання завдання з продажу готової продукції. У нашому випадку ми спостерігаємо у 2017 році порівняно з 2016 роком уповільнення цього показника на 0,5 обороти, а у 2018 році - на 0,3 обороти проти 2017 року. Це уповільнення свідчить, в першу чергу, про збільшення виробничих запасів і незавершеного виробництва.

Фінансовий цикл підприємства дає змогу оцінити, наскільки швидко грошові кошти вивільняються з обороту. У нашому випадку цей показник уповільнювався у 2017 році на 8,0 днів, а у 2018 році на 51,1 днів.

Якщо період окупності власного капіталу у 2016 році склав 4,4 роки, то у 2017 році цей показник склав уже 30,9 років. У 2018 році період окупності власного капіталу підприємства зріс ще на 35,8 років, що є негативною тенденцією, адже збільшився термін, необхідний для того, щоб сума, інвестована у власний капітал, повністю повернулася.

Коефіцієнт сталості економічного росту товариства протягом аналізованого періоду має досить низькі значення. Найвищий його розмір ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» мав у 2016 році – усього 0,089. У той же час в 2017, 2018 роках цей показник мав від’ємне значення. Особливо рівень ділової активності підприємства знизився у звітному році. Основною причиною цього є погіршення позиції підприємства на відповідному сегменті ринку.

Важливим етапом діагностики ділової активності підприємства є аналіз та оцінка рівня його прибутковості. Аналіз показників рентабельності є важливим для оцінки потенційних можливостей щодо формування прибутку та оцінки фінансового стану. Оцінка прибутковості (рентабельності) діяльності

проводиться за допомогою багатьох показників (табл. 2.11).

Таблиця 2.11 - Динаміка показників рентабельності капіталу та активів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

сума – тис.грн, рентабельність – у %

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
Середній розмір майна	146128,5	233927,0	300191,5	87798,5	66264,5
Середній розмір власного капіталу	40090,0	60469,0	56025,0	20379,0	-4444,0
Середній розмір власного оборотного капіталу	-12147,0	815,5	-14322,5	12962,5	-15138,0
Середній розмір авансованого капіталу	62567,0	79618,0	75813,0	17051,0	-3805,0
Середній розмір матеріальних оборотних активів	48548,0	87966,5	130122,5	39418,5	42156,0
Середній розмір основних засобів	131723,5	131414,5	137825,5	-309,0	6411,0
Вартість виробничих ресурсів	180271,5	219381,0	267948,0	39109,5	48567,0
Витрати на оплату праці	40937,0	74132,0	104597,0	33195,0	30465,0
Вартість господарських ресурсів	221208,5	293513,0	372545,0	72304,5	79032,0
Чистий дохід від реалізації	139658	211067	272866	71409	61799
Витрати	77654	129257	169900	51603	40643
Прибуток (збиток) до оподаткування	9148	1956	(11354)	-7192	-13310
Чистий прибуток (збиток)	9146	1956	(11354)	-7190	-13310
Рентабельність (збитковість) продажу	6,550	0,927	(4,161)	-5,624	(5,088)
Рентабельність (збитковість) основних засобів	6,945	1,488	(8,238)	-5,454	(9,726)
Рентабельність (збитковість) оборотних активів	18,843	2,224	(8,726)	-16,619	(10,950)
Рентабельність (збитковість) виробничих ресурсів	5,075	0,892	(4,237)	-4,183	(5,129)
Рентабельність (збитковість) трудових ресурсів	22,347	2,639	(10,855)	-20,008	(13,494)
Рентабельність (збитковість) всіх ресурсів	4,135	0,666	(3,048)	-3,469	(3,714)
Рентабельність (збитковість) витрат	11,780	1,513	(6,683)	-10,267	-8,196)
Рентабельність (збитковість) активів	6,259	0,836	(3,782)	-5,423	(4,618)
Рентабельність (збитковість) власного капіталу	22,814	3,235	(20,266)	-19,579	(23,501)
Рентабельність (збитковість) власного оборотного капіталу	(75,294)	239,853	79,274	315,147	-160,579
Рентабельність (збитковість) авансованого капіталу	14,618	2,457	(14,976)	-12,161	(17,433)

Дані табл. 2.11 свідчать, що протягом періоду, який аналізується на фоні загальної збитковості діяльності відзначається деяке погіршення ефективності використання підприємством майна і джерел його формування. Із 100 грн., які

вкладені в активи, підприємство одержало збитку більше на 4,618 грн. ніж у 2017 році.

Більш значним було зниження ефективності використання власного капіталу. Замість 22,814 грн. прибутку, який був одержаний з 100 грн. власного капіталу в 2016 році та 3,235 грн. – у 2017 році, віддача зі 100 грн. коштів, які вкладені у власний капітал у 2018 році, склала 20,266 грн збитку.

Збитковість матеріальних оборотних активів порівняно з 2017 роком також підвищилася на 10,950 грн. і становить у 2018 році 8,726 грн.

Отже, найгірші показники динаміки збитковості підприємство має саме від використання власного та сукупного капіталу. Тому доречним є проведення факторного аналізу вищезазначених показників. Вибір прийому економічного аналізу та факторної моделі залежить від мети, яку ставить перед собою аналітик при проведенні досліджень та користувачів отриманої інформації. Зокрема залежність між показниками рентабельності (збитковості) капіталу підприємства, розміром отриманого прибутку (збитку) у звітному році та самою сумою сукупного капіталу підприємства може бути виражена формулою:

$$P(З)_K = ЧП(ЧЗ) / K, \quad (2.1)$$

де $P(З)_K$ - рентабельність(збитковість) сукупного капіталу, %;

$ЧП(ЧЗ)$ - чистий прибуток (збиток), тис. грн.;

K - середній розмір сукупного капіталу, тис. грн.

При розрахунку впливу факторів (як зовнішні, так і внутрішні користувачі інформації) можуть застосувати прийом скоригованих показників. При цьому, скоригований показник збитковості сукупного капіталу для аналізованого підприємства становитиме:

відносно 2016 року – $[(11354) : 146128,5] \times 100 = (7,770) \%$

відносно 2017 року – $[(11354) : 233927] \times 100 = (4,854) \%$

Отже, основними причинами збитковості капіталу підприємства є:

– зміна суми чистого збитку. Під впливом цього чинника збитковість капіталу у 2018 році змінилася відповідно:

2016 року – на (-14,029) % [(7,770) – 6,259]

2017 року – на (-4,618) % [(4,854) – 0,836]

– зменшення розміру сукупного капіталу обумовило підвищення його збитковості у :

2016 році – на (+3,988) % [(3,782) – (7,770)]

2017 році – на (+1,072) % [(3,782) – (4,854)]

Для оцінки впливу факторів на рівень рентабельності широке застосування отримали моделі, які розроблені фірмою Du Pont. Перша з них, дозволяє визначити вплив зміни рентабельності продажу й оборотності капіталу (майна, активів) на рівень рентабельності сукупних активів.

На основі цієї моделі аналітиками фірми Du Pont була розроблена друга факторна модель рентабельності власного капіталу. З її допомогою виявляється взаємозв'язок між рентабельністю власного капіталу, структурою капіталу та рентабельністю продажу.

Взаємозв'язок між зазначеними показниками виражається рівняннями:

$$P_K = P_{\Pi} \times O_A, \quad P_{BK} = P_{\Pi} \times O_A \times K_{ЗЛ}, \quad (2.2, 2.3)$$

де P_K – рентабельність капіталу, %;

P_{BK} – рентабельність власного капіталу, %;

P_{Π} – рентабельність продажу, %;

O_A – оборотність активів, раз;

$K_{ФЗЛ}$ – коефіцієнт фінансової залежності.

Розрахунок впливу факторів на показники збитковості сукупного, власного капіталу проведено в табл.2.12. Свідчимо, що підвищення збитковості сукупного капіталу у звітному році порівняно з 2016 та 2017 роками викликано,

Таблиця 2.12- Факторний аналіз рентабельності (збитковості) капіталу ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 р. від 2016 р.				Відхилення 2018 р. від 2017 р.			
				усього	скоригований показник	підстановки		усього	скоригований показник	підстановки	
						I	II			I	II
Чистий дохід від реалізації, тис.грн.	139658	211067	272866	133208	-	-	-	61799	-	-	-
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	9146	1956	(11354)	(20500)	-	-	-	(13310)	-	-	-
Середній розмір капіталу, тис.грн.	146128,5	233927,0	300191,5	154063	-	-	-	66264,5	-	-	-
Середній розмір власного капіталу, тис.грн.	40090,0	60469,0	56025,0	15935	-	-	-	-4444	-	-	-
Рентабельність (збитковість) продажу, %	6,550	0,927	(4,161)	(10,711)	(4,161)	(4,161)	(4,161)	(5,088)	(4,161)	(4,161)	(4,161)
Оборотність активів, раз	0,956	0,902	0,909	-0,047	0,956	0,956	0,909	0,007	0,902	0,902	0,909
Рентабельність (збитковість) капіталу, %	6,259	0,836	(3,782)	(10,041)	(3,978)	-	-	(4,618)	(3,753)	-	-
Коефіцієнт фінансової залежності	3,645	3.869	5,358	1,713	-	3,645	3,645	1,489	-	3.869	3.869
Рентабельність (збитковість) власного капіталу, %	22,814	3,235	(20,266)	(43,080)	-	(14,500)	(13,787)	(23,501)	-	(14,521)	(14,634)
Зміна збитковості капіталу, %				(3,782) – 6,259 = (10,041)				(3,782) – 0,836 = (4,618)			
за рахунок впливу:											
- збитковості продажу				(3,978) – 6,259 = (10,237)				(3,753) – 0,836 = (4,589)			
- оборотності капіталу				(3,782) – (3,978) = (-0,196)				(3,782) - (3,753) = (+0,029)			
Зміна збитковості власного капіталу, %				(20,266) – 22,814 = (43,080)				(20,266) - 3,235 = (23,501)			
за рахунок впливу:											
- збитковості продажу				(14,500) - 22,814 = (37,314)				(14,521) - 3,235 = (17,756)			
- оборотності капіталу				(13,787) – (14,500) = (-0,713)				(14,634) - (14,521) = (0,113)			
- коефіцієнту фінансової залежності				(20,266) – (13,787) = (6,479)				(20,266) – (14,634) = (5,632)			

перш за все, ростом збитковості продажу. На збитковість власного капіталу окрім того вплинуло і погіршення структури сукупного капіталу, а саме - зростання частки позикового капіталу з 72,57% у 2016 році до 81,34% у 2018 році.

Показником, що характеризує ефективність використання ресурсів товариства є загальна рентабельність або рентабельність виробничих ресурсів. На зміну рентабельності виробничих ресурсів ПАТ вплинули такі фактори: зміна фондівіддачі основних засобів; зміна оборотності оборотних коштів та рентабельності продажу (табл.2.13).

Отже, збитковість виробничих ресурсів у 2018 році порівняно з 2016 роком зростає на 9,312% і становила 4,2375. Така зміна збитковості виробничих ресурсів пояснюється отриманням чистого збитку у звітному році і, як наслідок, збитковістю продажу, що спричинило зростання збитковості виробничих ресурсів на 10,914%.

ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» мало можливість знизити збитковість виробничих ресурсів у 2018 році за рахунок прискорення оборотності матеріальних оборотних засобів на 1,87 рази . Під впливом даного фактору збитковість виробничих ресурсів могла знизитися на 2,061%. Зниження фондівіддачі основних засобів у 2018 році порівняно з 2016 роком на 0,78 грн. обумовило зростання збитковості виробничих ресурсів на 0,459%.

У звітному році порівняно з 2017 роком вплив факторів на збитковість виробничих ресурсів має аналогічний напрям (табл. 2.13).

Дані табл. 2.11 свідчать, що у звітному році значно скоротилася і рентабельність основних засобів. Для визначення причин змін необхідно обчислити вплив факторів на неї (табл. 2.14).

Таблиця 2.13 - Факторний аналіз рентабельності (збитковості) виробничих ресурсів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 р. від 2016 р.			Відхилення 2018 р. від 2017 р.		
				усього	підстановки		усього	підстановки	
					I	II		I	II
Чистий дохід від реалізації, тис.грн.	139658	211067	272866	133208			61799		
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	9146	1956	(11354)	(20500)			(13310)		
Середній розмір основних засобів, тис.грн.	48548,0	87966,5	130122,5	81574,5			42156,0		
Середній розмір матеріальних оборотних активів, тис.грн.	131723,5	131414,5	137825,5	6102,0			6411,0		
Середній розмір виробничих ресурсів, тис.грн.	180271,5	219381,0	267948,0	87676,5			48567,0		
Фондовіддача, грн і коп.	2,88	2,40	2,10	-0,78	2,10	2,10	-0,30	2,10	2,10
Оборотність матеріальних оборотних активів, раз	1,060	1,606	1,980	0,920	1,060	1,980	0,374	1,606	1,980
Рентабельність (збитковість) продажу, %	6,550	0,927	(4,161)	(10,711)	6,550	6,550	(5,088)	0,927	0,927
Рентабельність (збитковість) виробничих ресурсів, %	5,075	0,892	(4,237)	-4,183	4,616	6,677	(5,129)	0,843	0,945
За рахунок впливу:									
- зміни фондовіддачі основних засобів				4,616 - 5,075 = -0,459			0,843 - 0,892 = -0,049		
- зміни оборотності оборотних активів				6,677 - 4,616 = 2,061			0,945 - 0,843 = 0,102		
- зміни збитковості продажу				(4,237) - 6,677 = (10,914)			(4,237) - 0,945 = (5,182)		

Таблиця 2.14 - Вплив факторів на зміну збитковості основних засобів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2016-2018 рр.

сума - тис. грн

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 р. від 2016 р.			Відхилення 2018 р. від 2017 р.		
				усього	у тому числі за рахунок		усього	у тому числі за рахунок	
					прибутку (збитку)	середньої вартості основних засобів		прибутку (збитку)	середньої вартості основних засобів
Чистий прибуток	9146	1956	(11354)	(20500)	.	.	(13310)	-	.
Середня вартість основних засобів	48548,0	87966,5	130122,5	81574,5	-	-	42156,0	-	-
Рентабельність (збитковість) основних засобів, %	6,945	1,488	(8,238)	(15,183)	(15,267)	-0,084	(9,726)	(23,270)	-13,544

Зазначимо, що у звітному році збитковість основних засобів порівняно з двома попередніми роками зросла за рахунок зменшення чистого прибутку на 15,267 % порівняно з 2016 роком та на 23,270 % проти 2017 року.

Негативно на прирості збитковості основних засобів позначилося і збільшення середньорічної вартості основних засобів. Під впливом даного фактору підприємство підвищило збитковість основних засобів на 0,084% по відношенню до 2016 року та 13,544 % проти 2017 року.

Дані табл.2.11 свідчать, що значних змін у звітному році зазнала рентабельність трудових ресурсів (табл. 2.15). Відмічаємо, що у звітному році збитковість трудових ресурсів порівняно з двома попередніми роками зросла за рахунок зменшення прибутку у 2017 році відносно 2016 року та отримання 11354 тис.грн збитку у 2018 році.

Негативно на збитковість трудових ресурсів позначилося і збільшення витрат на оплату праці. Під впливом даного фактору підприємство втратило можливість знизити збитковість трудових ресурсів у розмірі 13,603 % по відношенню до 2016 року та 0,769 % проти 2017 року.

Таблиця 2.15 - Вплив факторів на зміну збитковості трудових ресурсів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2016-2018 рр.

сума - тис. грн

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 р. від 2016 р.			Відхилення 2018 р. від 2017 р.		
				усього	у тому числі за рахунок		усього	у тому числі за рахунок	
					прибутку (збитку)	витрат на оплату праці		прибутку (збитку)	витрат на оплату праці
Чистий прибуток	9146	1956	(11354)	(20500)	.	.	(13310)	-	.
Витрати на оплату праці	40937,0	74132,0	104597,0	63660	-	-	30465,0	-	-
Рентабельність трудових ресурсів, %	22,347	2,639	(10,855)	(33,202)	(19,599)	-13,603	(13,494)	(12,725)	-0,769

Для узагальнення аналізу показників рентабельності необхідно розрахувати вплив факторів на рентабельність всіх ресурсів (табл. 2.16).

Згідно табл. 2.16 збитковість всіх ресурсів у 2018 році підвищилася на 7,183% по відношенню до 2016 року та на 3,714 % порівняно з 2017 роком.

Частку впливу кожного фактору на зміну збитковості всіх ресурсів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у звітному році відносно 2016, 2017 років зображено на рис. 2. 5.

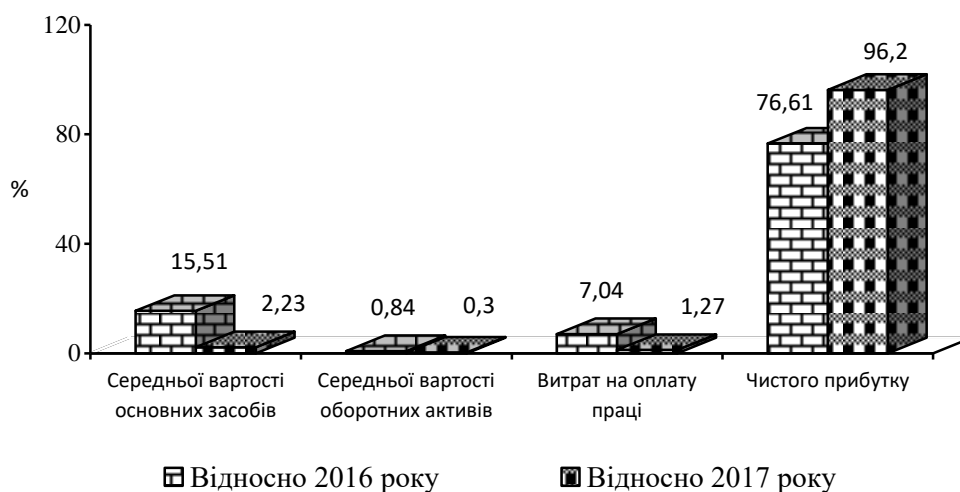

Рисунок 2.5 - Частка впливу факторів на зміну збитковості всіх ресурсів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2016-2018 рр.

Таблиця 2.16 - Факторний аналіз рентабельності (збитковості) всіх ресурсів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

сума - тис. грн.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення 2018 р. від 2016 р.				Відхилення 2018 р. від 2017 р.			
				усього	підстановки			усього	підстановки		
					I	II	III		I	II	III
Чистий прибуток (збиток), тис.грн.	9146	1956	(11354)	(20500)	9146	9146	9146	(13310)	1956	1956	1956
Середній розмір основних засобів	48548,0	87966,5	130122,5	81574,5	130122,5	130122,5	130122,5	42156,0	130122,5	130122,5	130122,5
Середній розмір матеріальних оборотних активів	131723,5	131414,5	137825,5	6102,0	131723,5	137825,5	137825,5	6411,0	131414,5	137825,5	137825,5
Витрати на оплату праці	40937,0	74132,0	104597,0	63660	40937,0	40937,0	104597,0	30465,0	74132,0	74132,0	104597,0
Рентабельність (збитковість) всіх ресурсів,%	4,135	0,666	(3,048)	(7,183)	3,021	2,961	2,455	(3,714)	0,583	0,572	0,525
За рахунок впливу:											
- зміни середнього розміру основних засобів				3,021 – 4,135 = -1,114				0,583 – 0,666 = -0,083			
- зміни середнього розміру матеріальних оборотних активів				2,961 – 3,021 = -0,060				0,572 – 0,583 = -0,011			
- зміни витрат на оплату праці				2,455 – 2,961 = -0,506				0,525 – 0,572 = -0,047			
- зміни прибутку				(3,048) – 2,455 = (5,503)				(3,048) – 0,525 = (3,573)			

Підводячи підсумки констатуємо, що досягнута динаміка основних показників ефективності використання капіталу та активів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» є ознакою нестабільності економічного розвитку підприємства.

2.3 Інтегральна оцінка ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»

На сьогоднішній день існує багато методик інтегральної оцінки фінансового стану підприємства. Методика інтегральної оцінки фінансового стану підприємства являє собою визначення та розрахунок комплексу показників, які відображають різні сторони діяльності підприємства та впливають на ефективне прийняття управлінських рішень. За результатами інтегральної оцінки можливо побачити проблемні зони його діяльності та запропонувати заходи щодо підвищення ефективності використання основних засобів, трудових ресурсів, матеріалів, фінансових ресурсів та ефективності фінансової діяльності підприємства.

Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства залежить від безлічі показників, які потребують дослідження у взаємозв'язку. Отже, необхідність агрегування всіх показників (фінансових показників) зумовлена тим, що об'єкт моделювання вимагає не тільки узагальнюючих характеристик, але й упорядкування окремих його елементів за певними властивостями і принципами. Крім того, інтегральна оцінка є основою прогнозування ефективного функціонування підприємства, оскільки адекватність прогнозних даних залежить від достовірності вхідної інформації [35].

Незважаючи на велику кількість публікацій із питань оцінки фінансового стану підприємства, не існує єдиного підходу до формування основних показників оцінки, методики їх обчислення та інтерпретації оцінюваних

параметрів, які впливають на якість та достовірність розрахунку інтегральної оцінки фінансового стану підприємства.

Для практичного вирішення проблем проведення інтегральної оцінки управління фінансовим станом підприємства необхідно ретельне вивчення ситуації за всіма його складниками. Комплексна оцінка рівня управління фінансовим станом, як відмічалось у розділі 1 дипломної роботи, може бути отримана на основі Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємства [58].

Запропонована у методиці система показників, на нашу думку, досить чітка та обґрунтована, оскільки вона відображає фінансовий стан підприємства з різних його сторін та дає змогу побачити, на що необхідно звернути увагу в першу чергу. Фінансова оцінка підприємств передбачає розрахунок понад 40 відповідних показників за різними напрямками господарської діяльності підприємства.

Як відмічалось вище, у практичному використанні метод інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств для цілей оцінки фінансового стану забезпечує достатньо об'єктивне бачення фінансової ситуації на підприємстві у простому і наочному поданні.

Посилання методу інтегральної оцінки зумовлене особливостями математичних операцій (правилами рангової кореляції), є те, що фактичне значення показника із вказаного переліку розглядається як елемент множини однойменних показників.

Слід зазначити, що дана методика має свої недоліки, зокрема у тому, що не враховує міжгалузеві специфіку діяльності підприємств. Наприклад, для одних підприємств ознакою нормального функціонування та розвитку є перевищення необоротних активів над оборотними активами, то для інших дана ознака може бути сигналом неплатоспроможності та банкрутства. Або ж не враховуються фактори сезонності виробництва, державна підтримка підприємства.

Отже, найбільшу складність в процесі розрахунку інтегрального показника за обраною методикою викликає актуалізація максимальних і мінімальних значень визначених у методиці показників. Адже Методикою передбачено усім групам показників інтегральної оцінки, а також показникам, розміщеним у цих групах, присвоєння, залежно від їх вагомості, відповідних числових значень.

У цьому зв'язку, доцільним вважаємо:

– по-перше, внаслідок відсутності мінімальних і максимальних нормативів заміну абсолютних показників у моделі (зокрема, власні оборотні засоби, власні довго- та середньострокові позикові джерела формування запасів та витрат, загальна сума основних джерел формування запасів та витрат, робочий капітал) на фінансові коефіцієнти (коефіцієнт заборгованості, коефіцієнт забезпеченості оборотних активів, коефіцієнт довготермінового залучення коштів, коефіцієнт забезпеченості запасів);

– по-друге, корегування максимальних та мінімальних значень окремих показників, що входять до моделі, з урахуванням загальних тенденцій у діяльності промислових підприємств за видом економічної діяльності «Виробництво інших машин і устаткування спеціального призначення», який визначений основним для ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»».

Вихідні дані для розрахунку інтегрального показника фінансового стану ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 роки наведено у табл. 2.17.

Таблиця 2.17 – Фактичні значення показників, що використовуються для розрахунку інтегрального показника ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Група, номер	Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення	
					2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1	2	3	4	5	6	7
I.1	Активна частина основних засобів	1,000	1,000	1,000	0,000	0,000

Продовження таблиці 2.17

1	2	3	4	5	6	7
I.2	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,677	0,681	0,667	0,005	-0,014
I.3	Коефіцієнт оновлення	0,354	0,003	0,003	-0,351	-0,001
I.4	Коефіцієнт вибуття	0,015	0,01	0,002	-0,009	-0,004
II.1	Коефіцієнт заборгованості	1,940	3,768	5,075	1,829	1,307
II.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	0,269	0,053	-0,004	-0,216	-0,057
II.3	Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,294	0,236	0,290	-0,059	0,054
II.4	Коефіцієнт забезпеченості запасів	0,538	0,105	-0,007	-0,433	-0,112
II.5	Маневреність робочого капіталу	1,858	9,542	-146,090	7,684	-155,632
II.6	Коефіцієнт незалежності	0,340	0,210	0,165	-0,130	-0,045
II.7	Коефіцієнт фінансування	0,516	0,265	0,197	-0,250	-0,068
II.8	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,346	0,482	0,274	0,136	-0,208
II.9	Показник фінансового левериджу	0,416	0,308	0,408	-0,108	0,100
III.1	Поточний або загальний коефіцієнт покриття	1,369	1,056	0,996	-0,313	-0,060
III.2	Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,282	2,179	3,565	0,896	1,386
III.3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,055	0,031	0,011	-0,023	-0,021
III.4	Коефіцієнт покриття періодичних виплат	-248,103	-258,206	-254,416	-10,102	3,789
III.5	Норма грошових резервів	0,055	0,031	0,011	-0,023	-0,021
IV.1	Коефіцієнт прибутковості інвестицій	0,369	0,103	0,000	-0,266	-0,103
IV.2	Коефіцієнт прибутковості власного капіталу	0,228	0,032	-0,203	-0,196	-0,235
IV.3	Операційна рентабельність продажу	0,066	0,009	-0,042	-0,056	-0,051
IV.4	Коефіцієнт експлуатаційних витрат	15,267	107,907	-24,033	92,641	-131,940
IV.5	Коефіцієнт прибутковості активів	0,063	0,008	-0,038	-0,054	-0,046
V.1	Продуктивність праці	147,163	212,769	266,731	65,606	53,962
V.2	Фондовіддача	1,060	1,606	1,980	0,546	0,374
V.3	Оборотність коштів у розрахунках (в оборотах)	3,322	2,623	2,869	-0,699	0,246
V.4	Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках (у днях)	10,988	13,918	12,724	2,930	-1,194
V.5	Оборотність виробничих запасів (в оборотах)	2,877	2,399	2,097	-0,477	-0,302
V.6	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів (у днях)	126,882	152,121	174,059	25,240	21,938
V.7	Оборотність власного капіталу	3,484	3,490	4,870	0,007	1,380
V.8	Оборотність основного капіталу	0,956	0,902	0,909	-0,053	0,007
VI.1	Дивіденд	0,0005	0,0005	0,0006	0,000	0,0001
VI.2	Коефіцієнт цінності акції	0,528	0,504	0,420	-0,024	-0,085
VI.3	Рентабельність акції	1,894	1,982	2,383	0,088	0,401

Розрахунок інтегрального показника фінансового стану ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 роки представлено в табл. 2.18 – 2.20.

Таблиця 2.18 - Інтегральний показник ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2016 році

Група, номер	Показник	Фактичне значення показника, F_i	Напрямок оптимізації (max / min)	Групова вагомість, G_i , %	Вагомість показника у групі, B_i , %	Загальна вагомість, $b_i = (B_i * G_i) / 100$, %	Min значення показника, P_i min	Max значення показника, P_i max	Ранжоване значення j-го показника з i-ої групи	Ранжоване значення j-го показника з i-ої групи з урахуванням загальної вагомості
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I.1	Активна частина основних засобів	1,000	max	20	10	2	0,2	1	0,00	0,00
I.2	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,677	max	20	40	8	0	1	-0,08	-0,65
I.3	Коефіцієнт оновлення	0,354	min	20	30	6	0,1	0,8	0,09	0,54
I.4	Коефіцієнт вибуття	0,015	max	20	20	4	0	1	-0,25	-0,98
II.1	Коефіцієнт заборгованості	1,940	max	20	12	2,4	0	1	0,10	0,25
II.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	0,269	max	20	10	2	0,5	2,5	-0,12	-0,25
II.3	Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,294	max	20	12	2,4	0,5	1	-0,16	-0,38
II.4	Коефіцієнт забезпеченості запасів	0,538	max	20	12	2,4	0,8	2	-0,14	-0,32
II.5	Маневреність власного оборотного капіталу	1,858	max	20	10	2	0,5	1	0,19	0,38
II.6	Коефіцієнт незалежності	0,340	max	20	10	2	0,5	1	-0,15	-0,29
II.7	Коефіцієнт фінансування	0,516	max	20	12	2,4	1	3	-0,14	-0,33
II.8	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,346	max	20	12	2,4	1	3	-0,15	-0,35
II.9	Показник фінансового левириджу	0,416	max	20	10	2	0,25	1	-0,09	-0,17
III.1	Поточний або загальний коефіцієнт покриття	1,369	max	10	30	3	1,5	2,5	-0,23	-0,68
III.2	Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	1,282	min	10	25	2,5	0,3	1	0,08	0,20
III.3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,055	max	10	15	1,5	0,2	0,3	-0,49	-0,74

Таблиця 2.19 - Інтегральний показник ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2017 році

Група, номер	Показник	Фактичне значення показника, Φ_i	Напрямок оптимізації (max / min)	Групова вагомість, Γ_i , %	Вагомість показника у групі, B_i , %	Загальна вагомість, $b_i = (B_i * \Gamma_i) / 100$, %	Min значення показника, $P_i \text{ min}$	Max значення показника, $P_i \text{ max}$	Ранжоване значення j-го показника з i-ої групи	Ранжоване значення j-го показника з i-ої групи з урахуванням загальної вагомості
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I.1	Активна частина основних засобів	1,000	max	20	10	2	0,2	1	0,00	0,00
I.2	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,681	max	20	40	8	0	1	-0,08	-0,64
I.3	Коефіцієнт оновлення	0,003	min	20	30	6	0,1	0,8	-0,03	-0,21
I.4	Коефіцієнт вибуття	0,006	max	20	20	4	0	1	-0,25	-0,99
II.1	Коефіцієнт заборгованості	3,768	max	20	12	2,4	0	1	0,31	0,74
II.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	0,053	max	20	10	2	0,5	2,5	-0,14	-0,27
II.3	Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,236	max	20	12	2,4	0,5	1	-0,17	-0,41
II.4	Коефіцієнт забезпеченості запасів	0,105	max	20	12	2,4	0,8	2	-0,18	-0,42
II.5	Маневреність власного оборотного капіталу	9,542	max	20	10	2	0,5	1	1,90	3,80
II.6	Коефіцієнт незалежності	0,210	max	20	10	2	0,5	1	-0,18	-0,35
II.7	Коефіцієнт фінансування	0,265	max	20	12	2,4	1	3	-0,15	-0,36
II.8	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,482	max	20	12	2,4	1	3	-0,14	-0,34
II.9	Показник фінансового левериджу	0,308	max	20	10	2	0,25	1	-0,10	-0,21
III.1	Поточний або загальний коефіцієнт покриття	1,056	max	10	30	3	1,5	2,5	-0,29	-0,87
III.2	Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	2,179	min	10	25	2,5	0,3	1	0,34	0,84
III.3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,031	max	10	15	1,5	0,2	0,3	-0,54	-0,81

Таблиця 2.20 - Інтегральний показник ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2018 році

Група, номер	Показник	Фактичне значення показника, Φ_i	Напрямок оптимізації (max / min)	Групова вагомість, Γ_i , %	Вагомість показника у групі, B_i , %	Загальна вагомість, $b_i = (B_i * \Gamma_i) / 100$, %	Min значення показника, $P_i \min$	Max значення показника, $P_i \max$	Ранжоване значення j-го показника з i-ої групи	Ранжоване значення j-го показника з i-ої групи з урахуванням загальної вагомості
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
I.1	Активна частина основних засобів	1,000	max	20	10	2	0,2	1	0,00	0,00
I.2	Коефіцієнт зносу основних засобів	0,667	max	20	40	8	0	1	-0,08	-0,67
I.3	Коефіцієнт оновлення	0,003	min	20	30	6	0,1	0,8	-0,03	-0,21
I.4	Коефіцієнт вибуття	0,002	max	20	20	4	0	1	-0,25	-1,00
II.1	Коефіцієнт заборгованості	5,075	max	20	12	2,4	0	1	0,45	1,09
II.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних активів	-0,004	max	20	10	2	0,5	2,5	-0,14	-0,28
II.3	Коефіцієнт довготермінового залучення коштів	0,290	max	20	12	2,4	0,5	1	-0,16	-0,38
II.4	Коефіцієнт забезпеченості запасів	-0,007	max	20	12	2,4	0,8	2	-0,19	-0,45
II.5	Маневреність власного оборотного капіталу	-146,090	max	20	10	2	0,5	1	-32,69	-65,37
II.6	Коефіцієнт незалежності	0,165	max	20	10	2	0,5	1	-0,19	-0,37
II.7	Коефіцієнт фінансування	0,197	max	20	12	2,4	1	3	-0,16	-0,37
II.8	Коефіцієнт фінансової стійкості	0,274	max	20	12	2,4	1	3	-0,15	-0,36
II.9	Показник фінансового левириджу	0,408	max	20	10	2	0,25	1	-0,09	-0,18
III.1	Поточний або загальний коефіцієнт покриття	0,996	max	10	30	3	1,5	2,5	-0,30	-0,90
III.2	Коефіцієнт співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості	3,565	min	10	25	2,5	0,3	1	0,73	1,83

Продовження таблиці 2.20

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
11III.3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,011	max	10	15	1,5	0,2	0,3	-0,58	-0,87
III.4	Коефіцієнт покриття періодичних виплат	-254,416	max	10	15	1,5	7	12	-10,66	-15,98
III.5	Норма грошових резервів	0,011	max	10	15	1,5	3	5	-0,50	-0,75
IV.1	Коефіцієнт прибутковості інвестицій	0,000	max	8	15	1,2	0,4	0,9	-0,36	-0,43
IV.2	Коефіцієнт прибутковості власного капіталу	-0,203		8	30	2,4	0,3	0,5	-0,70	-1,69
IV.3	Операційна рентабельність продажу	-0,042	max	8	10	0,8	0,1	0,5	-0,27	-0,22
IV.4	Коефіцієнт експлуатаційних витрат	-24,033	max	8	25	2	1,1	3	-2,85	-5,69
IV.5	Коефіцієнт прибутковості активів	-0,038	max	8	20	1,6	0,02	0,3	-0,24	-0,39
V.1	Продуктивність праці	266,731	max	15	9	1,35	100	235	0,03	0,04
V.2	Фондовіддача	1,980	max	15	9	1,35	0,1	2,66	-0,03	-0,04
V.3	Оборотність коштів у розрахунках (в оборотах)	2,869	max	15	13	1,95	0,4	1	0,39	0,76
V.4	Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках (у днях)	12,724	min	15	15	2,25	360	900	-0,21	-0,46
V.5	Оборотність виробничих запасів (в оборотах)	2,097	max	15	13	1,95	6	8	-0,37	-0,72
V.6	Коефіцієнт оборотності виробничих запасів (у днях)	174,059	min	15	13	1,95	30	90	0,18	0,34
V.7	Оборотність власного капіталу	4,870	max	15	13	1,95	1,2	1,5	1,40	2,74
V.8	Оборотність основного капіталу	0,909	max	15	15	2,25	1,2	1,4	-0,31	-0,69
VI.1	Дивіденд	0,001	max	27	30	8,1	0,2	0,8	-0,44	-3,60
VI.2	Коефіцієнт цінності акції	0,420	max	27	35	9,45	0,5	30	-0,33	-3,16
VI.3	Рентабельність акції	2,383	max	27	35	9,45	0,4	0,9	0,99	9,34
	Інтегральний показник	x	x	x	x	x	x		x	-89.08

Таким чином, застосування інтегрального показника полегшує вивчення та оцінку фінансового стану господарських об'єктів. Інтегральний показник, у якому акумулюються значення інших показників, скоригованих у відповідності до їх вагомості та інших чинників, дає можливість отримати комплексну узагальнюючу оцінку фінансового стану підприємства та є інформативним для широкого кола внутрішніх і зовнішніх користувачів.

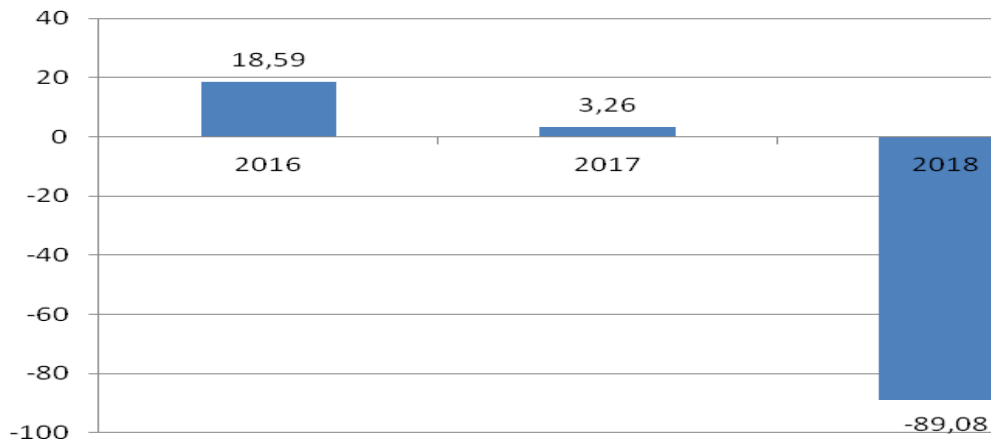

Рисунок 2.6 - Динаміка інтегрального показника ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

На рис. 2.6 наведено динаміку інтегрального показника фінансового стану ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Отже, значення інтегрального показника фінансового стану для ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2016-2018 роках коливалося від (-18,59) у 2016 році до (-89,08) у 2018 році. Найвищим, як свідчать розрахунки, він виявився у 2017 році (3,26), а найнижчим - у 2018 році.

Таким чином динаміка інтегрального показника ділової активності акціонерного товариства, яка базується на розрахунку 34 різних за характеристиками показників, враховує ефективність усіх напрямів діяльності підприємства має пряму залежності від обсягів чистого прибутку. Що підтверджує тезу про наявність причинно-наслідкового зв'язку між ефективністю фінансово-господарської діяльності та стабільністю фінансового стану підприємства.

При цьому складність викликає якісна характеристика самого інтегрального показника, адже його розрахунок має сенс лише у тому разі, коли він може бути порівняний або з аналогічним показником іншого підприємства чи підприємства-еталона, або із показником аналізованого підприємства за попередніми періодами, тобто розглянутий у динаміці. В той же час, методикою не передбачено ідентифікацію типу фінансового стану аналізованого підприємства.

Висновки до розділу 2

За результатами оцінки ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» в роботі зроблено наступні висновки:

1. Оцінка ділової активності важлива, принаймні, з трьох причин: по-перше, від швидкості обороту коштів залежить розмір річного обороту; по-друге, з розмірами обороту, а, отже, й з оборотністю пов'язана відносна величина умовно-постійних витрат: чим швидше оборот, тим менше на кожний оборот доводиться цих витрат. По-третє, прискорення обороту на тій чи іншій стадії кругообігу коштів спричиняє прискорення обороту й на інших стадіях, аж до вивільнення коштів, які можуть бути використані за іншими напрямками роботи підприємства. Засоби суб'єктів господарювання перебувають у постійному русі, послідовно змінюючи стадії з однієї на іншу. Чим швидше відбувається кругообіг, тим більше продукції підприємство може виготовити та реалізувати при сталому їх розмірі. Сповільнення оборотності вимагає додаткового вкладення капіталу та може спричинити погіршення фінансового стану підприємства.

2. Результати оцінки ділової активності дозволяють стверджувати, що майно та власний капітал ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» використовується неефективно, інтенсивність обороту капіталу є

низькою. Показники тривалості погашення дебіторської і кредиторської заборгованостей свідчать про наявність у ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» проблем щодо забезпечення своєчасних розрахунків з контрагентами. За сукупністю виявлених чинників рівень ділової активності організації визнано низьким і таким, що вимагає підвищення на основі більш повного використання внутрішніх резервів.

3. З метою комплексної оцінки ділової активності ПАТ «Хорольський механічний завод» у дипломній роботі розраховано інтегральний показник. Значення і динаміка інтегрального показника абсолютно підтвердила результати аналізу ділової активності машинобудівного заводу, отримані на основі традиційних методик фінансового аналізу, представлених вище.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ АКТИВІЗАЦІЇ ДІЛОВОЇ АКТИВНОСТІ

ПАТ «БЕРДИЧІВСЬКИЙ МАШИНОБУДІВНИЙ ЗАВОД «ПРОГРЕС»»

3.1 Факторний аналіз стійкості економічного зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»

Важливим етапом оцінки управління діловою активністю підприємства є дослідження прийнятних та економічно обґрунтованих темпів її активізації. Перед підприємством стоїть завдання збалансування прибутків, чистого доходу та активів. Як зазначають економісти, темпи зростання підприємства мають бути помірними, оскільки надмірно швидке і надмірно повільне зростання призводить до його банкрутства

Стійке (збалансоване) зростання підприємства – це зростання, за якого підприємство не завдає шкоди своїм фінансовим ресурсам і не змінює фінансового ризику. Для стійкого зростання характерним є врівноважений рух коштів (ні нестачі, ні надлишку).

Орієнтирами в управлінні стійким зростанням є коефіцієнти зростання. Можливість підприємства нарощувати оборотні та необоротні активи за рахунок внутрішніх джерел фінансування показує коефіцієнт внутрішнього зростання ($K_{\text{внзр}}$). Для збалансованого зростання за рахунок внутрішніх джерел фінансування підприємство повинно узгодити співвідношення реінвестованого прибутку, активів та темпів зростання реалізації (чистого доходу), тобто:

$$\frac{ЧП - Д}{A_n \times \Delta ЧД} = 1 \quad (3.1)$$

де $\Delta ЧД$ – темп зростання чистого доходу, тис. грн.;

ЧП – чистий прибуток, тис.грн;

Д – дивіденди, виплачені акціонерам, тис. грн.;

A_n – активи на початок звітнього періоду (або оборотні активи на початок звітнього періоду), тис. грн.

На основі зазначеного співвідношення (формула 3.1) коефіцієнт внутрішнього зростання набуває вигляду:

$$K_{внзр} = \frac{ЧП - Д}{A_n} \quad (3.2)$$

Коефіцієнт внутрішнього зростання характеризує максимальний темп приросту обсягу реалізації, який може мати підприємство без зовнішнього фінансування [36].

Як відомо, темпи зростання власного капіталу дорівнюють відношенню зміни власного капіталу до власного капіталу на початок звітнього періоду. Водночас, якщо підприємство відмовляється від збільшення статутного капіталу, то єдиним джерелом зміни власного капіталу є реінвестований прибуток. Звідси, коефіцієнт стійкого зростання ($K_{стзр}$) дорівнює відношенню реінвестованого прибутку до власного капіталу на початок звітнього періоду і характеризує максимальний темп приросту обсягу реалізації, який може мати підприємство без зміни коефіцієнта фінансового ризику:

$$K_{стзр} = \frac{ЧП - Д}{ВК_n} \quad (3.3)$$

де $ВК_n$ – власний капітал на початок звітнього періоду, тис. грн.

Результати аналізу показників зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр. (табл. 3.1) свідчать про те, що організація не має можливостей для внутрішнього зростання без залучення зовнішніх джерел фінансування.

Динаміка коефіцієнта стійкого зростання показує, що нарощення обсягу реалізації ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»

супроводжуватиметься підвищенням коефіцієнта фінансового ризику.

Таблиця 3.1 – Динаміка показників стійкості економічного зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Відхилення (+,-):	
				2017 р. від 2016 р.	2018 р. від 2017 р.
1. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	9146	1956	-11354	-7190	-13310
2. Сплачені дивіденди, тис. грн.	0	0	0	0	0
3. Активи на початок звітного періоду, тис. грн.	117383	174874	292980	57491	118106
4. Власний капітал на початок звітного періоду, тис. грн.	20689	59491	61447	38802	1956
5. Коефіцієнт внутрішнього зростання	0,078	0,011	-0,039	-0,067	-0,050
6. Коефіцієнт стійкого зростання	0,442	0,033	-0,185	-0,409	-0,218
7. Коефіцієнт зростання чистого доходу від реалізації	1,472	1,511	1,293	0,039	-0,219

Оскільки фактичні темпи зростання реалізації значно більші, ніж темпи стійкого зростання, підприємство стикається з нестачею грошових коштів.

Для визначення факторів, що впливають на збалансованість зростання підприємства, в практиці фінансового менеджменту застосовуються багатофакторні моделі коефіцієнта стійкого зростання (табл. 3.2).

На їх основі з різним ступенем деталізації можливо визначити чинники, що зумовлюють економічне зростання підприємства, а також оцінити силу їх впливу на результативний показник.

Вплив на стійкість економічного зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» його політики розподілу прибутку та ефективності використання власного капіталу характеризує перша модель коефіцієнта стійкого зростання.

Зважаючи на те, що чистий прибуток машинобудівного заводу протягом 2016-2017 років зменшувався, у 2018 році діяльність підприємства була збитковою рівень рентабельності на фоні зростання обсягу власного капіталу знижувався.

Таблиця 3.2 - Багатофакторні моделі коефіцієнта стійкості зростання
[26,31,52,56]

Назва моделі	Функція стійкого зростання	Умовні позначення
1	2	3
Перша модель	$K_{стзр} = \frac{ЧП - Д}{ВК_n} = \frac{ЧП_{pn}}{ВК_n} = K_{pn} \times P_{вк}$	ЧП – чистий прибуток; Д – дивіденди сплачені; ВК _п – власний капітал на початок періоду;
Друга модель	$K_{стзр} = \frac{ЧП - Д}{ВК_n} = \frac{ЧП_{pn}}{ВК - ЧП_{pn}} = \frac{K_{pn} - P_{вк}}{1 - K_{pn} - P_{вк}}$	К _{рп} - коефіцієнт реінвестування прибутку; Р _{вк} - рентабельність власного капіталу;
Третя модель	$K_{стзр} = \frac{ЧП_{pn}}{ВК_n} = \frac{ЧП_{pn}}{ЧП} \times \frac{ЧП}{ЧД} \times \frac{ЧД}{A_n} \times \frac{A_n}{ВК_n} = K_{pn} \times P_{чр} \times K_{oa} \times K_{фз}$	ЧП _{рп} – реінвестований чистий прибуток; ЧД – чистий дохід від реалізації; А – активи на початок періоду;
Четверта модель	$K_{стзр} = \frac{ЧП_{pn}}{ВК_n} = \frac{ЧП_{pn}}{ЧП} * \frac{ЧП}{A_n} * \frac{A_n}{ВК_n} = K_{pn} * P_a * K_{фз}$	Р _{чр} – чиста рентабельність реалізації; К _{оа} – коефіцієнт оборотності активів;
П'ята модель	$K_{стзр} = \frac{ЧП_{pn}}{ВК_n} = \frac{ЧП_{pn}}{ЧП} * \frac{ЧП}{ЧД} * \frac{ЧД}{РК} * \frac{РК}{ПА} * \frac{ПА}{ПП} * \frac{ПП}{A_n} * \frac{A_n}{ВК_n} = K_{pn} * P_{чр} * K_{орк} * K_{зрк} * K_{нл} * K_{кз} * K_{фз}$	К _{фз} – коефіцієнт фінансової залежності; К _{орк} – коефіцієнт оборотності робочого капіталу; К _{зрк} – коефіцієнт забезпеченості робочим капіталом; К _{пл} – коефіцієнт поточної ліквідності; К _{кз} – частка поточних зобов'язань у капіталі підприємства.

Навіть за наявності чистого прибутку протягом 2016-2017 років загальними зборами ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у відповідні роки було прийнято рішення про його спрямування на власний розвиток. Проте, це не вплинуло на ефективність діяльності заводу у 2018 році, який машинобудівне підприємство закінчило зі значним збитком. Отже, діюча

на ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2016-2018 рр. політика розподілу прибутку впливу на її економічний розвиток не мала.

Зниження темпів стійкого зростання заводу відбувалося переважно за рахунок якісного фактора, що негативно характеризує ефективність управління її капіталом.

Чітке уявлення про характер взаємозв'язку результативності управління фінансами і темпів стійкості зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» дають результати застосування четвертої моделі коефіцієнта стійкого зростання (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Вплив факторів на рівень коефіцієнта стійкого зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр. за четвертою моделлю

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік	Зміни в 2017 році порівняно з 2016 роком (+,-)			Зміни в 2018 році порівняно з 2017 роком (+,-)		
				всього	Скоригований показник:		всього	Скоригований показник:	
					I	II		I	II
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	9146	1956	-11354	-7190	x	x	-13310	x	x
2. Сплачені дивіденди, тис. грн.	0	0	0	0	x	x	0	x	x
3. Чистий прибуток реінвестований, тис. грн.	9146	1956	-11354	-7190	x	x	-13310	x	x
4. Власний капітал на початок періоду, тис. грн.	20689	59491	61447	38802	x	x	1956	x	x
5. Активи на початок періоду, тис. грн.	117383	174874	292980	57491	x	x	118106	x	x
6. Коефіцієнт реінвестованого прибутку	1,000	1,000	1,000	0,000	x	x	0,000	x	x
7. Рентабельність (збитковість) активів	0,078	0,011	-0,039	-0,067	x	x	-0,050	x	x
8. Коефіцієнт фінансової залежності	5,674	2,940	4,768	-2,734	x	x	1,829	x	x

Продовження таблиці 3.3

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9. Коефіцієнт стійкого зростання	0,442	0,033	-0,185	-0,409	0,442	0,063	-0,218	0,033	-0,114
Зміна коефіцієнта стійкого зростання за рахунок впливу, п. п.:									
коефіцієнта реінвестованого прибутку					0,000		0,000		
рентабельності активів					-0,379		-0,147		
коефіцієнту фінансової залежності					-0,031		-0,071		

На їх підставі можна стверджувати, що стійкість економічного зростання заводу визначалася виключно ефективністю використання активів. Політика розподілу прибутку та структура капіталу не впливали на динаміку економічного зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»».

З метою поглиблення результатів аналітичного дослідження темпів економічного зростання аналізованого підприємства проведемо оцінку впливу факторів на коефіцієнт економічного зростання за п'ятою моделлю (модель Г.О.Крамаренко) (табл. 3.4 та 3.5)

З даних таблиці 3.4 ми можемо зробити висновок, що зниження коефіцієнта стійкості економічного зростання у 2017 році проти 2016 року на 0,409 відбулося переважно за рахунок зниження чистої рентабельності продажу, а також в результаті уповільнення оборотності робочого капіталу підприємства.

Зокрема, зниження чистої рентабельності продажу за 2017 рік на 0,056 спричинило зниження коефіцієнта стійкості економічного зростання на 0,308.

У зв'язку з тим, що на підприємстві протягом звітного періоду, навіть за умов наявності чистого прибутку, загальними зборами акціонерів заводу було прийнято рішення не розподіляти прибуток на виплату дивідендів, коефіцієнт реінвестованого прибутку протягом 2016-2018 років виявився нейтральним до величини коефіцієнта економічного зростання.

Результати розрахунків, представлені у таблиці 3.5 дозволяють стверджувати, що основним фактором, який зумовив негативну динаміку коефіцієнта економічного зростання у 2018 році було відсутність робочого

[illegible]

капіталу підприємства та відповідно від'ємне значення коефіцієнтів забезпеченості робочим капіталом та оборотності робочого капіталу. Не суттєвим через незначне відхилення (+ 0,010) виявився вплив коефіцієнту поточної ліквідності.

Отже, модель сталого зростання можна вважати комплексним регулятором розвитку підприємства. З одного боку, в даній моделі регулюються оптимальні темпи розвитку операційної діяльності, які характеризуються приростом темпів обсягів продажу. З іншого, регулюється фінансовий розвиток підприємства за рахунок дотримання балансу в системі зазначених коефіцієнтів.

Таким чином, дослідження показало, що стійкість економічного зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на даному етапі його функціонування залежить, насамперед, від ефективності основної діяльності. Цей висновок підтверджує залежність динаміки стійкого економічного розвитку заводу від рівня його ділової активності.

Застосування багатофакторних моделей коефіцієнта стійкого зростання дозволило виявити характер і ступінь залежності результативного показника від низки факторів. Разом з тим, з понад десяти чинників, включених в моделі коефіцієнта стійкого зростання, найбільш вагомий вплив зумовлювала рентабельність реалізації та активів. Негативний вплив переважної більшості факторів вказує на наявність у підприємства значних резервів підвищення темпів економічного розвитку.

Отже, за результатами оцінки управління діловою активністю ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» слід зробити висновок про його недостатній рівень, що є однією з причин погіршення фінансових результатів та ефективності діяльності підприємства. Як показали результати аналізу інтенсивності використання майна та капіталу, в останні роки спостерігається стійка тенденція до уповільнення обертання капіталу. Це обумовлює збільшення тривалості операційного та фінансового циклів, стримує темпи економічного розвитку підприємства, обмежує можливості її стійкого зростання.

3.2 Обґрунтування напрямів активізації ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»»

За результатами застосування методів оцінки ділової активності на основі динаміки абсолютних та відносних її показників, а також аналізу впливу факторів на їх формування, слід визнати їх обмежені аналітичні можливості для дослідження складних економічних систем, що мають розгалужену структуру. Це зумовлює практичну необхідність застосування методичного інструментарію, що спрямований на виявлення суб'єктивних чинників формування результативного показника ділової активності та розробки заходів щодо цілеспрямованого впливу на їх рівень.

З метою вирішення зазначеного завдання в роботі розглянуто можливість побудови моделі інтегральної оцінки ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на основі експертних методів. Для визначення вагомості показників ділової активності для комплексної оцінки її рівня застосуємо метод вагового оцінювання.

В ході застосування цього методу в якості експертів було залучено 10 працівників керівного складу ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» та запропоновано їм висловити власну компетентну думку щодо вагомості окремих показників для визначення рівня ділової активності підприємства.

За результатами опитування з тринадцяти пропонованих показників респондентами були визначені п'ять найбільш впливових (табл.3.6), які характеризують ділову активність як результат діяльності підприємства та дозволяють встановити наявність сприятливих умов для сталого розвитку.

Узгодженість думок респондентів щодо ваги всіх показників ділової активності визначається за допомогою коефіцієнту варіації :

$$V_i = \sqrt{\frac{\sum_{i=1}^x (a_{ik} - a_i)^2}{N-1} \cdot \frac{1}{a_i}} \quad (3.4)$$

де V_i – коефіцієнт варіації;

a_i – коефіцієнт вагомості i -го показника ділової активності;

a_{ik} – чисельна величина i -го показника, який був даний k -м експертом.

Існує загальноприйнята система рівня узгодженості думок респондентів:

$V_i = 0,26 - 0,35$ – узгодженість думок експертів відносної ваги i -го показника ділової активності нижче за середню;

$V_i = 0,16 - 0,25$ – узгодженість середня;

$V_i = 0,11 - 0,15$ – узгодженість вище за середню;

$V_i = 0,1$ – узгодженість думок експертів висока [9].

Аналіз результатів опитування та узгодженості думок респондентів узагальнено в табл. 3.6.

Таблиця 3.6 - Результати опитування експертів щодо вагомості окремих параметрів ділової активності для оцінки її загального рівня ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес (авторська розробка)

Показник	Експертні вагові оцінки										Сума експертних оцінок	Середнє вагове значення	Дисперсія	Коефіцієнт варіації
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				
1.Коефіцієнт оборотності активів (K_1)	0,2	0,3	0,1	0,2	0,1	0,3	0,1	0,4	0,1	0,2	2	0,2	0,012	0,06
2.Коефіцієнт оборотності запасів (K_2)	0,3	0,2	0,4	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,2	1,8	0,18	0,021	0,17
3.Коефіцієнт оборотності коштів в розрахунках (K_3)	0,3	0,1	0,1	0,4	0,5	0,1	0,3	0,1	0,1	0,2	2,2	0,22	0,014	0,06
4.Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (K_4)	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2	0,4	0,3	2	0,2	0,012	0,06
5.Рентабельність активів (K_5)	0,1	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1	0,3	0,1	1,8	0,18	0,024	0,13
Разом	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	9,8	x	x	x

Оцінки ступеня узгодженості думок респондентів є вищими за середню, що дозволяє стверджувати про доцільність застосування вищезазначених факторів для розрахунку інтегрального показника ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»».

Отже, на основі проведеного експертного оцінювання модель інтегральної оцінки ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» матиме вигляд:

$$I_{\text{да}} = 0,20K_1 + 0,18K_2 + 0,22K_3 + 0,20K_4 + 0,18K_5, \quad (3.5)$$

де K_1 – коефіцієнт оборотності активів;

K_2 – коефіцієнт оборотності запасів;

K_3 – коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках;

K_4 – коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;

K_5 – рентабельність активів.

Розроблену модель інтегральної оцінки ділової активності застосуємо для визначення рівня ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» (табл. 3.7).

За даними табл. 3.7, найнижчий рівень ділової активності зафіксовано у 2018 році, що підтверджує аналітичні висновки за представленими у другому розділі дипломної роботи розрахунками.

Таблиця 3.7 – Динаміка інтегрального показника ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр. (за власною методикою)

Показник	2016 рік	2017 рік	2018 рік
1. Коефіцієнт оборотності активів	0,956	0,902	0,909
2. Коефіцієнт оборотності запасів	2,877	2,399	2,097
3. Коефіцієнт оборотності коштів у розрахунках	3,322	2,623	2,869
4. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	2,185	1,649	1,330
5. Рентабельність активів	6,259	0,836	-3,782
Інтегральний показник	3,003	1,670	0,775

Наочно динаміку інтегрального показника ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за запропонованою методикою представлено на рис.3.1.

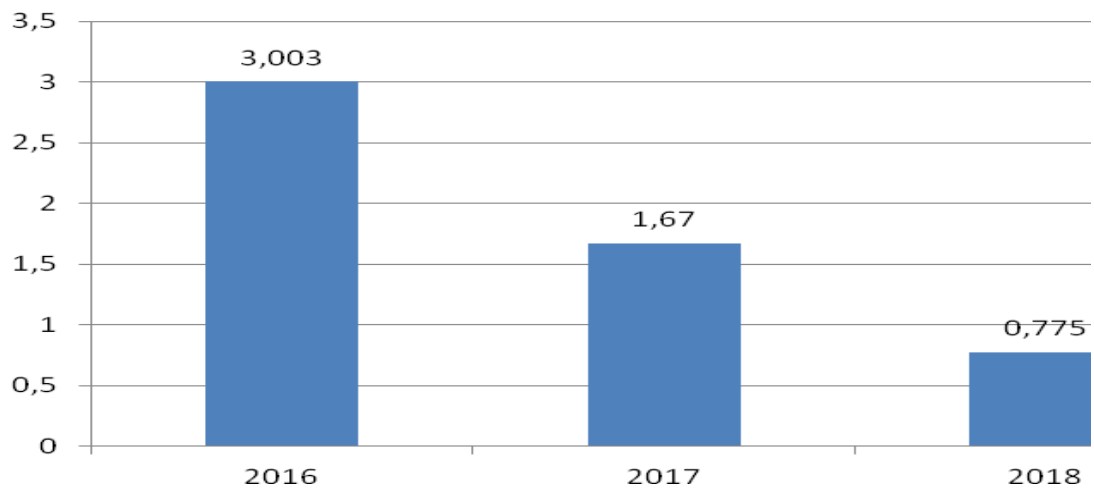

Рисунок 3.1 - Динаміка інтегрального показника ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за 2016-2018 рр.

Запропонована модель інтегральної оцінки ділової активності підприємства має кілька переваг: основними складовими є загальновідомі, апробовані на практиці фінансові показники, відсутній складний математичний апарат обчислення, первісною інформацією для розрахунку узагальнюючого показника ділової активності служать дані публічної фінансової звітності.

Поряд із фінансовими показниками, які відображають внутрішнє середовище об'єкту дослідження та характеризують рівень його ділової активності її рівень залежний від виробничо-господарської, маркетингової, фінансово-інвестиційної, організаційно-управлінської, соціальної та інших аспектів діяльності суб'єкта господарювання. На сучасному етапі господарювання підприємства переживають спад ділової активності, обумовлений, насамперед, впливом зовнішнього середовища, а тому внутрішні управлінські механізми, спрямовані на її підвищення, майже не спрацьовують. Саме в такій ситуації перебуває ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»», ефективність та результативність діяльності якого в останні три роки, як було доведено, неухильно знижується. Це актуалізує обґрунтування

напрямків активізації ділової активності підприємства на сучасному етапі його функціонування.

З теорії відомо, що успішність функціонування підприємства значною мірою залежить від його техніко-технологічної бази, функціонально-виробничої структури, організаційно-економічного механізму, соціальної сфери, персоналу та інших ресурсів, які перебувають у постійній взаємодії й визначають домінуючі напрями його діяльності. Саме тому, на нашу думку, основу для створення механізму підвищення ділової активності суб'єкта господарювання становлять методи і важелі активізації його діяльності.

Як зазначає Троян А.В. [66], існує багато визначень близьких за змістом і тотожних поняттю «активізація». Серед них найуживаніші є поняття «посилення», «активність», «пожвавлення». Крізь призму основних видів діяльності підприємства автор визначає активізацію діяльності як процес посилення господарської активності підприємств, якому сприяють позитивні зрушення в структурі економіки і продумане державне регулювання ринку.

Згідно з концепцією Троян А.В., процес активізації суб'єктів виробничої діяльності стосується всіх підсистем організації, що обумовлює необхідність комплексного аналізу чинників зовнішнього та внутрішнього середовища. Запропонована автором модель активізації діяльності підприємства включає оцінку середовища організації, класифікацію ключових об'єктів її діагностування як факторів та резервів активізації діяльності. При цьому за елементи потенціалу взято: продукцію, маркетинг, технологію, виробництво, економіко-фінансову систему, організаційні можливості, персонал, соціально-психологічні чинники. У представленій моделі процес активізації діяльності підприємств розглядається як складова комплексного розвитку та удосконалення їх внутрішнього потенціалу та резервів з урахуванням змін чинників зовнішнього оточення з метою забезпечення виконання поставлених стратегічних і тактичних завдань [66].

Внутрішній механізм активізації діяльності підприємства включає такі блоки: виробничий; фінансовий та інвестиційно-інноваційний; управлінський;

соціальний і екологічний. Всі елементи механізму активізації діяльності підприємств перебувають у тісному взаємозв'язку, тому результативність процесу активізації діяльності організації (портфель продуктів та послуг, імідж підприємства, його позиція на ринку) залежить від збалансованості усіх зазначених складових механізму.

Формуючи сильні та стабільні позиції у зовнішньому середовищі, підприємства повинні володіти гнучкими інструментами швидкого реагування на трансформаційні процеси вітчизняної економіки.

Для обґрунтування напрямків економічного розвитку та активізації діяльності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» нами шляхом опитування її керівного складу було зібрано інформацію про поточну та майбутню економічну активність, зміну економічної кон'юнктури, інфляційні очікування організації. До участі в обстеженні було залучено 10 адмінпрацівників, у тому числі бухгалтерії, планово-економічного та комерційного відділів, відділу матеріально-технічного постачання.

Для проведення опитування було розроблено спеціальні анкети, в яких респондентам було запропоновано оцінити згідно з їх очікуваннями поточний стан («високий рівень», «задовільний рівень», «недостатній рівень») та перспективи діяльності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на наступні 3 та 12 місяців (значення параметра «покращиться», «залишиться без змін», «погіршиться»).

Таблиця 3.8 - Баланс оцінок керівництвом ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»», % (розраховано автором на основі проведеного опитування)

Показник	Високий рівень	Середній рівень	Низький рівень	Баланс оцінок
1. Фінансовий стан	25	50	25	25
2. Рівень ділової репутації	35	45	20	25
3. Рівень інноваційної активності	20	37	57	-37
4. Рівень управління виробничою діяльністю	29	48	23	25
5. Кадрова політика та управління персоналом	49	37	14	35

Різниця між питомою вагою найкращих та найгірших варіантів відповідей характеризує баланс оцінок респондентів щодо їх очікувань за кожним оціночним параметром.

Оцінки, отримані в ході опитування, узагальнено графічним способом. Розглянемо їх більш детально.

Одним із напрямків дослідження внутрішнього середовища ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» було визначення її поточного стану за оцінками керівництва. В ході обстеження працівники заводу вказали, що причинами виробничої кризи на підприємстві є високий рівень матеріало- та енергоємності продукції. Корінь цієї проблеми, за оцінками респондентів, лежить у недостатній інноваційній активності підприємства щодо продукування нової продукції, розроблення енергоефективних, маловідходних, ресурсозберігаючих технологій. Наявні виробничі потужності підприємства морально та фізично застаріли та неспроможні забезпечити виробництво конкурентоспроможної продукції. Так, на кінець 2018 року знос основних засобів становив 95101 тис.грн. або 66,77% від первісної вартості, а ступінь їх використання становила 80%. При цьому, термін користування основними засобами на підприємстві коливався в межах 25-60 років, машинами та обладнанням - 20-60 років, транспортними засобами - 5-30 років. Тож підприємство потребує масштабної реконструкції і суттєвого технічного переоснащення з метою створення максимально сприятливих умов для виробництва продукції з високими конкурентоспроможними техніко-економічними показниками та якісними характеристиками.

В той же час досить позитивно працівники ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» оцінюють кадрову політику та якість управління персоналом. Баланс між позитивними та негативними оцінками управління торговельно-виробничою діяльністю заводу становив 25,0%. Досить високо оцінюють працівники рівень ділової репутації. Таким чином, поточний стан ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за оцінками її працівників має вигляд (рис.3.2):

Рисунок 3.2 - Баланс оцінок керівництвом ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» поточного рівня економічного розвитку організації

До проблем функціонування організації її працівники відносять зростаючу конкуренцію за різними видами економічної діяльності на внутрішньому і закордонних ринках; невідповідність інноваційного потенціалу заводу і його клієнтів-споживачів та пов'язаний з цим нестабільний фінансовий стан.

Опрацювання результатів опитування також дозволяє сформулювати оцінку ділових очікувань керівництва ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на наступні 3 місяці (табл. 3.9).

Таблиця 3.9 - Баланс ділових очікувань керівництва ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у короткостроковій перспективі, % (розраховано автором на основі проведеного опитування)

Показник	Покращиться	Залишиться без змін	Погіршиться	Баланс оцінок
1. Фінансовий стан	32	56	12	44
2. Рівень інноваційної активності	28	18	54	-26
3. Управління виробничою діяльністю	45	29	26	19
4. Кількість працівників в організації	40	58	2	56
5. Зростання цін на енергоресурси	34	54	12	42
6. Витрати на оплату праці	31	38	45	14
7. Рівень фінансового менеджменту	29	46	25	21

Слід відзначити оптимістичне в цілому налаштування працівників підприємства щодо його діяльності у найближчій перспективі. Баланс негативних оцінок щодо фінансового стану ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» та дії чинників, що його зумовлювали, є кращим, ніж на поточний момент.

Якщо за поточними оцінками фінансовий стан заводу переважна більшість респондентів визначали як задовільний та незадовільний, то на наступні 3 місяці переважна більшість опитаних висловили сподівання щодо покращення ситуації на підприємстві. В результаті баланс оцінок за параметром «фінансовий стан» покращився на 14 в.п. і склав (44%).

Наочно, стан ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» за оцінками її працівників у короткостроковій перспективі представлено на рис.3.3.

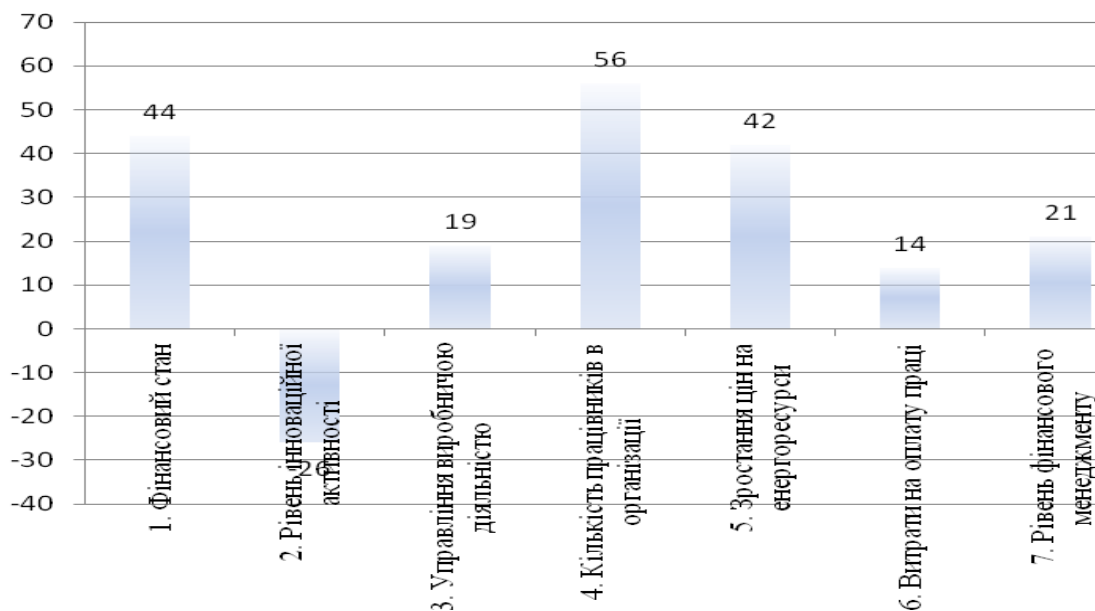

Рисунок 3.3 - Баланс ділових очікувань керівництва ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у короткостроковій перспективі

Аналогічні сподівання керівництво ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» має щодо поступового зменшення кінцевої вартості електричної енергії. Підставою позитивних настроїв є оголошені плани Національної комісії, що здійснює регулювання в сфері енергетики і комунальних послуг знизити оптово-роздрібну ціну на електроенергію

протягом 2019 року. Основою для такого кроку стала стабільність генерації електроенергії в Україні та нові тарифи на послуги розподілу електричної енергії й послуги з передачі електроенергії, що вступають у силу з 01.08.2019 року. В той же час негативним залишається баланс очікувань щодо підвищення рівня інноваційної активності підприємства.

Опрацювання результатів опитування також дозволяє сформувати оцінку ділових очікувань керівництва ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» довгострокову перспективу (табл. 3.10).

Таблиця 3.10 - Баланс ділових очікувань керівництва ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у довгостроковій перспективі, % (розраховано автором на основі проведеного опитування)

Показник	Покращиться	Залишиться без змін	Погіршиться	Баланс оцінок
1. Фінансовий стан	58	30	12	46
2. Рівень інноваційної активності	18	38	46	-28
3. Управління виробничою діяльністю	45	29	26	19
4. Кількість працівників в організації	12	30	58	-46
5. Зростання цін на енергоресурси	37	42	21	21
6. Витрати на оплату праці	25	20	55	-35
7. Рівень фінансового менеджменту	46	29	25	21
8. Динаміка валютного курсу гривні до долара	8	49	43	-41
9. Динаміка валютного курсу гривні до євро	27	45	35	-18
10. Рівень ділової репутації	55	22	23	33

У результаті обробки результатів анкетування управлінського персоналу ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» нами визначено, що найважливішими проблемами в діяльності підприємства у довгостроковій перспективі є: недосконалість механізму середньо– та довгострокового кредитування; обмеженість реальних джерел фінансування, що призводить до унеможливлення ефективного технічного переоснащення підприємства і забезпечення за рахунок цього високої якості виготовлюваних машин та обладнання, освоєння виробництва нової конкурентоспроможної

техніки; відсутність дієвих фінансових механізмів стимулювання підприємств до розвитку інноваційної активності та ін.

Наочно рівень ділових очікувань керівництва ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у довгостроковій перспективі представлено на рис. 3.4.

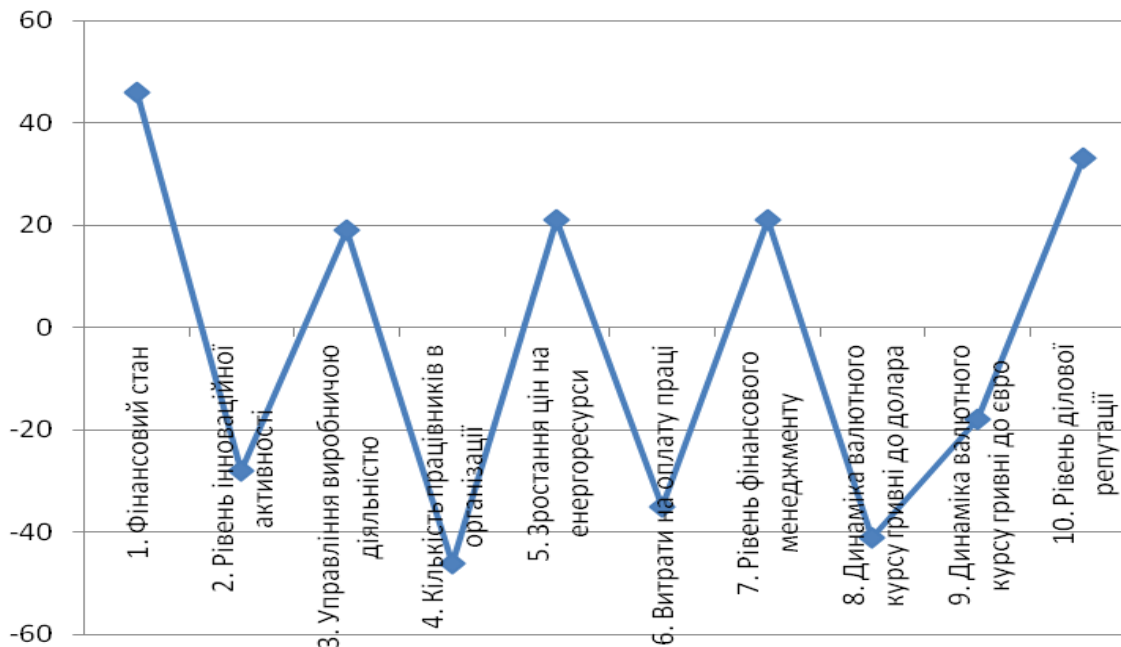

Рисунок 3.4 - Баланс ділових очікувань керівництва ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у довгостроковій перспективі

В той же час, згідно з результатами опитування, найближчим часом працівники ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» очікують на стабілізацію фінансового стану заводу, що позитивно вплине на конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Керівництво товариства визнає, що діяльність заводу пов'язана з ризиками і вартість чистих активів у нестабільному ринковому середовищі може суттєво змінитись унаслідок впливу суб'єктивних чинників та об'єктивних чинників, вірогідність і напрямок впливу яких заздалегідь точно передбачити неможливо. До таких ризиків віднесено кредитний ризик, ринковий ризик та ризик ліквідності. Ринковий ризик включає валютний ризик, відсотковий ризик та інший ціновий ризик. Управління ризиками керівництвом здійснюється на

основі розуміння причин виникнення ризику, кількісної оцінки його можливого впливу на вартість чистих активів та застосування інструментарію щодо його пом'якшення. Ризик ліквідності - ризик того, що підприємство матиме труднощі при виконанні зобов'язань, пов'язаних із фінансовими зобов'язаннями, що погашаються шляхом поставки грошових коштів або іншого фінансового активу. У зв'язку з цим, на підприємстві передбачається впровадити контроль ліквідності шляхом планування поточної ліквідності на основі аналізу термінів платежів, які пов'язані з дебіторською заборгованістю та іншими фінансовими активами, а також прогнозування потоків грошових коштів від операційної діяльності.

Отже, щодо ефективності управління діяльністю ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» переважна більшість респондентів очікують на її підвищення і, насамперед, внаслідок стабілізації ситуації в галузі та активізації ділових відносин з основними партнерами.

Таким чином, на основі дослідження ділових очікувань керівництва ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» можна зробити висновок про достатньо оптимістичні прогнози щодо його функціонування та відновлення ділової активності у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 3

У третьому розділі дипломної роботи здійснено аналіз пріоритетних напрямів активізації ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»».

1. Провівши дослідження можна зробити висновки, що стійкість економічного зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на даному етапі функціонування підприємства залежить, насамперед, від ефективності основної діяльності. Цей висновок підтверджує

безпосередню залежність динаміки стійкого економічного розвитку суб'єкта господарювання від рівня його ділової активності.

Застосування багатфакторних моделей коефіцієнта стійкого зростання дозволило виявити характер і ступінь залежності результативного показника від низки факторів. Разом з тим, з понад десяти чинників, включених до моделі коефіцієнта стійкого зростання, найбільш вагомий вплив зумовлювала рентабельність реалізації та характер розподілу чистого прибутку. Негативний вплив переважної більшості факторів вказує на наявність у підприємства значних резервів підвищення темпів економічного розвитку.

2. Концептуальний синтез результатів конкретизації складових ділової активності підприємства та їх впливів на ефективність його фінансово-господарської діяльності свідчить про те, що в сучасних умовах машинобудівні підприємства повинні формувати та зміцнювати ділову активність за допомогою системи організаційних, технологічних, управлінських, фінансових, економічних методів та інструментів на основі комплексних програм.

В процесі аналізу результатів анкетування управлінського персоналу ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» щодо оцінювання ділових очікувань визначено ключові проблеми в діяльності підприємства. Зокрема, недосконалість механізму середньо— та довгострокового кредитування; обмеженість реальних джерел фінансування, що призводить до унеможливлення ефективного технічного переоснащення підприємства і забезпечення за рахунок цього високої якості виготовлюваних машин та обладнання, освоєння виробництва нової конкурентоспроможної техніки; відсутність дієвих фінансових механізмів стимулювання підприємств до розвитку інноваційної активності та ін.

ВИСНОВКИ

У дипломній роботі нами було проведено комплексне дослідження яке дозволило зробити висновок, що в умовах ринкової економіки простежується причинно-наслідковий взаємозв'язок ділової активності підприємства та ефективності господарювання як найважливіших характеристик фінансового стану підприємств. Зазначене підтверджує актуальність теми дипломного дослідження.

В результаті сформульовано низку висновків, як підтверджують вирішення поставлених завдань дипломної роботи.

1. Узагальнене теоретичне обґрунтування сутності ділової активності надає можливість запропонувати її визначення, як складної характеристики бізнес-середовища підприємства, яка зумовлює його платоспроможність, фінансову стійкість та стабільність, а також визначає стан підприємства на ринку, забезпеченість і ефективність використання усіх видів ресурсів та результати господарювання.

У теоретичному розділі дипломної роботи обґрунтовано, що ділова активність – це комплексна характеристика діяльності підприємства, внутрішній рівень якої відображає ефективність використання фінансово-господарських ресурсів підприємства та інтенсивність її зміни в часі, а зовнішній – зусилля підприємства, спрямовані на забезпечення сталого економічного зростання досягнення лідерських позицій на ринку. Одночасно акцентовано увагу на існуванні підходів, які під діловою активністю підприємства розуміють інтенсивність його діяльності в напрямках мобілізації наявних ресурсів підприємства з метою забезпечення економічного зростання та активності в зовнішньоекономічному середовищі.

2. В процесі дослідження систематизовано основні завдання аналізу ділової активності: моніторинг за фінансовим станом; оцінка тенденцій зміни показників ділової активності; дослідженні основних чинників впливу на

показники ділової активності та розрахунку величини їх впливу; пошук резервів підвищення ділової активності та розробка конкретних заходів щодо їх використання.

Акцентовано увагу на тому, що поглиблений аналіз ділової активності включає оцінку як зовнішніх, так і внутрішніх факторів, що впливають на підприємство, а також на його ринкове оточення. Аналіз і оцінка внутрішньої ділової активності здійснюється у кількісному і якісному вимірах, а відповідно до показників, які її характеризують, включають абсолютні показники виробничого потенціалу підприємства та показники ефективності його діяльності.

3. На основі проведеного огляду літературних джерел присвячених дослідженню існуючих методичних підходів до оцінки ділової активності підприємства вказано, що вона виражає ефективність використання матеріальних, трудових, фінансових та інших ресурсів підприємства і характеризує якість управління, можливість економічного зростання та достатність капіталу організації. Ділова активність є визначальною умовою ефективності підприємства і зміцнення усіх складових стійкості та передбачає дослідження рівнів і динаміки коефіцієнтів оборотності, основними з яких є: коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності оборотних засобів, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності матеріальних запасів, коефіцієнт оборотності основних засобів, або фондівіддача, коефіцієнт оборотності власного капіталу.

4. Проведений комплексний аналіз фінансового стану обраного об'єкту дослідження свідчить про зниження ефективності господарської діяльності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» на фоні зростання окремих економічних показників.

Відмічаємо, що за аналізований період середньорічний розмір капіталу заводу збільшився на 289529 тис. грн. і склав 300191,5 тис.грн. Основною причиною вказаних змін стала динаміка власного капіталу підприємства. Його

сума, протягом періоду, який досліджувався, мала стійку тенденцію до зростання. Так, станом на кінець 2018 року вона становила 50603 тис. грн., що на 10844 тис.грн. менше ніж у попередньому році, та на 1956 тис.грн більше у 2017 році ніж у 2016 році.

В той же час ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» широко залучає і позикові кошти. Їх розмір за досліджуваний період збільшився на 141417 тис.грн. і за 2018 рік склав 256800 тис. грн. Порівняно з попереднім роком позиковий капітал підприємства зріс на 25267 тис.грн або на 10, 91 %. Таким чином, у 2018 році спостерігаємо перевищення темпів зростання позикового капіталу порівняно із власним.

Дослідження динаміки активів ПАТ свідчить, що темпи росту вартості оборотних активів є дещо вищими у порівнянні з вартістю основних засобів. Констатуємо, що збільшення вартості оборотних активів підприємства у 2018 році відбулося за рахунок зростання у 1,5 рази запасів підприємства, а за 2017 рік – у 1,8 рази.

Низький рівень фінансової стійкості підприємства – «хвороба», на яку страждають переважна більшість вітчизняних підприємств, що не мають власних пасивів для фінансування оборотних активів. Індикатором проблем розвитку ПАТ є дефіцит власного оборотного капіталу станом на кінець 2017-2018 років. Вище зазначені зміни призвели на кінець 2018 року до нестачі джерел фінансування на 194,45 днів або 1,01 грн у розрахунку на 1 грн запасів.

Розрахована система часткових показників фінансової стійкості свідчить про те, що аналізоване підприємство втрачає економічну незалежність та зростає його фінансова залежність від зовнішніх джерел фінансування. Майже всі розраховані коефіцієнти не відповідають нормативному значенню.

Виявлені зміни в балансі ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» протягом 2016-2018 років свідчать про погіршення його фінансового стану і з урахуванням забезпеченості сталими джерелами фінансування визначається як кризовий.

5. Результати оцінки ділової активності підприємства на основі традиційних методик фінансового аналізу вказує, перш за все, уповільнення оборотності капіталу підприємства. Такі зміни свідчать про неефективність вкладення фінансових ресурсів у формування активів, що пояснюється неефективністю управління активами, як наслідок кризових явищ, які спіткали підприємство у попередніх роках.

Проведений аналіз показників рентабельності діяльності і активів ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» виявив їх значне зниження на фоні зниження абсолютних показників фінансових результатів. Так, протягом періоду, який аналізується на фоні загальної збитковості діяльності відзначається деяке погіршення ефективності використання підприємством майна і джерел його формування.

Встановлено, що значним було зниження ефективності використання власного капіталу. Замість 22,814 грн. прибутку, який був одержаний з 100 грн. власного капіталу в 2016 році та 3,235 грн. – у 2017 році, віддача зі 100 грн. коштів, які вкладені у власний капітал у 2018 році, склала 20,266 грн збитку.

9. Інтегральна оцінка ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»», проводилася за методикою адаптованою до мети дослідження та сучасних нормативів «Методикою інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій». Її застосування було обумовлено тим, що методичний підхід дозволив чітко ідентифікувати динаміку типу фінансового стану підприємства.

Визначено, що значення інтегрального показника ділової активності для ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у 2016-2018 роках коливалося від (-18,59) у 2016 році до (-89,08) у 2018 році. Тож, найвищим, як свідчать розрахунки, він виявився у 2016 році, а найнижчим - у 2018 році.

Отримані результати підтвердили тезу про наявність причинно-наслідкового зв'язку між діловою активністю та стабільністю фінансового стану підприємства.

7 Важливим етапом оцінки управління діловою активністю підприємства є дослідження допустимих і економічно обґрунтованих темпів його зростання. За результатами оцінки динаміки коефіцієнту економічного зростання зроблено висновки, що стійкість економічного зростання ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» у звітному періоді функціонування підприємства залежить насамперед від ефективності основної діяльності. Цей висновок підтверджує безпосередню залежність динаміки стійкого економічного розвитку суб'єкта господарювання від рівня його ділової активності.

Застосування багатофакторних моделей коефіцієнта стійкого зростання дозволило виявити характер і ступінь залежності результативного показника від низки факторів. Разом з тим, з понад десяти чинників, включених в моделі коефіцієнта стійкого зростання, найбільш вагомий вплив зумовлювала рентабельність реалізації та характер розподілу чистого прибутку. Негативний вплив переважної більшості факторів вказує на наявність у підприємства значних резервів підвищення темпів економічного розвитку.

8. Обґрунтовано практичну необхідність удосконалення методичного інструментарію, що спрямований на виявлення суб'єктивних чинників формування результативного показника ділової активності та розробки заходів щодо цілеспрямованого впливу на їх рівень.

З метою вирішення зазначеного завдання на основі методу експертних опитувань в роботі побудовано модель інтегральної оцінки ділової активності ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»». В ході застосування цього методу в якості експертів було залучено 10 працівників керівного складу ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»».

У результаті оброблення результатів анкетування управлінського персоналу ПАТ «Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» визначено найважливіші проблеми в діяльності підприємства у звітному періоді та коротко і довгостроковій перспективах.

Згідно з результатами опитування, найближчим часом працівники ПАТ

«Бердичівський машинобудівний завод «Прогрес»» очікують на стабілізацію фінансового стану заводу, що позитивно вплине на конкурентоспроможність підприємства на ринку.

В той же час керівництво заводу визнає, що діяльність підприємства пов'язана з ризиками і вартість чистих активів у нестабільному ринковому середовищі може суттєво змінитись унаслідок впливу суб'єктивних чинників та об'єктивних чинників, вірогідність і напрямок впливу яких заздалегідь точно передбачити неможливо. До таких ризиків віднесено кредитний ризик, ринковий ризик та ризик ліквідності. У зв'язку з цим, на підприємстві запропоновано впровадити контроль ліквідності шляхом планування поточної ліквідності на основі аналізу термінів платежів, які пов'язані з дебіторською заборгованістю та іншими фінансовими активами, а також прогнозування потоків грошових коштів від операційної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз теоретичних аспектів ділової активності підприємства та існуючих підходів до її оцінювання / [Є.Ю. Антипенко, С.М. Ногіна, Ю.С. Піддубна] // Сталий розвиток економіки. – 2013. – № 3. – С. 76–80.
2. Аніскін Ю.П. Фінансовий аналіз підприємства / Ю.П. Анискин, А.Ф. Сергеев, М.А. Ревякина. – М.: Омега-Л, 2005–237 с
3. Ареф'єва О.В. Економічна стійкість підприємства: сутність, складові та заходи її забезпечення / О.В. Ареф'єва, Д.М. Городинська // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 8(86). – С. 83–90.
4. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія і практика: / О.Я. Базилінська. – К.: ЦУЛ. – 2011. - 613 с.
5. Банк В.Р. Фінансовий аналіз / В.Р. Банк, С.В. Банк, А.В. Тараскина. – М.: ТК Велби, Проспект, 2006. – 344 с.
6. Беляєвський І. К. Статистика ринку товарів і послуг / І. К. Беляєвський. – К. : Фінанси, 2003. – 456 с.
7. Бойко О.В. Факторний аналіз індикаторів економічної безпеки машинобудівного комплексу країни/ О.В. Бойко, М. І., Башинська. О. З. Редьква // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2016. – № 3. – С. 30–37.
8. Бондарєва Ю. О. Стратегічне управління діловою активністю сільськогосподарських підприємств в умовах радіаційного забруднення на основі використання оптимізаційних задач / Ю. О. Бондарєва // Вісн. ЖНАЕУ. – 2015. – № 1(28). – С. 41–49
9. Бондарєва Ю.О. Управління діловою активністю сільськогосподарських підприємств в умовах радіаційного забруднення : дис. канд. екон. наук : 08.00.04 / Ю.О. Бондарєва. – Житомир : Житомирський Національний Агроєкологічний Університет, 2015. – 208 с.
- Буздиган М. Сутність ділової активності у системі понять економіки

підприємства/ М.Буздиган [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/opac/search>

10. Бурий С.А. Управління діловою активністю машинобудівних підприємств: монографія / С.А. Бурий, В.О.Мукомела- Михалець. – Хмельницький: ХНУ, 2014. –183 с.

11. Войнаренко М. П. Ділова активність підприємств: проблеми аналізу та оцінки : [моногр.] / М. П. Войнаренко, Т. Г. Рзаєва. – Хмельницький : ХНУ, 2008.– 284 с.

12. Волошина К.А. Оцінка ділової активності підприємства / К.А. Волошина, В.В. Комірна // Інвестиції: практика та досвід. –2009. –№8. –С.37-41.

13. Воробйов Ю.М. Формування власного фінансового капіталу підприємств / Ю. М. Воробйов // Фінанси України. – 2007. – №3. – С. 36-40.

14. Ворона С.П. Интегрированные методы оценки эффективности деятельности компаний: автореф. дис. на соискание ученой степени канд.ekon. наук: спец. 08.00.05 « Экономика и управление предприятиями, отраслями, комплексами – промышленности» / С.П. Ворона. – Ростов-на-Дону – 2010. –21с.

15. Гарасюк О.А. Проблеми щодо сутності поняття «ділова активність» / О.А. Гарасюк, М.Ю. Ігнатенко // Вісник КТУ. – 2010. – № 22. – С. 63-67.

16. Гаркуша Н. М. Сутність ділової активності підприємства за ринкових умов та її види / Н.М. Гаркуша, Т.В. Польова // Кримський економічний вісник. – 2012. – №1. – Ч. II. – С. 145-149.

17. Голтвенко В.О. Синтез системи управління діловою активністю персоналу підприємства: автореф. дис. канд. ekon. наук: 08.06.01 / В. О. Голтвенко. - Донецьк, 2005. -20 с.

18. Гнедіна К. В. Економічна сутність поняття «стратегія» / К. В. Гнедіна // Формування ринкових відносин в Україні : зб. наук. пр. – 2012. – № 6 (133). – С. 233–237.

19. Гусєва О.Ю. Стан та структура машинобудівної галузі України в умовах глобальних економічних перетворень/ О.Ю. Гусєва, А.М. Яковчук // Економіка. Менеджмент. Бізнес. –2017. –№ 4. –С. 26–33.

20. Деєв Н.М. Фінансовий аналіз: [навч. посібник] / Н.М. Деєв, О.І. Дедіков. – К.: ЦУЛ, 2007. – 184 с.
21. Дікань Л.В. Фінансовий результат підприємств: теоретичні узагальнення та прикладний аналіз [монографія] / Л.В. Дікань, О.О. Вороніна. – Х. : СПД ФО Лібуркіна Л.М., 2008. – 92с.
22. Ділова активність підприємства: сутність та методика аналізу : монографія / Н.Б. Кашена, О.О. Горошанська, Т.В. Польова [та ін.]. – Х. : Видавництво Іванченка І.С., 2016. – 196 с.
23. Заїкіна О.О. Роль показників ділової активності в оцінці управління підприємством /О.О. Заїкіна // Харчова пром-ть. – 2008. – № 7. – С. 144-148.
24. Іскра В.В. Аналіз ділової активності підприємства на прикладі ПАТ «Овостар» / В.В. Іскра // Науковий вісник Херсонського державного університету : зб. наук. пр. – Вип. 14. Частина 1. – Херсон : ХДУ, 2015. – С. 40-43.
25. Кірейцев Г.Г. Фінансовий менеджмент: навч. посібник:/ за ред. проф. Г.Г. Кірейцева. – К.: ЦУЛ, 2002. – 496 с..
26. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : навч. посібник / Л. О. Коваленко, І. М. Ремньова. – К. : Знання, 2008. – 483 с.
27. Ковальська Л. Л. Обґрунтування теоретичних аспектів поняття стратегія /Л. Л. Ковальська, К. І. Оксенюк // Економіка та менеджмент : зб. наук. пр. / Луцький нац. технічний ун-т. Сер. «Економічні науки». – 2010. – Вип. 7, ч. 2. – С. 3–6.
28. Костирко Л.А. Діагностика потенціалу фінансово-економічної стійкості підприємства: [монографія] / Л.А. Костирко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Х.: Фактор, 2008. – 336 с.
29. Костирко Р.О. Фінансовий аналіз: [навч. посібник] / Р.О. Костирко. – Х.: Фактор, 2007. – 784 с.
30. Крамаренко Г.О.Фінансовий менеджмент./ Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 520 с.

31. Кривов'язюк І.В. Діагностика кризового стану інноваційно активних машинобудівних підприємств на базі дискримінантної моделі/ І.В. Кривов'язюк, Р.М. Стрільчук //Актуальні проблеми економіки. –2016. –№ 7. – С. 454–465.
32. Кукушкін О. М. Сутність поняття «стратегія розвитку підприємства» / О. М. Кукушкін // Наук. вісн. УкрДЛТУ. – 2005. – Вип. 15.2. – С. 220–227.
33. Куриленко Т. П. Теоретичні аспекти визначення ділової активності / Т. П. Куриленко // Науковий вісник Академії муніципального управління : зб. наук. пр. – Вип. 6. – К. : АМУ, 2009. – 320 с.
34. Кухарєва О. О. Методика інтегральної оцінки рівня ділової активності промислового підприємства / О. О. Кухарєва, М. В. Корнєв // Економічний простір. – 2008. – №16. – С. 114-122.
35. Латишева О.В. Основні тенденції розвитку, перспективи та можливості забезпечення сталого розвитку машинобудівних підприємств в Україні. Економічний вісник Донбасу. 2017. № 1 (47). С. 82–88.
36. Лахтіонова Л.А. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: Монографія / Л.А. Лахтіонова. – К.: КНЕУ, 2001. – 387 с.
37. Леоненко Е.А. Управление деловой активностью промышленного предприятия: автореф. на соискание уч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.05/Е.А. Леоненко – Саранск, 2006. – 20 с.
38. Литвин Б.М. Фінансовий аналіз:[навч. пос.] / Б.М. Літвін, М.В. Стельмах. – К.: «Хай-Тек Прес». – 2008. – 336 с.
39. Лукіна Ю.В. Формування та реалізація стратегії управління фінансами підприємства / Ю.В. Лукіна. - Фінанси України. – 2006. – № 3. – С.113-118.
40. Марченко О. І. Фінансові аспекти ділової активності / О. І. Марченко // Фінанси України. – 2007. – № 5. – С. 136 – 143.
41. Мельник А.Є. Аналіз дебіторської заборгованості / А.Є. Мельник, О.О. Сорокопуд [Електронний ресурс]: Режим доступу: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics

42. Меречина Ю. О. Роль інтелектуального капіталу у підвищенні ділової активності сільськогосподарських підприємств / Ю. О. Меречина // Інтелектуальна економіка: глобальні тенденції та національні перспективи : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. – Житомир: ЖНАЕУ, 2015. – С. 57– 61

43. Минцберг Г. Школи стратегий / Г. Минцберг, Б. Альстрэнд, Дж. Лэмпел. – СПб. : Питер, 2000. – 336 с.

44. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: / Є.В. Мних. – К.: Київ. Нац.. торг. – екон. ун-т, 2008. – 514 с.

45. Мних О.Б. Криза транспортного машинобудування в Україні і маркетинговий підхід до формування ринкової вартості машинобудівних підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2016. –№ 9. – С. 77–86.

46. Мошенський С.З. Економічний аналіз / За ред. д.е.н., проф., Заслуженого діяча науки і техніки України Ф.Ф. Бутинця. / С.З. Мошенський, О.В. Олійник. – Житомир: ПП «Рута», 2007. – 704 с.

47. Мукомела-Михалець В. О. Концептуальні засади створення ефективної системи управління діловою активністю машинобудівного підприємства / В. О. Мукомела-Михалець // Вісник Хмельницького національного університету : зб. наук. пр. – Том 1. – Хмельницький : ХНУ, 2011. – № 3. –С. 40-43.

48. Наливайко А. Теорія стратегій підприємства. Сучасний стан та перспективи розвитку : моногр. / А. Наливайко. – К. : КНЕУ, 2001. – 227 с.

49. Офіційний сайт Youcontrol [Електронний ресурс]: Режим доступу:<https://youcontrol.com.ua>

50. Пирч М. Основні підходи до аналізу коливань ділової активності в економічній науці / М. Пирч // Вісник Львівського університету. Серія економічна. – 2006. – № 36.

51. Подольська В. О. Фінансовий аналіз: Навч. посібник. / В. О. Подольська, О. В. Яріш – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 488 с.

52. Польова Т. В. Ділова активність як комплексна економічна категорія та теоретичні аспекти її аналізу / Т. В. Польова // Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. [«Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу у контексті євроінтеграції»], (Одеса : ОНЕУ, 26.05.2016 р.). – 2016. – С. 403-406.

53. Польова Т. В. Дослідження ділової активності підприємств на підставі методу експертних оцінок / Т. В. Польова // Матеріали III міжнар. наук.-практ. конф. [«Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання»], (Харків, 22 листопада 2013 р.). – Харків : АВВ МВС України, 2013. – С. 196-197.

54. Польова Т.В. Інформаційне забезпечення аналізу ділової активності підприємства / Т. В. Польова // Матеріали Міжнар. науково-практичної конф. [«Міжнародне економічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність»], (Київ, 5-6 грудня 2014 р.). – К. : ГО «Київський економічний науковий центр», 2014. – Ч. 2. – С. 47-49.

55. Польова Т.В. Організаційно-методичні аспекти аналізу ділової активності підприємств за сучасних умов господарювання / Т.В. Польова // 36. тез доп. V науково-практичної конф. з міжнар. участю [«Актуальні питання організації та управління діяльністю підприємств у сучасних умовах господарювання»], (Харків, 26.11.2015 р.). – Харків : Національна академія Національної гвардії України, 2015. – С. 172-174.

56. Польова Т.В. Особливості сучасної класифікації ділової активності / Т.В. Польова // 36. тез доп. VII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. [«Сучасні економічні системи: стан та перспективи розвитку»], (Хмельницький, 16-17.05.2016 р.). – Хмельницький : ХКТЕІ, 2016. – С.117-120.

57. Про затвердження Методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств на організацій [Електронний ресурс]: затв. Наказом Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій від 23 лют. 1998 р. № 22 : у ред. наказу Агентства з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій від 26 жовт. 2010 р. № 1361. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0214-98>.

58. Пугачова М.В. Методологічні засади статистичного моніторингу ділової активності підприємств: [монографія] / М.В. Пугачова – К.: ДП “Інформ.-анал. агентство”, 2007. – 535 с.

59. Раицкий К.А. Экономика предприятия : учебник для вузов / К. А. Раицкий. –М. : «Маркетинг», 1999. –700 с.

60. Рзаєва Т.Г. Менеджмент ділової активності та його функції. / Т. Г. Рзаєва // Вісник Технологічного університету. – 2016. – № 2. – С. 18-20.

61. Руденко Є.М. Застосування «золотого правила економіки» для оцінки ділової активності сільськогосподарських підприємств / Є.М. Руденко // Агросвіт. – 2014. – № 16. – С. 42–49.

62. Руденко Є.М. Застосування «золотого правила економіки» для оцінки ділової активності сільськогосподарських підприємств / Є.М. Руденко // Агросвіт. – 2014. – №16. – С. 42–49

63. Савицька А.Г. Економічний аналіз діяльності підприємств./ А.Г. Савицька.– К.: Знання, 2007. – 662 с.

64. Савченко С.М. Конкурентоспроможність українського машинобудівного комплексу на зовнішніх та внутрішніх ринках. / С.М. Савченко //Проблеми підвищення ефективності інфраструктури. –2011. –Вип. 29. – С. 231–242.

65. Семенович Т.А. Фактори впливу на фінансовий стан суб'єкта господарювання / Т.А. Семенович // Соціально-економічні, політичні та культурні оцінки і прогнози на рубежі двох тисячоліть: тези доповідей Міжнародної науково-теоретичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 2003. – С. 365.

66. Сидоренко И.В. Влияние деловой активности на результативность деятельности промышленных предприятий: автореф. дис. на соискание ученой степени канд.екон. наук: спец. 08.00.05 «Экономика и управление предприятиями, отраслями, комплексами – промышленности» / И.В. Сидоренко. – М. 2010. –21с.

67. Сидоренко И.В. Новый подход к оценке деловой активности предприятия / И.В. Сидоренко // Сборник статей по материалам Всероссийской научно-практической конференции «Стратегия и тактика развития России», г. Москва, 2007. – 21с.

68. Склабінська А.І. Оцінка фінансової стійкості та платоспроможності підприємств: вітчизняна та зарубіжна практика/ А. І. Склабінська, П.О. Магдійчук // Вісник Хмельницького національного університету, Економічні науки, 2009.– № 6. – Т. 2.– С. 56-58.

69. Слав`юк Р.А. Фінанси підприємств: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Р.А Слав`юк— К. : УБС НБУ, 2007. — 550с.

70. Слободянюк В.О. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів діяльності підприємства / В.О. Слободянюк // матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції [Наука і освіта – 2002], (05-07 березня 2002 р.) / М-во освіти і науки України, Дніпропетровський нац. ун-т. - Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2002. – 48 с.

71. Тимчишин-Чемерис Ю. Поняття ділової активності підприємства та напрями її підвищення / Ю.Тимчишин-Чемерис, С. Гвоздь // Международный научный журнал «Интернаука». – № 7 (29). – 2017. – С. 161-164

72. Ткачук Г.Ю. Оцінка ділової активності підприємства / Г.Ю. Ткачук // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2015. – Вип. 13. – Ч. 4. – С. 88–90.

73. Томчук О.Ф. Аналітичне забезпечення управління діловою активністю підприємства / О.Ф. Томчук // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 10. – С. 991–995. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/10-2016/205.pdf>.

74. Турило А.М. Визначення критерію розмежування категорій «ділова активність підприємства» і «ринкова активність підприємства» / А. М. Турило, О. А. Зінченко, І. С. Вчєрашня // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 1. – С. 82.

75. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз. Підручник / Ю.С. Цал-Цалко.—

Київ: Центр учбової літератури, 2008. — 566 с.

76. Шморгун Н.П. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / Н.П. Шморгун, І.В. Головка - К.: ЦНЛ, 2006. - 528 с.

77. Штофер Г.А. Розвиток підходів до оцінки ділової активності регіону в сучасних умовах: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук: спец. 08.10.01 «Розміщення продуктивних сил регіону» / Г.А. Штофер . – Симферополь – 2010. – 20 с.

78. Яріш О.В. Модернізація методів комплексної оцінки ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства/ О.В. Яріш, А.Ю.Макарчук, В.О.Ковба// Теорія та практика управління розвитком економіки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (10 жовтня 2019 р.; м. Київ) / Відпов. ра вип. С. Остапчук. К.: ТОВ«ВІПО», 2019. - 480 с. [Електронний ресурс. - Режим доступу: http://magazine.faaf.org.ua/images/stories/zb_conference/zb_conf_10-10-2019.pdf

